MONS 16 – MØTE OM NORSK SPRÅK

Universitetet i Agder

25.–27. november 2015

SAMMENDRAG

Innholdsfortegnelse plenarer

Åse Wetås, prosjektdirektør, Norsk Ordbok 2014, UiO **s 13**
Dei norske språksamlingane – dynamisk forskingsressurs, skattkammer for spesielt interesserte eller deponi for gamle data?

Bente Ailin Svendsen, professor, MultiLing Senter for fleirspråklegheit, UiO **s 15**
MultiLing Senter for flerspråklighet – i skjæringsflatene mellom språkstruktur, språklig praksis og språkideologi

Michael Schulte, professor, Universitetet i Agder **s 16**
Nye veier inn i vikingtidens dialektkontinuum – en dynamisk tilnærming

Innholdsfortegnelse sammendrag

Almberg, Jørn og Dyre Meen **s 21**
NB Tale. En grunnleggende akustisk fonetisk taledatabase for norsk

Berg, Ivar **s 22**
Det historiske tilhøvet mellom genus og bøyingsklasse

Birkenes, Magnus Breder, Lars G. Johnsen og Arne Martinus Lindstad **s 23**
Nye tjenester i Språkbanken: NB N-gram og korpusbygger

Bugge, Edit **s 24**
Språktradering i Bolsøy. En variasjonslingvistisk analyse med vekt på familietilhørighet som sosial variabel

Bukve, Trude **s 25**
Språk i høgare utdanning: studentars haldningar til bruken av morsmål og engelsk ved norske universitet

Cejka, Dagmar **s 26**
«Språkleg praksis i ein fleirkulturell barnehage»: Om bruk av skjema i språkkartleggingen.

Eide, Kristin Mehlum og Arnstein Hjelde **s 27**
«E jifta norsker»: Om strukturell forenkling i Amerika-norsk

Eide, Kristin Mehlum **s 28**
Modal bruk av (presens) perfektum i norsk: nye takter?

Eiesland, Eli Anne **s 29**
Semantikken til norske substantivsammensetninger

Eik, Ragnhild
Grammatisk analyse av setningar med possessivt objekt. **s 30**

Emilsen, Linda Evenstad **s 31**
En (re)analyse av adjektiviske elementer med evidens fra en trøndersk dialekt.

Eriksen, Pål Kristian **s 32**
Jo mer du forsker på det, jo gøyere blir det: En introduksjon til, og analyse av korrelative

Fjeld, Ruth Vatvedt og Fekede Menuta **s 33**
Om lingvistiske tabuer i Norge

Camilla Hellum Foyn, Mila Vulchanova og Rik Eshuis, NTNU **s 34**
Hvordan påvirker grammatiske faktorer og visuell kontekst norske barns pronomenforståelse?

Grimstad, Maren Berg **s 35**
Verbintern språkblanding i amerikanorsk.

Hagemann, Kristin og Signe Laake **s 36**
Er variasjon et spørsmål om rekkefølge av syntaktiske operasjoner? Om *som* i indirekte spørresetninger

Kristin Hagen, Anneke Askeland, Kristin Hagen, Live Håberg, Janne Bondi Johannessen, Anders Nøklestad, Joel Priestley, **s 37**
Translitterering frå transkribert dialekt til nynorsk i LIA-prosjektet

Madeleine Halmøy **s 38**
Spørsmål og vilkår hos språkinnlærere og språkforskere – V1 i norsk

Haugen, Tor Arne og Hans Olav Enger **s 39**
Pannekakesetninger og grammatikalisering.

Heide, Eldar **s 40**
Grammatisk komplisering på grunn av språkkontakt

Hildremyr, Helene **s 41**
«Ikke» og «jeg» eller «Ikkje» og «eg»? hundre år med språkleg legering i industristadende Odda og Tyssedal

Arnstein Hjelde, Linda Evenstad Emilsen og Bjørn Harald Kvifte **s 42**
«De er itte fælt mye difference at all…» - om endringer og transfer i det norske språket på Prærien

Johnsen, Lars G., Magnus B. Birkenes og Arne M. Lindstad **s 43**
Semantiske felt

Julien, Marit **s 44**
Mikrovariasjon i norsk langdistansebinding

Jorid Hjulstad Junttila, **s 45**
Språkval gjennom livet hos fire unge kvinner i Tromsø med finsk mor, kvensk far og oppvekst i ei bygd i Nord-Troms.

Kola, Kjersti Wictorsen **s 46**
Bokmålsbruk – hvorledes/hvordan/åssen og hvorfor?

Kristoffersen, Gjert **s 47**
Spredning av tonelag til strilelandet.

Kveen, Perlaug Marie **s 48**
Prosodiske særdrag i måla i Nord-Gudbrandsdalen

Lødrup, Helge **s 49**
Dekanus er i *sentrum* og sjekker *larynks:* Inherent definitte 'lærde' substantiver i norsk.

Løver, Morten Aase **s 50**
Tilegnelse av relativsetninger hos norske barn.

Mannsåker, Helga **s 51**
Metonymisk versus metaforisk bruk av adjektivet *schizofren.*

Molde, Ann-Kristin **s 52**
Barns språkvalg etter flytting til Bergen – sosialt motiverte handlinger?

Mosfjeld, Inger Martine **s 53**
Startalder og andrespråkstilegnelse

Nedrelid, Gudlaug **s 54**
Landsmålsterminologi

Nilssen, Signe **s 55**
Grammatisk og semantisk om det engelske *(-)ish* brukt i norsk.

Odden, Oda Røste **s 56**
Likheter og forskjeller mellom flere slags typekonstruksjoner i norsk og svensk.

Persvold, Anna Zawadzka **s 57**
Subnormvariasjon i bokmål: En analysator

Rauset, Margunn og Torodd Kinn **s 58**
På kva måtar kan barnet kastast ut med badevatnet

Riksem, Brita Ramsevik **s 59**
Språkblanding i amerikanske nomenfraser

Ringstad, Tina Louise **s 60**
Om kvifor me treng ein norsk standard for transkripsjon og tagging av barnespråkskorpus.

Rødvand, Linn Iren Sjånes **s 61**
Undersøkelse av 3SG-pronomen i amerikanorsk

Selås, Magnhild og Ole-Jacob Vederhus **s 62**
Kartlegging av pragmatiske ferdigheitar hos barn.

Selås, Magnhild, Ann-Kristin Helland Gujord, Edit Bugge og Randi Neteland **s 63**
Språkleg praksis i ein fleirkulturell barnehage

Strand, Bror-Magnus Sviland **s 64**
Finittheit i norsk barnespråk – ei empirisk undersøking

Strand, Bror-Magnus Sviland og Eirik Tengesdal **s 65**
Variasjon i infinitivsmerket på Sørvestlandet

Sunde, Anne Mette **s 66**
Grammatisk analyse av ordintern språkblanding i «gamer-norsk»

Tengesdal, Eirik **s 67**
Preaspirasjon i bjerkreimsbu

Thunes, Martha, Gunn Inger Lyse, Gyri Smørdal Losnegaard, Petter Haugereid, Helge Dyvik, Paul Meurer og Victoria Rosén **s 68**
Bokmålsinnslag i nynorske tekster

Van Ommeren, Rikke **s 69**
Språklige kameleoner? Om kodeveksling hos norske bidialektale språkbrukere

Vangsnes, Øystein A, Gõran Sõderlund, Morten Bleksaune **s 70**
Nynorskeffekten på nasjonale prøvar

Vindenes, Urd **s 71**
Komplekse anaforiske pronomen i nordnorske dialekter

Åfarli Tor A. og Terje Lohndal **s 72**
Genus vs. bøyningsklasse

Aa, Leiv Inge **s 73**
Med som samanstillar

Innholdsfortegnelse dugnader

Dugnadsgruppe 1
Norsk tegnspråk (NTS)

Rolf Piene Halvorsen, Oslo universitetssykehus og Høgskolen i Sør-Trøndelag: **s 78**
Noen responsmarkører i norsk tegnspråk

Ellinor Hjelmervik, Statped vest, og Sonja Myhre Holten, Språkrådet: **s 79**
Tiltak for styrking av tegnspråk i grunnopplæringen, TEIKNSPRÅKPILOT

Patricia Pritchard, Statped vest, og Torill Solbø Zahl, Statped hovedkontor: **s 80**
Er det behov for kartlegging av norsk tegnspråkutvikling hos bimodal tospråklige barn og unge, og kartlegging av deres språkmiljø?

Vibeke Bø, Høgskolen i Oslo og Akershus: **s 81**
Problemstillinger i oppstartfasen av pilot for norsk tegnspråkkorpus

Eli Raanes, Høgskolen i Sør-Trøndelag: **s 82**
Å undervise i faget norsk tegnspråk (NTS) – en statusbeskrivelse

Arnfinn Muruvik Vonen, Høgskolen i Oslo og Akershus: **s 83**
Norsk tegnspråk i det norske språkpolitiske landskapet

Dugnadsgruppe 2
Norsk språkhistorie

Brit Mæhlum, NTNU **s 86**
"Nasjonale og regionale identiteter".
Eller: Hvordan vi valgte å besvare en temmelig intrikat stiloppgave…

Gjert Kristoffersen, Universitetet i Bergen **s 87**
Prosodihistorie

Hans-Olav Enger, Universitetet i Oslo **s 88**
«Hvordan kan noen skrive *ei venn, ei lærer*? Om «ekstreme hybrider» i bokmål»

Arne Torp **s 89**
Om jamning og preferanse for oblik kasusform i svake substantiv

Tove Bull, Universitetet i Tromsø **s 90**
Andre språk enn norsk

Dugnadsgruppe 3
Språklæring og læring om språk. Skolen som lingvistisk arena.

Leiv Inge Aa, Høgskulen i Sogn og Fjordane **s 92**
Morsmålsmedvit og -tryggleik

Toril Opsahl, UiO **s 93**
Unn Røyneland, UiO
Rytmisk reforhandling – om relasjonen mellom hiphop og språkmangfold i norskfaget

Benthe Kolberg Jansson, Høgskolen i Østfold **s 94**
Hilde Traavik, Høgskolen i Bergen
Tidleg start med skriving på både nynorsk og bokmål

Jorunn Aske, Høgskolen i Bergen **s 95**
Sofie Emilie Holmen, Høgskulen i Volda
Staveferdigheter i bokmål på 5., 6., 8. og 9. trinn

Jan Kristian Hognestad, Universitetet i Stavanger **s 96**
Språkstrukturelle emner: fremdeles et stebarn i skolefaget norsk?

Gudrun Kløve Juuhl, Høgskulen i Volda **s 97**
Eli Bjørhusdal, Høgskulen i Sogn og Fjordane
Nynorsk språkdidaktikk – kvifor og korleis?

Stian Hårstad, NTNU, Trondheim **s 98**
Læring om normering – et eksperiment med norsklærerstudenter

Ingrid D. Jølbo, Universitetet i Oslo **s 99**
Intertekstuelle ressurser og plagiering – en vei mot språkkompetanse i andrespråksskriving

Mari Nygård (HiST) og Heidi Brøseth (NTNU) **s 100**
Grammatikk – et unyttig verktøy eller en kilde til undring og kunnskap?

Ragnhild Andersson, Universitetet i Bergen **s 101**
Tilrettelegging av talemålsdata til bruk i skulefaget norsk

Ulrikke Rindal, Universitetet i Oslo **s 102**
Hilde Sollid, Universitetet i Tromsø
Språkideologier i norsk og engelsk – sosiolingvistikk inn i lærerutdanningen

Endre Brunstad, LLE, Universitetet i Bergen **s 103**
Språkskifte som språkdidaktisk spørsmål

Dugnadsgruppe 4
Nynorskforsking – kva og kvifor?

Birgitte Fondevik, Høgskulen i Volda **s 105**
Hilde Osdal, Høgskulen i Volda
Kvifor har så få vaksne innvandrarar vandra inn i den nynorske skriftkulturen?

Øystein A. Vangsnes, UiT Noregs arktiske universitet & Høgskulen i Sogn og Fjordane **s 106**
Nynorskhjernen – mellom natur og kultur

Eli Bjørhusdal, Høgskulen i Sogn og Fjordane **s 107**
Teoretiske perspektiv på det norske språkpolitiske regimet – kva og kvifor

Johan Myking, Universitetet i Bergen **s 108**
Nynorskforsking – kva og kvifor, og kvifor Vestlandet?

Dugnadsgruppe 5
Ordlaging i norsk: nye grenseoppgangar mellom avleiing og samansetning – teoretiske og praktiske perspektiv

Oddrun Grønvik: **s 110**
Avleiing og samansetning i norsk leksikologi frå Ivar Aasen og frametter

Borghild Kjelsvik: **s 111**
Leddelinga i ordbanken – prinsipp og metode

Siri Ovesen: **s 112**
Tankefull, men idétom? Proprietive og privative adjektiv på grensa mellom sammensetning og avledning

Janne Bondi Johannesen: **s 113**
Parasyntetiske sammensetninger i ordbok og korpus

Marit Hovdenak: **s 114**
Normering av fuger

Helge Dyvik & Paul Meurer: **s 115**
Sammensetninger i bokmål i NorGramBank

Dugnadsgruppe 6
Semantikk og pragmatikk med utgangspunkt i norsk språk

Ingrid Lossius Falkum, Universitetet i Oslo **s 117**
Polysemi i skjæringspunktet mellom semantikk og pragmatikk

s 118

Madeleine Halmøy, HiSF
Spørsmål og vilkår hos språkinnlærere og språkforskere – V1 i norsk

Åshild Søfteland, Høgskolen i Østfold, og Kaja Borthen, NTNU **s 119**
'Æ e trønder æ, sjø!' Semantiske og pragmatiske aspekter ved 'sjø'

Espen Utne Landgraff, NTNU: **s 120**
Setningsintern 'da'

Kaja Borthen, NTNU, og Perlaug Marie Kveen, NTNU **s 121**
«Åja, dæ æ MONS au nå, da mata» – semantiske og pragmatiske aspekt ved den pragmatiskemarkøren 'da mata'

Dugnadsgruppe 7
Navnegransking

Berit Sandnes, Språkrådet **s 123**
Digitalisering og visning av Norsk Stadnamnleksikon (NSL)

Ingvil Nordland, Språkrådet **s 124**
Tilskuddsordning for innsamling av stedsnavn

Tom Schmidt, ILN-Navnegransking, UiO **s 125**
Fortsatt undervisning i stedsnavnforskning?

Dugnadsgruppe 8
Open tilgang til forskingsresultat ("Open Access")

Arthur N. Olsen, Universitetet i Agder **s 128**
Kort innføring i sentrale begreper/aspekter ved Open Access

Philipp Conzett, UiT Noregs arktiske universitet **s 129**
Publiseringssituasjonen i nordiskfaget i Noreg

Camilla Kolstad Danielsen, Cappelen Damm Akademisk **s 130**
Presentasjon av Nordic Open Access Scholarly Publishing (NOASP)

Roy Tommy Eriksen **s 131**
Erfaringer frå redaksjonsarbeid med OA-tidsskriftet Early Modern Culture Online

PLENARER

Åse Wetås, prosjektdirektør, Norsk Ordbok 2014, UiO

Dei norske språksamlingane – dynamisk forskingsressurs, skattkammer for spesielt interesserte eller deponi for gamle data?

Kva omfattar dei norske vitskaplege språksamlingane? Representerer desse samlingane primært ei alderdommeleg tilnærming til forsking i norsk språk, eller kan dei utgjera viktige referansepunkt for dagens og morgondagens empiriske forsking på fagfeltet vårt? I kva grad er desse samlingane dynamiske? Er nordistikken tent med eksistensen av slike store og multifunksjonelle datasamlingar, eller ligg det betre ressursutnytting og meir presise forskingsresultat i at innsamling og strukturering av empiriske data primært skjer på enkeltforskarnivå, utan felles krav til format, tilgjengeleggjering og deling? Tener samlingane andre viktige tilleggsføremål nasjonalt og internasjonalt?

Bakgrunn
Det er større og mindre språksamlingar (og potensielle samlingskomponentar) kring om på samtlege av dei norske universiteta og høgskolane. Somme av desse finst som små datasamlingar på heimeområdet til ein einskildforskar, kanskje på ein gammaldags diskett i ei kontorskuff eller til og med som små kartoteksystem med handskrivne arkivkort. Andre datasamlingar er resultat av prosjekt med fleire involverte medarbeidarar, samla inn og strukturerte til eitt bestemt føremål. I somme tilfelle er desse stadig moglege å få tak i, men ofte er dei pakka ned og arkiverte eller også gjorde utilgjengelege som følgje av programvareoppdateringar e.l.

Somme institusjonar har hatt eit særleg ansvar for å ha samlingar av språk- og namnedata. Med grunnlag i innstillinga frå Vogt-komiteen i 1966 vedtok Stortinget tidleg på 1970-talet å gje institusjonelt vern til eksisterande samlingar av datamateriale for gammalnorsk språk, nynorsk og bokmål knytt til tre større ordboksprosjekt. Grunngjevinga var at Noreg hadde behov for vitskapleg kvalitetssikra og pålitelege datasamlingar over norsk språk. Dette resulterte i opprettinga av Norsk leksikografisk institutt ved Universitetet i Oslo (UiO) i 1972. Sju år seinare blei også Norsk stadnamnarkiv integrert i universitetsorganisasjonen. Sidan den gongen er UiO-samlingane vesentleg utbygde, store delar av dei er digitaliserte, strukturerte og vidareforedla innanfor integrerte databaseløysingar og det er laga eit felles, normert indekseringssystem. Nye komponentar er komne til, ikkje minst gjennom forskingsprosjektet Norsk Ordbok 2014 og større infrastruktursatsingar som LIA-prosjektet.

I 2014 vedtok Universitetet i Oslo at dei ikkje lenger ønskte å ha ansvaret for norske språk- og namnesamlingar. Løysingane UiO såg føre seg, var overdraging av samlingane til ei anna verksemd i forskings- eller kultursektoren, eventuelt sikker deponering ved ein arkivinstiusjon. Det er førebels (mai 2015) ikkje teke endeleg

stilling til kor stor del av UiOs vitskaplege infrastruktur for norsk språk som skalskiljast ut frå institusjonen. Samstundes satsar både UiO og andre store humaniora-miljø i landet tungt på *digital humaniora*, og Forskingsrådet har nyleg vedteke ein ny politikk for tildeling av forskingsmidlar, der eitt kriterium er ope tilgjenge til grunnlagsdata. Det vil sikra både grunnleggjande vitskaplege krav (etterprøvbarheit) og deling og gjenbruk av ressursar som det er investert offentlege midlar i.

Oppbygging

Foredraget mitt vil ta opp spørsmåla som er formulerte i første avsnitt. Med utgangspunkt i opbygginga av nokre sentrale komponentar frå språksamlingane ved UiO vil eg demonstrera korleis materiale frå desse samlingane kan brukast i forsking og undervisning i norsk språk (fonologi, morfologi, leksikon og syntaks). Eg vil drøfta nærare korleis dynamiske språksamlingar kan utviklast vidare, raffinerast gjennom bruk og gjenbruk og ikkje minst koplast saman med andre forskingsressursar til nye bruksføremål. Eg vil òg sjå på kva gevinstar dette kan gje for framtidig utforsking av norsk språk.

Bente Ailin Svendsen, professor, MultiLing Senter for fleirspråklegheit, UiO

MultiLing Senter for flerspråklighet – i skjæringsflatene mellom språkstruktur, språklig praksis og språkideologi

I foredraget presenterer jeg forskningen ved MultiLing for å belyse senterets mål om å kombinere ulike tilnærminger til flerspråklighet. Presentasjonen – så vel som organiseringen av senteret – tar utgangspunkt i Silversteins (1985) modell «the total linguistic fact» (TLF), som noe forenklet kan sies å bestå av tre delvis overlappende dimensjoner, nemlig språkstruktur, kontekstualisert språkbruk og språkideologier. TLF er dialektisk i sin art og for å forstå semiotikken til enhver lingvistisk kategori må man ifølge Silverstein (1985:221) utforske alle de tre dimensjonene i lys av hverandre, det vil si selve språkstrukturen, hvordan en gitt språkstruktur brukes i bestemte kontekster, samt de oppfatninger, verdier og språkideologiske forståelsesmåter som er koplet til en slik bruk. Etter denne presentasjonen bruker jeg resultater fra forskning om språk i flerspråklige byrom for å diskutere styrker og utfordringer ved det å anvende Silversteins modell (jfr. Svendsen 2015).

Referanser:

Silverstein, M. 1985. Language and the culture of gender. In E. Mertz & R. Parmentier (eds.), *Semiotic Mediation.* New York: Academic Press. 219-259.

Svendsen, B. A. 2015. Language, youth and identity in the 21st century: contents and continuations. In J. Nortier & B. A. Svendsen (eds.), *Language, Youth and Identity in the 21st Century*. Cambridge: Cambridge University Press. 3-23.

Michael Schulte, professor, Universitetet i Agder

Nye veier inn i vikingtidens dialektkontinuum – en dynamisk tilnærming

I 1976 utkom Einar Haugens bok *The Scandinavian Languages*. Fort meldte det seg kritikere som pekte på at Haugens 'Common Scandinavian' var en konstruksjon av et nærmest variasjonsfritt proto-språk (se særlig Ohlsson 1978). Barnes (1997) presenterte dette problemet med en retorisk vri: "How common is 'Common Scandinavian'?" Det virker lite sannsynlig at vikingtidens språk skulle vise mindre variasjon enn moderne islandsk. Med dette som bakteppe drøfter jeg først spenningsfeltet mellom teori og empiri:

(1) kløften mellom to lingvistiske prinsipper – rekonstruksjonen av et variasjonsfritt proto-språk og uniformitarisme (dvs. Labovs 'uniformitarian principle'). Croft (2003: 233) sier det slik: "the languages of the past […] are not different in nature from those of the present."
(2) empirien, dvs. variasjonen som opptrer i ulike typer kildemateriale (dvs. rune-innskrifter, stedsnavn, personnavn m.m.).

Etter en metodisk diskusjon fokuserer jeg på ulike typer variasjon i kildematerialet. Dette tilkjennegir innfløkte variasjonsmønstre. Det settes et spørsmålstegn ved en primær øst/vest-forgrening av vikingtidens språk. Følgende fonologiske og morfologiske trekk blir særlig trukket inn i denne diskusjonen:

F1: *ū/ō*-isoglosser: *brū* : *brō* , *kū* : *kō*, *gnūa* : *gnōa* etc.
F2: monoftongering (også i samband med vokalåpning)
F3: omlyd: *i*- og *u*-omlyd
F4: brytning, i særdeleshet *w*-brytning: gsv. *siunga* < urn. **singwan*
F5: 'Halvemål': *h*-tap foran vokal, f.eks. **alsten** = *Hallsten* U771
M1: determinativer: runisk **þina** ~ **þansi**, **þau** ~ **þaun** ~ **þausi** etc.)
M2: medio-passiv (refleksiv) *-sk* ~ *-s*

Jeg legger særlig vekt på F2 (monoftongering) som innbefatter konkurrerende mono-ftongeringstendenser i hele norden: /au/ > /ø:/ versus /au/ til /o:/. Ulike kildetyper saumfares. Nyere undersøkelser (bl.a. Elmevik 2011 og Källström 2014) peker mot at monoftongeringen /au/ > /o:/ og /au/ > /ø:/ oppsto uavhengig av hverandre i sentrale deler av Skandinavia. Dalmålet (d.e. Øvdalsk el. Övkallmål) spiller en sentral rolle i denne argumentasjonen (klassisk og tradisjonell Øvdalsk basert på Levander 1925−1928, sml. Garbacz 2010). Deretter argumenterer jeg for at nordisk *h*-tap ('Halvemål') vel så mye bunner i en sosiolektal som i en dialektal variasjon og bør ses i sammenheng med *h*-dropping i engelsk og andre språk (sml. Ramisch 2010,

Hebda 2012: 247).

Diskusjonen viser rekonstruksjonens begrensninger og samtidig språkets mangfoldige variasjon i vikingtiden, særlig i fase 1−2 (tidlig vikingtid, 750−850 og midtfasen, 850−950). En rekke morfologiske utjevninger (e. *morphological levellings*) viser seg senest i fase 3, ca. 950−1050. Det dynamiske fokuset kommer særlig frem i analysen

av monoftongeringen. Bidraget konkluderer med at øst/vest-dikotomien i vikingtiden er en tilbakeprojeksjon fra senere språktrinn – og en abstraksjon på grunnlag av svært få klare isoglosser.

Stikkord: dialektologi, *uniformitarian principle*, rekonstruksjon, den komparative metoden, vikingtid, tidlige isoglosser, sosiolektale variabler, monoftongering.

SAMMENDRAG

Jørn Almberg og Dyre Meen, Lingit

NB Tale - en grunnleggende akustisk fonetisk taledatabase for norsk

Lingit produserer NB Tale, som er en ny akustisk-fonetisk taledatabase for norsk. NB Tale skal blant annet være en ressurs for videre forskning og utvikling av norsk taleteknologi. Prosjektet gjennomføres på oppdrag av Nasjonalbiblioteket og i samarbeid med NTNU. Sentrale stikkord for ressursen er dialektal, regional og idiolektal uttalevariasjon; fonetisk spredning og akustisk stabilitet.

NB Tale inneholder manuslest og spontantalt materiale fra totalt 377 talere og er delt i 3 moduler med fokus på henholdsvis norsk morsmål, norsk som andrespråk og spontantale.

260 av talerne har norsk som morsmål. Morsmålstalerne er gruppert i 12 dialektregioner, hver med 20 informanter som er jevnt fordelt når det gjelder alder og kjønn, men alle over 16 år. En trettende gruppe er regionuavhengig og fungerer som kontrollgruppe.

De resterende 117 talerne har norsk som andrespråk. De er kategorisert i 11 grupper som er definert etter språklig bakgrunn. Alle disse innleserne er over 18 år, og det er minst 40% av hvert kjønn i hver gruppe.

Spontantalen består av cirka to minutter med fri monolog per informant. Talerne fikk noen forslag til tema å velge blant, men kunne også velge tema selv.

Den manusleste talen består av 20 uavhengige setninger per informant. Manus per innleser er strukturert i tre deler:

- *3 a-setninger; leses av alle innlesere*
- *12 b-setninger; leses av tre ulike innlesere*
- *5 c-setninger; leses av én innleser (dvs. unike setninger)*

Tekstmaterialet i NB Tale utgjør med dette 3396 *unike* manussetninger. Totalt inneholder NB Tale 7540 innleste setningsfiler. Setningene er valgt ut fra diverse nyhetstekst-korpora, gjennom et såkalt *grådig søk* som har til hensikt å balansere et antall forventede fonemiske egenskaper.

Opptakene er med få unntak gjort i støydempet lydstudio, og alltid med profesjonelt opptaksutstyr. Alle opptak er i to separate kanaler, med kanal 1 til hodemikrofon og kanal 2 til studiomikrofon. Lydfilene har 48 KHz punktprøvingsfrekvens, og 16 biters oppløsning.

Alle manusleste opptak er annotert på ord- og fonemnivå. Med annotering mener vi transkripsjon og tidsmerking. Det er brukt et tilpasset fonotypisk inventar med tegnbruk i henhold til X-SAMPA-standarden. Annoteringen er gjort på grunnlag av autogenererte merkefiler, i analyseprogrammet Praat.

Spontanopptakene annoteres på setningsnivå, med ortografisk gjengivelse av det som sies, i tillegg til merking av ekstralingvistiske forhold som f.eks. nøling, pusting, kremting osv.

Anonymisert informasjon om innleserne utgjør en del av dokumentasjonen som følger med ressursen.

Lydfiler, annotering og dokumentasjon er/vil være fritt tilgjengelig på Språkbankens nettsider under Nasjonalbiblioteket:
http://www.nb.no/sprakbanken/show?serial=sbr- 31&lang=nb

Ivar Berg, NTNU

Det historiske tilhøvet mellom genus og bøyingsklasse

Genus og bøyingsklasse er to måtar å dele inn substantiv på. Det har vore ein historisk tendens til å samordne dei to systema i norsk (Bjorvand 1972; Enger 2004), og i skriftleg nynorsk er det stor grad av samsvar: maskulina har pl. *-ar*, feminina pl. *-er* og nøytra pl. - . Eg vil syne at mange målføre viser eit meir komplisert bilete.

Målføra skil ofte mellom sterke og linne substantiv i femininum og nøytrum. Dei linne substantiva er tostava og endar på vokal, t.d. *side*.SG – *sidor*.PL, *auga*.SG – *augo*.PL. Nøytrale *ija*-stammar vart bøygde som sterke substantiv i norrønt, men hadde same fonologiske form form som dei linne og blir no bøygde som dei, td. pl. *hus* vs. *riker* og *øyer* i søraustlandsk (Enger 2014). I målføre som held på trykklett *-o*, finn ein former som pl. *riko*, altså overgang til den linne bøyinga.

Det har vore tett samband mellom linne feminina og linne nøytra: Ord har skift genus (mest nøytrum til femininum, t.d. trøndsk *ei au*, *ei eppel*) , og bøyingsendingane har ofte vorte jamlaga. Det kjem både av fonologisk endring (bortfall av utlydande /r/ i ub.pl. *sidor* > *sido*) og morfologisk endring (analogisk /n/ el. /ɲ/ i b.pl.: *augo* > *augon*), og kryssande tendensar har gjort seg gjeldande i ulike målføre.

I somme sørtrøndske mål dannar linne ikkje-maskulina ein makroklasse (Carstairs-McCarthy 2000): Dei har same fleirtalsendingar (*-o*, *-oɲ*), og endinga i b.sg. er avhengig av genus (femininum eller nøytrum) og heilt føreseieleg. Denne klassen har vorte produktiv og tiltrekt seg lånord som *avis* f. (pl. *aviso*) og *bilde* n. (pl. *bildo*), og i delar av Sør-Trøndelag og Gudbrandsdalen jamvel feminina på *-ing* (t.d. pl. *hendingo*), som elles held på *-ar* i nynorsk.

Utviklinga har altså ikkje vore eintydig i retning samsvar mellom genus og bøyingsklasse, og særleg dei linne substantiva skiplar biletet. Men ei mindre presis generalisering held: Det er ein tendens til å knyte bøyingsklasse til utom-morfologiske eigenskapar, som like gjerne kan vera fonologisk form (tostava) som inherent genus.

Referansar

Bjorvand, Harald. 1972. Zu den altwestnordischen Pluralendungen -ar, -ir und -r bei femininen Substantiva. *Norwegian journal of linguistics* 26: 195–215.

Carstairs-McCarthy, Andrew. 2000. Inflection classes. I: Geert E. Booij, Christian Lehmann and Joachim Mugdan (eds.), *Morphologie*. HSK 17.1, 630–637. Berlin: Walter de Gruyter.

Enger, Hans-Olav. 2004. On the relation between gender and declension. *Studies in Language* 28(1): 51–82.

Enger, Hans- Olav. 2014. Reinforcement in inflection classes: Two cues may be better than one. *Word Structure* 7(2): 153–181.

Magnus Breder Birkenes, Lars G. Johnsen, Arne Martinus Lindstad, Nasjonalbiblioteket

Nye tjenester i Språkbanken: NB N-gram og korpusbygger

Språkbanken ved Nasjonalbiblioteket utvikler bl.a. tjenester for allmenheten og forskningsverdenen ved å analysere og tilrettelegge digitalisert materiale ved bruk av statistiske og datalingvistiske metoder.

I februar ble en betaversjon av NBs trendlinjesøk, NB N-gram, lagt ut på nett.[1] Her kan man søke på enkeltord eller sekvenser av opptil tre ord (trigram) i norske bok- og avistekster publisert i tidsrommet mellom 1810 og 2013 og følge utviklingen over tid (slik man kan med bla. engelske tekster i Google Ngram Viewer).[2] Underlagsdataene i NB N-gram kommer fra Nasjonalbibliotekets digitale satsing NBdigital og utgjør ca. 230.000 bøker og 540.000 aviser med hhv. 11 og 23 milliarder ord. NB N-gram brukes allerede i flere vitenskapelige miljøer, og det har kommet positive tilbakemeldinger på nyttigheten av tjenesten. I løpet av høsten vil NB N-gram bli utvidet med mer materiale (særlig aviser) fra NBdigital og nye funksjoner: Blant annet vil det komme en ny funksjon, «Naboord» (ala KorpusDKs funksjon med samme navn[3]), som gir svar på hvilke ord et bestemt ord opptrer signifikant ofte sammen med.

I skrivende stund (august 2015) utvikler vi også en tjeneste som skal kunne gi forskere muligheten til selv å lage korpus basert på tekster fra NBdigital, finne forekomster av ord og emner, og sammenlikne ulike korpus med hverandre. Man definerer først sitt eget korpus, og så prosesserer maskinen tekstene og genererer statistikk på bakgrunn av disse. Her benyttes strukturinformasjonen som ligger i de OCR-behandlede tekstene (side, kapittel, avsnitt, linje). I tjenesten finnes en søkefunksjon med direkte lenke til boksiden som inneholder søkeordene i NBdigital. Tjenesten har også en ngram-funksjon der frekvenser for enkeltord og sekvenser på opptil tre ord vises. Vi vil også åpne for muligheten til å kunne kjøre Oslo-Bergen-Taggeren på nyere tekster; vi har gjort tester med denne på nyere materiale fra NBdigital med svært gode resultater.

Den mest åpenbare nytten av disse tjenestene er innenfor språkforskning. I foredraget ønsker vi å presentere disse to tjenestene med utgangspunkt i temaer som er relevante for konferansen: Konkret ønsker vi å ta for oss det vi foreløpig vil omtale som en «ekspletiveksplosjon» i mellomkrigstiden, altså en interessant økning i bruken av «det er, der er» i denne perioden, og vi vil også se på forholdet mellom foranstilt og etterstilt genitiv og spørsmålet om animathet og saliens.

1 http://www.nb.no/sp_tjenester/beta/ngram_1/

2 https://books.google.com/ngrams

3 http://ordnet.dk/korpusdk/naboord

Edit Bugge, UiB

Språktradering i Bolsøy. En variasjonslingvistisk analyse med vekt på familietilhørighet som sosial variabel

Dette innlegget presenterer hovedfunn fra et nylig avslutta ph.d.-prosjekt, med en sosiolingvistisk undersøkelse av *familien*. Hovedmålet i ph.d.-prosjektet har for det første vært å få innsikt i *hvilken innvirkning familien har på språklig variasjon og kollektiv språktradering i et moderne norsk bygdesamfunn.* Dernest har prosjektet hatt som mål *å vurdere hvilken relevans familietilhørighet har som sosial variabel i sosiolingvistikken*. Familietilhørighet er her innført som en sosial variabel som reflekterer familien som praksisfellesskap innafor språksamfunnet. Som utprøvingsområde er det valgt noen vestnorske bygdesamfunn i den østlige delen avdet området som tidligere var Bolsøy herred, og som nå er en del av Molde kommune.

På grunnlag av ph.d.-prosjektets hovedmål har prosjektet hatt følgende to problemstillinger:

1. Er det samvariasjon mellom den sosiale variabelen familietilhørighet og språkvariasjon i Bolsøy?
2. Er det grunnlag for å hevde at den sosiale variabelen *familietilhørighet* bidrar til innsikt i språkvariasjonsmønster og språkendringsprosesser?

Trude Bukve, UiB

Språk i høgare utdanning: studentars haldningar til bruken av morsmål og engelsk ved norske universitet.

Våren 2015 gjennomførte eg ei undersøking knytt til språkhaldningar ved eit universitet i Norge. Denne undersøkinga inngår som ein del av eit større nordisk prosjekt der eg samanliknar språkhaldningar uttrykt i den nasjonale og institusjonelle språkpolitikken, med studentars språkhaldningar ved eit utval nordiske universitet. Gjennom prosjektet ynskjer eg å kartlegge studentar sine haldningar, og samanlikne desse med språkpolitikken til utdanningssektoren.

I den norske undersøkinga vil eg analysere haldningane til studentar på ulike utdanningstrinn og med ulike utdanningsval når det gjeld bruken av engelsk og norsk på forelesingar og i faglitteraturen. Til saman deltok om lag 450 studentar innanfor felta filosofi, rettsvitskap, fysikk og kjemi.

I dette innlegget vil eg gjennomgå resultata frå denne undersøkinga. Eg vil og gå nærare inn på haldningar knytt til følgjande fire variablar:

- Kjønn
- Lengd på utdanning
- Type utdanning
- Tidlegare utdanning

Ut frå tidlegare forsking og teori på området forventar eg systematiske skilnader i haldningane mellom kvinner og menn, og eg forventar at utdanningsbakgrunnen vil påverke studentane sine haldningar.

Med dette som utgangspunkt ynskjer eg å bruke mitt datamateriale for å belyse i kva grad haldningane ser ut til å følgja same mønster som tidlegare forsking på området.

Dagmar Cejka, HiB

«Språkleg praksis i ein fleirkulturell barnehage»: Om bruk av skjema i språkkartleggingen

Språkkartlegging i barnehagen blir stadig diskutert i mediene. I en tid der det fra politisk hold er et ønske om bred og obligatorisk språkkartlegging av alle barn, er det viktig å se nærmere på hva slags type innsikter en får gjennom ulike metodiske tilnærminger til en slik kartlegging i barnehagen. Dette innlegget er en del av prosjektet «Språkleg praksis i ein fleirkulturell barnehage» som skal presenteres på konferansen (av Magnhild Selås, Ann-Kristin Helland Gujord, Edit Bugge og Randi Neteland).

Prosjektet har flere siktemål. Et viktig formål er å skaffe ny kunnskap om språktilegnelse og språkbruk i ulike miljø. Et annet formål er å se nærmere på ulike metodiske tilnærminger til språkkartlegging i barnehagen, og hva slags informasjon disse gir: Foreldrerapportering, kartlegging i barnehagen og forskerstyrte tester og opptak – i hvilken grad utfyller de hverandre? Får vi den samme informasjonen på ulike måter? Får vi eventuelt motstridende informasjon? Og ikke minst: hvordan kan de ulike skjemaene brukes på en måte som gjør at de ikke kommer i veien for den informasjonen de skal hjelpe med å innhente?

Det er slike spørsmål dette innlegget vil drøfte, ut fra resultat fra den første innsamlingsrunden i prosjektet der språket til 9 barn ble kartlagt på ei småbarnsavdeling der over 90% av barna hadde andre morsmål enn norsk. Innlegget vil også ta opp hvilke spesielle utfordringer en kan møte når en skal kartlegge språkkompetansen hos flerspråklige barn.

Kristin Melum Eide, NTNU og Arnstein Hjelde, Høgskolen i Østfold

"E jifta norsker": Om strukturell forenkling i Amerika-norsk

I arvespråk (som Amerika-norsk) finn ein ofte strukturelle reduksjonar av ulikt slag, og desse kan forklarast på ulike måtar. Nokre ser på det som ein forenklingsstrategi (Trudgill 2004), andre som eit resultat av transfer. Amaral and Roeper (2014:30) argumenterer for at Roeper (1999) sin teori om *Multiple Grammars Theory* ikkje er avgrensa til einspråklege, men også kan vere gyldig i fleirspråklege samanhengar, og dei seier at det er "virtually impossible to switch off the language not in use and […] the parallel activation of a bilingual's two languages can be observed in reading, listening and planning speech". Også Benmamoun et al. (2013: 169) stiller spørsmål ved om ikkje slike strukturelle reduksjonar har samanheng med transfer når dei seier at: "In examining linguistic characteristics of heritage grammars, the first question that comes to mind is whether many of the "simplified characteristics" observed in the heritage languages could be due to transfer from the dominant language […]"

Forestillinga om transfer er i seg sjølv retningsbestemt i den forstand at eit språkleg trekk da blir overført frå det eine språket (det dominerande språket) til det andre språket. Yaron Matras (2011: 200) har vidareutvikla dette synet ved å seie at denne prosessen ikkje treng vere retningsbestemt: "Rather than view borrowing as a transfer of structure from one system into another, I view it as the removal of an invisible demarcation line that separates subsets within the linguistic repertoire (or the speaker's 'languages')". Matras (2009, 2011) sitt syn slik det blir lagt fram her, samsvarer med det som vanlegvis blir omtala som konvergens.

I dette foredraget skal vi gå nærare inn på begrepa forenkling, transfer og konvergens i samband med arvespråk, og vi skal da bruke Amerika -norsk som grunnlag for denne drøftinga. Vi bruker da eit materiale som er samla inn over ein periode på rundt 70 år og det dokumenterer derfor utviklinga av Amerika -norsk som eit arvespråk. Det eldste materialet vi bruker her, vart samla inn av Einar Haugen tidleg på 1940-talet. Vidare bruker vi eit større materiale samla inn av Arnstein Hjelde rundt 1990. Det nyaste materialet vi bruker, vart samla inn av NorAmDiaSyn-prosjektet, Kristin Eide og Arnstein Hjelde på 2010-talet. Materialet vi bruker er vidare henta inn frå to små norsk-amerikanske samfunn i Wisconsin, området rundt Coon Valley og Westby i Vernon County og frå Blair i Trempealeau County.

Vi vil da sjå på nokre vanlege strukturelle reduksjonar knytt til fonologi, morfologi (særleg verbmorfologi), syntaks (plassering av verbalet) og informasjonsstruktur (topikalisering) og drøfte om desse best samsvarer med forenkling, transfer eller konvergens.

Litteratur:

Amaral, Luiz og Tom Roeper. 2014. Multiple Grammars and Second Language Representation. *Second Language Research* 30(1), s. 3-36.

Benmamoun, Elabbas, Silvina Montrul og Maria Polinsky. 2013. Heritage languages and their speakers: Opportunities and challenges for linguistics. *Theoretical Linguistics* 39 (3/4) s. 129-181.

Eide, Kristin M. og Arnstein Hjelde. 2015. Verb Second and Finiteness Morphology in Norwegian Heritage Language of the American Midwest i Richard Page og Michael Putnam (red): *Moribund Germanic Heritage Languages in North America*. Brill

Matras, Yaron. 2009. *Language Contact*. Cambridge: Cambridge University Press. Matras, Yaron. 2011. Universals of structural borrowing. I: Peter Siemund (red.), *Linguistic Universals and Language Variation*. Berlin: Mouton De Gruyter: 204—236.

Roeper, Tom. 1999. Universal bilingualism. *Bilingualism* 2/3: 169–186.

Trudgill, Peter 2004: Linguistic and social typology: the Austronesian migrations and phoneme inventories. *Linguistic Typology* 8 : 305-320

Kristin Melum Eide, NTNU

Modal bruk av (presens) perfektum i norsk: nye takter?

Det er ikke uvanlig at språk bruker fortidsmarkører til å markere ulike typer av modalitet, og kontrafaktivitet (”påstander om det som ikke er”) er en type modalitet som ofte markeres med fortid. I engelsk er det for eksempel slik at preteritum og pluskvamperfektum deler på domenet kontrafaktivitet, slik at preteritum (helst) uttrykker ”kontrafaktiv i samtid”, mens pluskvamperfektum (helst) uttrykker ”kontrafaktiv i fortid” (se Iatridou 2000: 232); eks. (1ab).

(1) (a) If he were smart, he would be rich. (he is not smart)
(b) If he had been smart, he would have been rich. (he wasn't smart)

I moderne norsk kan vi finne et lignende mønster i kontrafaktive *hvis*-setninger, men i V1-setninger (med verbet først) høres det ganske arkaisk ut å uttrykke kontrafaktivitet med preteritum, og vi foretrekker gjerne å bruke pluskvamperfektum enten påstanden er om samtida eller fortida (se 2a-d).

(2) (a) Hvis jeg var deg, hadde jeg kjøpt en gave til meg. (Jeg er ikke deg)
(b) Hvis jeg hadde vært deg, hadde jeg kjøpt en gave til meg. (Jeg er/var ikke deg) (c)?? Var jeg deg nå, hadde jeg kjøpt en gave til meg. (Jeg er ikke deg)
(d) Hadde jeg vært deg (nå), hadde jeg kjøpt en gave til meg.(Jeg er/var ikke deg)

Noe som er langt mer eksotisk, er et trekk som vi finner i en del norske dialekter, der (det som ser ut som) presens perfektum brukes til å uttrykke kontrakfaktivitet, jf. de autentiske eksemplene i (3a-d) fra ulike nettfora (se Eide, kommer):

(3) (a) Har æ vorre dæ, så har æ tatt kontakt med lege. (Namsos)
(b) Har itj det vorre for at adaptern te pc'n min e herpa […], skullja æ gjerne ha vorre med. (Frøya)
(c) [Det] har vært interessant å sett hvordan det har sett ut i dag da. (Fosen)
(d) Har den [bunkeren] blitt bygget i dag, har den ikke havnet der. (Fosen)

I mitt foredrag vil jeg diskutere disse konstruksjonene med tanke på hvordan de skal analyseres semantisk og syntaktisk, og jeg vil se på dem i lys av andre modale måter å bruke presens perfektum på i norsk (for eksempel ”inferensiell” bruk av presens perfektum: *Her har det gått en bjørn;* Haugen (1972)). Jeg vil dessuten også utforske hvorvidt vi her er vitne til en språklig endring som er delvis påvirket av skriftkulturen i nye sosiale medier, der folk skriver dialektnært, men likevel er påvirket av det normative skriftspråket.

Referanser:

Eide, Kristin Melum: kommer. ”The counterfactual present perfect in a dialect of Norwegian”. I Don Giancarli & Fryd (red.) *On the perfect.*

Haugen, Einar. 1972. The inferential perfect in Scandinavian: a problem of contrastive linguistics. *The Canadian Journal of Linguistics* 17:2, 132-139.

Iatridou, 270Sabine.. 2000. The Grammatical Ingredients of Counterfactuality. *Linguistic Inquiry* 31: 2; pp. 231-

Eli Anne Eiesland, UiO

Semantikken til norske substantivsammensetninger

For å forstå en sammensetning må en både kjenne betydninga til hvert sammensetningsledd, og relasjonen mellom dem. En *barnefilm* er en 'film for barn' mens en *dyrefilm* er en 'film om dyr', ikke en 'film for dyr'. På norsk er sammensetting av to substantiver svært produktivt. Likevel er det få systematiske beskrivelser av semantikken deres.

Faarlund et al. (1997) skriver at «[d]et er neppe mulig å gi uttømmende regler for hvordan de semantiske forholdene mellom forledd og etterledd kan være». Man trenger imidlertid ikke være uttømmende for å være informativ. Jeg presenterer mitt doktorgradsprosjekt, der jeg har brukt NoWaC-korpuset (Guevara 2010) til å samle 60 862 norske sammensetninger, og analysert rundt 3000 av dem med tanke på den semantiske relasjonen mellom leddene.

Med et sett på 14 relasjoner, blant dem «sted/tid», «hensikt», «karakteristisk del» og «bruker», kan man beskrive over 90 % av sammensetningene. Jeg presenterer disse relasjonene og viser hvordan frekvensene til de ulike relasjonene varierer med semantikken til leddene i sammensetningen. Jeg viser også hvordan de semantiske relasjonene ser ut til å ha en prototypisk struktur, der noen eksempler er sentrale mens andre er perifere. De fleste relasjonene overlapper med minst en annen relasjon, slik at man kan sette opp et kart over det semantiske rommet disse relasjonene utgjør.

Til slutt viser jeg hvordan vi kan forene tidligere beskrivelser av sammensetninger ved å bruke en konstruksjonsbasert nettverksmodell. På det nederste nivået finner vi konkrete sammensetninger, og mengden mulige relasjoner her er uuttømmelig, siden hver relasjon er spesifikk for hver sammensetning. På det øverste nivået finner vi den skjematiske konstruksjonen [SUBSTANTIV]+[SUBSTANTIV], der relasjonen mellom leddene er helt skjematisk. Mellom det helt konkrete og det helt skjematiske nivået finner vi konstruksjoner der det er en viss grad av skjematisering, og det er på dette nivået at de prototypiske relasjonene befinner seg.

Referanser:

Faarlund, Jan Terje, Lie, Svein, and Vannebo, Kjell Ivar (1997), *Norsk referansegrammatikk* (Oslo: Universitetsforlaget) XXXI, 1223 s.

Guevara, Emiliano (2010), 'NoWaC: a large web-based corpus for Norwegian', *Sixth Web as Corpus Workshop* (Los Angeles, California), 1-7.

Ragnhild Eik, NTNU

Grammatisk analyse av setningar med possessivt objekt

Eit possessivt objekt er eit objekt som blir tolka som «eigar» av eit anna element i setninga, i norsk gjerne ein kroppsdel (Faarlund m. fl. 1997: 719-720, Lødrup 2009, Eik 2014, Johannessen m. fl. 2014). Eit døme er gitt i (1a) under.

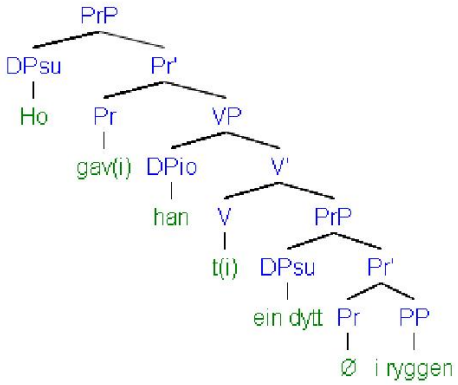
(1) a. Ho trakka *han* på foten

Her blir objektet *han* tolka som eigar av kroppsdelsnomenet *foten.* Analysen eg foreslår for setningar som denne, går ut på at dei deler syntaktisk struktur med setningar av typen i (1b).

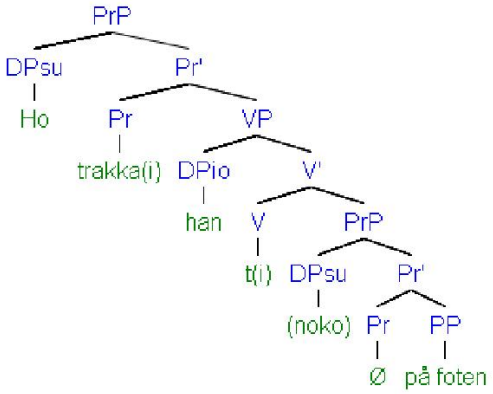
b. Ho gav han ein dytt i ryggen

Skilnaden mellom (1a) og (1b), forutan ordval, er at (b)-setninga har eit ledd meir (*ein dytt*). Denne siste typen har tidlegare blitt analysert av Åfarli (2007) med ein struktur som illustrert i (2a). I ein slik analyse fungerer *ein dytt* som subjekt i småsetninga *ein dytt i ryggen,* og det possessive objektet *han* blir analysert som eit indirekte objekt. Mitt forslag til analyse av setninga i (1a) er at ho har same syntaktiske struktur som setninga i (1b). Denne strukturen er gitt i (2b). Ein slik analyse inneber at det possessive objektet *han* må analyserast som eit indirekte objekt også her. I tillegg må setningar som (1a) ha eit uuttrykt småsetningssubjekt, i strukturen markert som *(noko).*

(2) a.

b.

I foredraget mitt vil eg leggje fram syntaktiske og semantiske argument for denne analysen. Teoretisk tar eg utgangspunkt i ei eksoskeletal (nykonstruksjonistisk) tilnærming til grammatikk. I foredraget vil eg også kort kome inn på korleis denne eksoskeletale tilnærminga påverkar måten ein argumenterer syntaktisk på.

Linda Evenstad Emilsen, Høgskolen i Østfold

En (re)analyse av adjektiviske elementer med evidens fra en trøndersk dialekt

På 80-og 90 -tallet ble det i den sørtrønderske kommunen Bjugn gjennomført en rekke intervjuer av flere eldre mennesker født rundt århundreskiftet. Deler av dette korpuset har vært grunnlag for min studie. Jeg har studert *adjektivinkorporering* (1)*, adjektiv med definitte suffiks* (2) *og komplekse demonstrativer* (3).

1) Å **ungmærra** ha tre
2) å **gamla** ha fir
3) Va så stærk, veit du, **deinner karn**

Disse tre fenomenene er alle syntaktisk komplekse, de krever deiktisk eller anaforisk referanse, de er definitte og koder både spesifisitet og inkluderthet, og alle *kan ha* en kontrastiv lesning, hvorav adjektivinkorporeringer og adjektiv med definitte suffiks er iherent kontrastive. Eksempelvis impliseres det i (1) at det eksisterer minst to merrer, hvor ei er yngre enn den andre, og står i kontrast til den som er eldre. I (2) impliseres det at det er minst to hester, hvor den som omtales står i kontrast til en som er yngre. I (3) forstås den komplekse demonstrativen som at den omtalte karen står i kontrast til de andre karene på gården, som ikke er like sterke.

Data fra Bjugnkorpuset viser at de foreliggende analysene av de samme fenomenene i nordsvensk, ikke kan forklare de trønderske fenomenene (Holmberg og Sandstrøm 2003a, Vangsnes 2003 og Julien 2005). Jeg vil foreslå en ny analyse av fenomenene, hvor den syntaktiske strukturen speiler fenomenenes semantiske likhet. Analysen vil jeg forklare ut fra diakrone forhold. Tidligere analyser ser de adjektiviske elementene i de omtalte konstruksjonene som genererte i <spec,αP> (jf. Julien 2005). Jeg vil foreslå at disse elementene har vært gjennom en grammatikaliseringsprosess, som fører til at de er blitt reanalyserte som kjerner i α. Forståelsen av denne grammatikaliseringsprosessen forankrer jeg i prosesser som inkluderer cirkumfleks og apokope, noe også Dahl (2010, 2004, 2001) delvis peker mot.

Litteraturliste

Dahl, Östen. 2010. *Grammaticalization in the North : Noun Phrase Morphosyntax in Scandinavian Vernacaulars. RAPPLING 1*. Stockholm: Department of Linguistics, Stockholm University. Lastet ned 10.05.2014, fra: http://su.diva-portal.org/smash/get/ diva2:330145/FULLTEXT01.pdf.

Emilsen, Linda Evenstad. 2014. *Adjektiviske element i ei trøndersk dialekt*. Trondheim: Masteravhandling: NTNU

Holmberg, Anders og Görel Sandström (2003a). Vad är det för särskilt med nordsvenska nominalfraser? I Vangsnes, Øystein Alexander, Anders Holmberg og Görel Sandström. *Dialektsyntaktiske studier av den nordiska nominalfrasen*. Oslo: Novus.

Julien, Marit (2005). *Nominal Phrases from a Scandinavian Perspective*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Vangsnes, Øystein Alexander (2003). «Identifikasjon» og morfologiens rolle i den nordiske nominalfrasen. I Vangsnes, Øystein Alexander, Anders Holmberg og Görel Sandström. *Dialektsyntaktiske studier av den nordiska nominalfrasen*. Oslo: Novus.

Korpusmateriale: Bjugnkorpuset.

Pål Kristian Eriksen, Universitetet i Oslo

Jo mer du forsker på det, jo gøyere blir det: En introduksjon til, og analyse av korrelative komparativer

Termen «korrelative komparativer» (eventuelt «komparative korrelativer») er nok ukjent for de fleste, men den refererer til setninger av typen i (1):

(1) Jo mer du spiser, jo tykkere blir du.

«Korrelative komparativer» vil altså si en kompleks setning som beskriver et årsaksforhold, uttrykt gjennom en protasis (betingelsesleddsetninga, her *jo mer du spiser*) og en apodosis (resultatsleddsetninga, her *jo tykkere blir du*). I tillegg inneholder både protasis og apodosis et komparativt element (her henholdsvis *mer* og *tykkere*), og årsaksforholdet mellom protasis og apodosis inkluderer at de to komparativene må være proporsjonale med hverandre i styrke.

Definisjon ovenfor er i all hovedsak en funksjonell definisjon. Når det gjelder det formelle ved denne setningstypen, så er det stor språklig variasjon. Norsk er f.eks. avhengig av at de komparative elementene forutgås av partikler som *jo* (alternativt *dess*, *di*, etc.). Jeg vil innledningsvis i foredraget gi en kort introduksjon til hvordan korrelative komparativer varierer i ulike språk, men brorparten av foredraget vil fokusere på syntaktiske særtrekk ved norske korrelative komparativer; blant annet har denne setningstypen et ualminnelig tungt og komplekst forfelt (markert i klammer i (2)):

(2) [Jo mer du spiser, jo tykkere] blir du.

Hvis rekkefølgen på protasis og apodosis reverseres, så forsvinner partikkelen *jo* fra apodosis:

(3) Du blir tykkere jo mer du spiser.

Protasis kan uttrykkes gjennom en NP alene, men bare hvis protasis kommer før apodosis:

(4) Jo sunnere kosthold, jo lenger lever du.
(5) * Du lever lenger jo sunnere kosthold.

Jeg vil beskrive disse og flere andre syntaktiske særegenheter ved norske korrelative komparativer, og forsøke å analysere dem ut fra informasjonsstrukturen i disse setningene.

Ruth Vatvedt Fjeld, Universitetet i Oslo, og Fekede Menuta, School of Language and Communication Studies of Hawassa University, Etiopia

Om lingvistiske tabuer i Norge og Etiopia

Alle kulturer har tabuer, eller grenser for hva som er akseptabelt og hva som ikke er det. Lingvistiske tabuer er av forskjellige typer, de vanligste er banning eller forbannelser, andre er eder eller falske løfter og forsvergelser. Alle innebærer å bryte tabuer, altså nevne fenomener som skal være unevnelige av forskjellige grunner. Svakere tabubrudd er utskjelling og kalling/klengenavn. Hvilke forestillinger og fenomener som det henvises til i de forskjellige sammenhengene, er kulturrelevant og varierer etter aktører, tid, sted og kontekst. I Norge kjenner vi f.eks. til at en del fenomener som prest, husdyr og annet ikke måtte omtales om bord i båten under fisket. Norsk og sør-etiopisk kultur kan man gå ut fra er relativt forskjellige. Likevel er det en god del lingvistiske tabuer som refererer til samme begreper, men også mye som er forskjellig. Typisk for etiopiske banneuttrykk er å referere til egen eller andres død og naturfenomener, i norsk er det særlig religiøse forestillinger som er unevnelige.

Foredraget skal handle om hvilke sosiale variabler som styrer inventaret i tabubelagte uttrykk, og hvordan forskjellige funksjoner markeres.
Om man forbanner seg selv (egobanning) eller andre (alterbanning) har mye å si for hvilke ord, vendinger og forestillinger det bannes ved i Etiopia, men det gir mindre forskjell i Norge. Om den som banner er mann eller kvinne, voksen eller barn, har også mye å si for uttrykksmåte og funksjon. Kvinner i Etiopia kan bare utøve egobanning, mens menn – ofte i grupper – også har lov å forbanne andre. Det er heller ikke mange tiår siden norske språkforskere antok at kvinner ikke i det hele tatt var i stand til å banne, og menn skulle heller ikke banne når det var kvinner til stede. Tabuet var så sterkt at man trodde ikke kvinner hadde evnen til å banne. Men kvinner både i Etiopia og i Norge har sine metoder for å bryte lingvistiske tabuer ved hjelp av eufemismer og andre koder. Noen av disse skal også presenteres i foredraget.

Ordbøkene har dårlig dokumentasjon av tabubelagte ord, det er tydelig at redaktørene også har følt og fulgt tabuene. Dermed kan andrespråksinnlærere fort feile og nevne tabubelagte ord i feil sammenheng. Kartlegging og dokumentasjon av det leksikalske inventaret med klar redegjørelse for bruksrestriksjoner og konnotasjoner er derfor svært viktig i vår globaliserte samtid.

Camilla Hellum Foyn, Mila Vulchanova og Rik Eshuis, NTNU

Hvordan påvirker grammatiske faktorer og visuell kontekst norske barns pronomenforståelse?

Ved hjelp av eye-tracking undersøker vi hvordan prosesseringen av tvetydige pronomener påvirkes av visuelle handlinger og utbrytningskonstruksjoner. Målet vårt er å avdekke når norske barn lærer seg å bruke disse faktorene på samme måte som voksne.

Eksperiment-deltakerne var 3-, 5- og 7-åringer, samt en kontrollgruppe med voksne. De hørte på utbrytningskonstruksjoner med subjekt-fokus (e.g., "Det er tigeren som kiler bjørnen") eller objekt-fokus (e.g., "Det er bjørnen tigeren kiler"). Samtidig ble illustrasjoner av to dyr med samme kjønn (subjekt- og objekt-referenten) vist på en skjerm. Deltakerne så enten at dyrene utførte handlingen (e.g., kilingen) eller at de forble passive. Deretter fikk deltakerne høre en tvetydig pronomensetning (e.g., "Han kan telle til ti"). Vi registrerte data fra øyebevegelsene deres for å fastslå om de så på subjekt- eller objekt-referenten etter at de hørte pronomenet. I tillegg samlet vi inn offline-data ved å spørre deltakerne om hvem som var pronomenreferenten.

Ifølge tidligere forskning viser tyske barn og voksne en subjektreferanse uavhengig av hvilken referent som puttes i fokus i utbrytningskonstruksjoner (Järvikivi et al., 2013), men barns preferanse er generelt svakere og tregere enn hos voksne (Hartshorne et al., 2014; Järvikivi et al., 2013). Vi forventet å finne det samme hos norske barn. Videre ser det ut til at tyske 3- åringer påvirkes mest av kontekst-faktorer, mens eldre barn oftere bruker syntaks-faktorer til å finne pronomenreferenten (Bittner & Kuehnast, 2011). Vi forventet derfor at yngre barn ville påvirkes mer av visuell kontekst og at eldre barn ville være mer vare for syntaktisk uttrykt fokus.

Vi fant at voksne viste en generell subjektpreferanse, bortsett fra når objekt-fokus var kombinert med fravær av visuell handling. 5- og 7-åringer foretrakk den fokuserte referenten, og 3-åringer viste en førstnevnt-preferanse når subjektet var nevnt først i to etterfølgende setninger. Videre ble 7-åringer og voksne påvirket av visuell handling når den interagerte med skjermposisjonen til dyrene. Resultatene våre tyder på at barn gradvis lærer seg å bruke flere faktorer for å bestemme pronomenreferenten,. men at de i 7-årsalderen ennå ikke bruker dem på samme måte som voksne

Maren Berg Grimstad, NTNU

Verbintern språkblanding i amerikanorsk

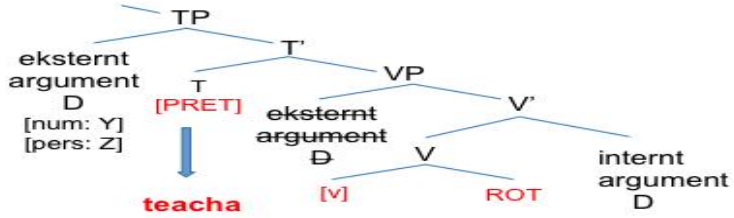
De fleste generative teorier som tar for seg den syntaktiske kompetansen til morsmålsbrukere, er utarbeidet for å kunne studere "the ideal speaker/listener" (Chomsky 1965). Der er grunnantagelsen at språkbrukeren er enspråklig, hvilket har medført at et fenomen som språkblanding ikke har fått mye oppmerksomhet (med enkelte unntak; se f.eks. MacSwan 2013 og Grimstad, Lohndal & Åfarli 2014). Et eksempel på slike data er følgende setninger, som viser norsk-engelsk ordintern språkblanding:

(1) a. Jeg **teach**-a # første # **grad[e]**-en (coon_valley_WI_07gk)
b. Å **celebrat[e]**-e **birthday**-en hennes (coon_valley_WI_06gm)

Disse eksemplene er hentet fra amerikanorskkorpuset (CANS) som er under utarbeidelse hos Tekstlaboratoriet ved Universitetet i Oslo (Johannessen 2015), og som består av opptak av etterkommerne etter norske immigranter som kom til USA fra første halvdel av 1800-tallet av. Vi ser at enkelte innholdsord har blitt byttet ut med engelske ord, men at disse likevel har norske bøyningsendelser. Dette er representativt for den ordinterne språkblandingen i korpuset, og også i tråd med det vi i all hovedsak ser for andre språkpar (jf. Muysken 2000, Myers Scotton 1993, 2002).

I dette foredraget vil jeg vise hvordan vi kan analysere verbintern språkblanding i amerikanorsk ved hjelp av et eksoskeletalt rammeverk som Distribuert Morfologi (DM) (e.g. Embick & Noyer 2007, Grimstad, Lohndal & Åfarli 2014). I DM er den syntaktiske strukturen en separat enhet, som en ramme, og leksikalske innholdsmorfem er derivert fra røtter uten morfosyntaktiske trekk. I en leksikalistisk modell, der leksikalske element er lagret med trekkmatrisen sin i leksikonet, ville det f.eks. vært vanskelig å forklare hvordan et engelsk verb kan opptre med norsk bøyningsmorfologi all den tid det engelske verbet angivelig er lagret med trekk for person og numerus (og engelsk dermed har subjekt-verb-kongruens, noe det norske bøyningsmorfemet ikke uttrykker). DM antar derimot at de relevante kongruenstrekkene i engelsk er plassert i tempusprojeksjonen i den syntaktiske strukturen, kalt T, og det betyr at vi kan låne den engelske rota (eller en større bit av strukturen under T) og sette det inn under en norsk T – og da vil det være kontekstkravene til den norske T-projeksjonen som gjelder. Dette kan forenklet illustreres slik for *teach-a*:

(2)

Jeg vil også diskutere hvordan det mønsteret vi observerer i amerikanorsk, passer med det vi kan observere i andre språkpar. I sin avhandling om tyrkisk-norsk språkblanding skriver f.eks. Emel Türker følgende:

> Even though it is theoretically fully possible to attach the matrix language inflectional suffixes onto the embedded language verbs, it seems that this strategy is not popular at all among the bilingual immigrant Turks in Norway (2000: 92).

Dette skiller seg fra mønsteret vi observerte for amerikanorsk. Alle eksemplene Türker gir, involverer imidlertid språkblandede infinitiver; og kanskje er ikke det tilfeldig. Rotinfinitiver som default verbform hos små barn er godt kjent fra språktilegnelseslitteraturen (se f.eks. Hyams 1994), og vi ser noe lignende i språkblanding: Åfarli og Jin (2014) studerte f.eks. en tospråklig gutt som bruker norske infinitiver når han blander inn norske verb i finitte kontekster i ellers mandarin-kinesiske setninger. Dette vil jeg utforske nærmere.

Kristin Hagemann og Signe Laake
ILOS, Universitetet i Oslo

Er variasjon et spørsmål om rekkefølge av syntaktiske operasjoner? Om *som* i indirekte spørresetninger

I norsk inneholder indirekte spørresetninger *som* dersom spørreordet representerer subjektet i leddsetningen, men *som* er ikke mulig dersom spørreordet representerer objektet i leddsetningen:

(1) Vi vet hvem *som* så Marit.
(2) *Vi vet hvem så Marit.
(3) Vi vet hvem Marit så.
(4) *Vi vet hvem *som* Marit så.

Obata, Epstein et al. (2015) diskuterer spørresetninger og leksikalisering av subjunksjoner i to kreolske varianter, Cape Verdean Creole (CVC) and Haitian Creole (HC). I HC er det samme subjekt/objekt-asymmetri som i norsk, altså subjunksjonen *ki* blir leksikalisert kun ved subjekt-ekstraksjon, ikke ved objekt-ekstraksjon, mens det i CVC ikke er noen asymmetri: *ki* blir leksikalisert uansett. Forfatterne forklarer denne forskjellen som en variasjon i rekkefølgen av universelle operasjoner. Mer konkret gjør de dette ved å vise at rekkefølgen på flytting av subjektet til spesTP og Cs leting etter å sjekke sine utolkbare Q- og *phi*-trekk, er avgjørende for hvorvidt *ki* blir leksikalisert. Dermed viser de at to forskjellige syntaktiske resultater kan være like optimale, men divergere kun i den relative rekkefølgen av to syntaktiske operasjoner.

Ettersom norsk også har subjekt/objekt-asymmetri i indirekte spørresetninger, har vi testet hypotesen på norske data. Vi skal vise at den også på norsk kan forklare hvorfor *som* bare er obligatorisk ved subjekt-ekstraksjon. I tillegg kan hypotesen forklare forskjeller i distribusjonen av norsk og svensk *som*. Men vi vil også vise at Obata, Epstein et al. sin hypotese støter på problemer når vi utvider datamaterialet til også å gjelde relativsetninger. Dette resultatet mener vi svekker hypotesens verdi også for de kreolske språkene.

Litteraturliste:

Obata, M., et al. (2015). "Can crosslinguistically variant grammars be formally identical? Third factor underspecification and the possible elimination of parameters of UG." Lingua 156: 1-16.

Anneke Askeland, Kristin Hagen, Live Håberg, Janne Bondi Johannessen, Anders Nøklestad, Joel Priestley, Tekstlaboratoriet, UiO

Translitterering frå transkribert dialekt til nynorsk i LIA-prosjektet

LIA-prosjektet (Language Infrastructure made Accessible) er eit femårig nasjonalt samarbeidsprosjekt mellom fire universitet (UiO, UiB, UiT og NTNU), Norsk Ordbok 2014 og Nasjonalbiblioteket. Hovudmålet for prosjektet er å redde gamle talemålsopptak med norsk og samisk språk, transkribere og annotere opptak av god kvalitet og leggje dei inn i databasar slik at dei kan revitaliserast som verdifullt forskingsmateriale.

Opptaka blir transkriberte på to måtar: talemålsnært og ortografisk (nynorsk). Den talemålsnære transkripsjonen gjer fonetisk og morfologisk variasjon synleg, medan den ortografiske varianten er verdifull når ein skal kartlegge variasjonen. Til dømes vil eit søk på «ikkje» i det nye korpuset som blir utvikla i prosjektet, gi både «itte», «nte», «ikkje», «ikke», osv som resultat, på grunn av den doble transkripsjonen.

For å lage den nynorske transkripsjonen nyttar LIA-prosjektet ein halvautomatisk translitterator som blei utvikla for det forskningsrådsfinansierte NorDiaSyn-prosjektet for nokre år sidan. Å nytte eit halvautomatisk verktøy har vist seg å spare mykje transkripsjonstid og pengar. Translitteratoren er språk- og dialektuavhengig og blir så langt òg nytta til translitterering av finlandssvenske dialektar til standard finlandssvensk, av estlandssvensk til standardsvensk og älvdalsk til standardsvensk.

I NorDiaSyn-prosjektet blei dialektmaterialet translitterert til bokmål. I LIA har vi valt nynorsk som hovudspråk, men ønskte likevel å nytte translitteratorbasen frå NorDiaSyn som hadde over 160 dialektar med tilhøyrande bokmålsekvivalentar. I foredraget vil vi kort presentere korleis vi omsette dei mest frekvente orda i translitteratorbasen til nynorsk slik at basen kunne nyttast som basis for dei nye transkripsjonane i LIA. Vi vil også presentere det nye grensesnittet for translitteratoren, der talemålsnære transkripsjonar transkriberte i ELAN kan lastast opp, og ferdige translitterte ELAN-filer med både talemålsnær og ortografisk transkripsjon til slutt kan lastast ned igjen.

Nynorsknorma gir rom for stor variasjon, men sidan vi skal bruke den ortografiske transkripsjonen til søking, ønskjer vi oss ei enklast mogleg norm der kvart lemma berre er representert på ein måte. Dette er ikkje lett å oppnå i praksis i eit prosjekt der det er mange timetilsette spreidde på fire universitet. Vi kunne operert med lange ordlister med utvalde ord, men har i staden – i samråd med styringsgruppa i LIA – komme fram til ein del prinsipp som ser ut til å fungere godt.

I foredraget vil vi gå nærmare inn på prinsippa og gi døme. Eitt hovudprinsipp er å velje den godkjende forma som ligg nærast bokmål. Når informanten seier til dømes «me» eller «skule» translitterer vi dermed til «vi» og «skole». Elles bruker vi Nynorskordboka som mal og translitterer alltid ord for ord (det er derfor *translitterering* og ikkje omsetjing vi driv med). I transkripsjonane finn vi mange ord som ikkje står i Nynorskordboka. Dette kan til dømes vere dialektord eller bokmålsord. Slike ord taggast med x slik at det er lett å finne dei att i søk. Vi forsøker å normere orda så godt det lar seg gjere, og bruker NO2014 for dei orda vi finn der. Bokmålsord er ei spesiell utfordring som vi også vil diskutere i foredraget.

LIA-prosjektet: http://tekstlab.uio.no/LIA

Madeleine Halmøy, HiSF

Spørsmål og vilkår hos språkinnlærere og språkforskere – V1 i norsk

V1-konstruksjonen brukes i norsk ved ja/nei-spørsmål (spiser du banan hver dag?), som protasis i vilkårskonstruksjoner (spiser du banan hver dag, vil du leve lenge i landet), ved imperativer (spis (du) banan hver dag!) og optativer (spiste han bare banan hver dag!). Dette innlegget presenterer ei enhetlig forståelse av disse tilsynelatende ulike talehandlingene basert på Bouchards (2002, 2015) analyse av ja/nei-spørsmål i engelsk, slik at éi abstrakt underliggende mening "et uetablert saksforhold" ligger til grunn for de ulike kontekstavhengige tolkningene. Teoretisk vil Bouchards meningsbaserte, komposisjonelle analyse hovedsakelig presenteres opp mot Chomskys (1965, 1971) verbflyttingsanalyse, mens det på den empiriske sida vil hentes støtte blant annet i andre germanske V2-språk, Québec-fransk og israelsk tegnspråk.

Bouchard, Denis. 2002. *Adjectives, Number, and Interfaces : Why Languages Vary*: North-Holland linguistic series. Amsterdam: North-Holland
Bouchard, Denis. 2013. *Nature and Origin of Language*. Oxford University Press
Chomsky, Noam. 1965. *Aspects of a Theory of Syntax*, Cambridge, MA: MIT Press
Chomsky, Noam. 1971. *Problems of knowledge and freedom*. New York: Pantheon

Tor Arne Haugen og Hans Olav Enger, HVO/UiO

Pannekakesetninger og grammatikalisering

1–3 eksemplifiserer såkalte pannekakesetninger:

1) Pannekaker er godt
2) En ny landbruksminister hadde ikke vært så dumt
3) Vodka er sunt

Slike setninger, der et predikativt adjektiv i nøytrum entall tilsynelatende ikke kongruerer med subjektet, har fått mye oppmerksomhet og blitt diskutert fra ulike synsvinkler (Braunmüller 2000, Corbett 2006, Wechsler 2013, Josefsson 2014, Haugen & Enger 2015). Det er enighet om at pannekakesetninger er forholdsvis nye, historisk sett. I nyere litteratur blir de også betraktet som kongruens.

I foredraget vårt vil framveksten av pannekakekonstruksjonene bli behandlet som ei form for grammatikalisering. Ideen er ikke original, men den fortjener grundigere drøfting. Allerede Lehmann 1982 antyder at ei utvikling fra "semantisk kongruens" (constructio ad sensum) til "syntaktisk kongruens" (constructio ad formam) kan betraktes som grammatikalisering. Dette krever litt nærmere gransking av hva det vil si at konstruksjoner blir grammatikalisert. Da er 4–6 relevante:

4) Pannekaker er gode
5) En ny landbruksminister hadde ikke vært så dum
6) * Vodka er sunn

Mens det er et meningsbærende valg mellom 2 og 5, er det ikke noe valg mellom 3 og 6. Obligatorikk (fravær av valgmulighet) og semantisk bleiking er gjerne regnet som sentrale drag ved grammatikalisering.

En kjent observasjon er at muligheta for tilsynelatende ikke-kongruerende nøytrum oppstår først ved pronomen, så ved predikativer, og til slutt – hittil bare i dansk – attributivt, i substantivfraser som 7:

7) Hvad så med alt det vodka?

Det er vel kjent at genussystemer gjerne oppstår ved grammatikalisering, og diakront kan nok pannekakesetningene betraktes som grammatikalisering fra nederst i animathetshierarkiet (andre eksempler hos Nesset & Enger 2011). En slik idé kan styrkes ved å argumentere for at sjøl om det er en semantisk sammenheng mellom massesubstantiver og flertall av tellelige substantiver, er tellelige substantiver i flertall (som *pannekaker*) ikke fullt så "masse-aktige" som et egentlig massesubstantiv (*vodka*).

Eldar Heide, Høgskolen i Bergen / Universitet i Bergen

Grammatisk komplisering på grunn av språkkontakt

I norsk sosiolingvistikk (også i mine arbeid) kan ein få inntrykk av at dersom språkkontakt fører til grammatisk endring, så er det alltid grammatisk *forenkling* som er resultatet. Kjende døme på dette er tidleg tokjønnssystem i Bergens-dialekten og den forenklinga i bunden form av substantiv som vi ser i ein del bymål med omland i vår tid (t.d. *alle båt**an*** / *år**a-*** > *båt**an*** / *år **an***). Internasjonalt ser det ut til å vera meir kjent enn her heime at språkkontakt òg kan føre til grammatisk komplisering (*complication* / *complexification*), og somme meiner dét er regelen.

Internasjonalt ser vi òg ei viss drøfting av om morfofonemisk forenkling – som er det ein vanlegvis dreg fram når det er snakk om grammatisk forenkling på grunn av språkkontakt – går hand i hand med komplisering i pragmatikken eller på andre område, slik at språksystemet totalt sett ikkje nødvendigvis blir enklare. Det er eit svært og uhandterleg spørsmål som eg ikkje skal gå inn på.

Derimot skal eg peike på ein del heimlege morfologiske og fonemiske system som etter alt å døme har oppstått av dialekt - / språkkontakt og som (isolert sett) er meir komplekse enn systema dei har avløyst. Eitt døme er det tradisjonelle, austlandske og trøndske verbparadigmet *bli – blir – vart – har vorte*, som er eit kompromiss mellom eit heimleg og eit innlånt paradigme. Eit anna døme er at den nye, sentralaustlandske varieteten som er i ferd med å vekse fram av det tala riksmålet og dialektane i Oslo-området har eit meir komplekst system for fortid enn utgangsmåla hadde, også dét fordi kompromisset har element frå begge sider. Endå eit døme er utvidinga av foneminventaret som ofte følgjer med lånord, som *chille* og *chatte* (verb). Fleire døme kjem i føredraget.

Eg diskuterer òg under kva vilkår målkontakt kan føre til (isolert sett) grammatisk komplisering.

Helene Hildremyr, UiB

«Ikke» og «jeg» eller «ikkje» og «eg»? Hundre år med språkleg legering i industristadene Odda og Tyssedal

Odda og Tyssedal, som begge ligg ved Sørfjorden i Hardanger med seks kilometer avstand mellom seg, er to industristader som voks fram i første halvdel av 1900-talet, og som hadde ein svært rask auke i folketalet. Tilflyttinga kom frå heile landet og frå utlandet, og i løpet av kort tid vart det bygd opp heilt nye samfunn på desse stadene. I etableringsfasen var Odda og Tyssedal både sosiale og språklege smeltegryter, og det opphavlege talemålet på stadene vart endra fordi lokale språklege førebilete i større eller mindre grad mangla: Dei som budde i området før, var for få i høve til innflyttarane til å kunne "nøytralisere" dei språkleg. Trass i at det berre er seks kilometer mellom stadene, utvikla det seg store ulikskapar mellom dei nye dialektane, sjølv om talemålet i Odda og Tyssedal var det same før industrien tok til. I Tyssedal fekk ein ein blandingsdialekt som i stor grad var prega av dei mange austlendingane og svenskane som kom til bygda (ein fekk m.a. «ikke» og «jeg» for dei tradisjonelle formene «ikkje» og «eg»), og i Odda oppstod ein blandingsdialekt som var meir prega av dei sørvestlandske dialektane som mange av innflyttarane hadde med seg (ein heldt i stor grad på «ikkje» og «eg»). Etter som åra har gått, har talemåla på dei to stadene nærma seg kvarandre igjen (Sandve 1976).

Innlegget presenterer resultat frå tre undersøkte språklege variablar: nektingsadverbet «ikke»/«ikkje», første person personleg pronomen i eintal «jeg»/«eg» og infinitivsendinga «e» (komme)/«a» (komma). Ved hjelp av nyinnsamla talemålsdata (intervju gjort i 2013 med tre generasjonar oddingar og tyssedøler) og eldre talemålsmateriale frå Odda og Tyssedal (opptak gjort rundt 1960 og rundt 1990), i tillegg til to skriftlege skildringar av dialektane (Sørlie 1959 og Sandve 1976), vil eg skildre koinéiseringsprosessen som har gått føre seg i løpet av 1900-talet.

Referansar:

Sandve, Bjørn Harald (1976): *Om talemålet i industristadene Odda og Tyssedal. Generasjonsskilnad og tilnærming mellom dei to målføra.* Upublisert hovudfagsoppgåve. Universitetet i Bergen

Sørlie, Mikjel (1959): «Om Odda-målet i dag». I *Mål og Minne* 1959.

Arnstein Hjelde, Linda Evenstad Emilsen og Bjørn Harald Kvifte, Høgskolen i Østfold

«De er itte fælt mye difference at all…» - om endringer og transfer i det norske språket på Prærien

I de siste årene har vi sett en voksende interesse i språkforskingsmiljøet for å studere ulike trekk ved norsk i Amerika. Denne nye interessen har sammenheng med at det fortsatt er mulig å gjøre feltarbeid som dokumenterer dette språket, og store menger nytt forskingsmateriale har siden 2010 blitt samlet inn i form av lyd- og video-opptak. Og gjennom å sammenlikne disse opptakene med eldre opptak er det nå også mulig å se på endringer i amerikanorsk over tid.

I denne studien ønsker vi å sammenlikne språket til fire informanter fra den yngste generasjonen norskspråklige med språket til foreldrene deres. Vi har gjennom det nye datamaterialet fått tilgang til opptak av disse fire fra fjerde (og delvis femte) generasjonen norsk-amerikanere, og vi har også funnet fram til opptak av en av deres foreldre, disse siste opptakene ble i hovedsak gjort rundt 1990. Tre av disse generasjonsparene er fra Vernon County, Wisconsin, og ett er fra Goodhue County, Minnesota.

Vi ønsker å si noe om hvilke trekk i det norskamerikanske språket som synes å være mer utsatt for endring enn andre. I denne presentasjonen avgrenser vi oss til å fokusere på verbets plassering i deklarative helsetninger med topikalisering, og verbets plassering i leddsetninger med setningsadverbial, verbmorfologien i svake a-verb, og noen fonologiske trekk som ser ut til å være i endring: fonemene /y/, /r/ og "tjukk l". Vi undersøker disse fenomenene i begge generasjonene på utkikk etter et mønster i eventuelle språkendringer.

Litteraturliste:

Benmamoun, Elabbas, Silvina Montrul, og Maria Polinsky. 2013. Heritage Languages and Their Speakers: Opportunities and Challenges for Linguistics. *Theoretical Linguistics 39*, no. 3-4: 129–181.

Eide, Kristin Melum, og Arnstein Hjelde. 2015. Verb Second and Finiteness Morphology in Norwegian Heritage Language of the American Midwest. I Page, B. Richard og Michael T. Putnam (red.). *Moribund Germanic Heritage Languages in North America. Theroretical Perspectives and Empirical Findings.* Leiden/Boston: Koninklijke Brill NV.

Haugen, Einar. 1969 [1953]. *The Norwegian Language in America*. Indiana University Press.

Hjelde, Arnstein. 2012. "Folkan mine, dæm bære snakka norsk" - Norsk i Wisconsin frå 1940-talet og fram til i dag. I Norsk lingvistisk tidsskrift: 183-203.

Polinsky, Maria. 2011. Reanalysis in adult heritage language: a case for attrition. The Linguistic Competence of Heritage Speakers. *Special Issue. Studies in Second Language Acquisition*. 33(2): 305-328.

Lars G Johnsen, Magnus B Birkenes, Arne M Lindstad, Nasjonalbiblioteket

Semantiske felt

I dette foredraget skal vi snakke om semantiske felt, og hvordan de kan hentes ut fra det tekstmaterialet som er digitalisert ved Nasjonalbiblioteket, med over 40 milliarder løpende ord fordelt på bøker og aviser. Med så store mengder tekst ligger det til rette for å bruke algoritmer og datamaskiner for automatisk å finne syntaktiske og semantiske mønstre. Sammen med metadata for tekster (emnetilhørighet, publiseringsår og sjanger) gir det muligheter til å sammenligne semantiske felt på tvers av sjangre og tidsperioder.

Semantiske felt spiller en rolle i språkprosesseringen ved at de lisensierer bestemte nominalfraser, slik som forholdet mellom «kino» og «sal» i «ola gikk på kino, men visste ikke at han skulle bli sittende alene i salen». Feltene vil også ha en betydning i analyse av argumentstruktur for relasjonsord.

Forholdet mellom begreper blir modellert gjennom et forhold mellom ordformer, eller grupper av ord som leksemer, men vilkårlige grupper kan sammenlignes, som for eksempel «gevær, kule, jakt». Vi skal ta opp semantisk disambiguering, «kniv» som bestikk vs. «kniv» som våpen, og nærhet mellom begreper.

Selve konstruksjonen foregår ved at det foretas et tilfeldig utvalg av forekomster for ordet det skal finnes et felt for. Fra disse velges et vindu, for eksempel alle ord 10 ord til høyre eller venstre. Vindustørrelsen kan endres, likeså størrelsen på utvalget.

Vi benytter standard kvantitativ metode - to ord tilhører samme semantiske felt hvis de forekommer hyppigere sammen enn med andre ord – som gir et gradert nærhetsmål på semantiske felt, der ordene i feltet får en viss avstand til ordet som begrenser feltet.

Feltet for et ord (eller grupper av ord) vil dermed kobles til et gradert sett tilhørende ord, som gir grunnlag for videre bearbeidelse. To ord, A og B, kan sammenlignes på minst tre måter: 1) De assosierte feltene kan sammenlignes for nærhet med statistiske mål, 2) Posisjonen til B i As felt og 3) Posisjonen til A i Bs felt. Vi vil ta for oss hvordan slike mål kan brukes til å finjustere relasjoner mellom ord.

Semantiske felt vil tilbys som tjeneste på linje med andre tjenester fra Nasjonalbiblioteket og Språkbanken.

Marit Julien, Lunds Universitet

Mikrovariasjon i norsk langdistansebinding

Refleksive pronomen har vanligvis sin antesedent i den samme setningen. Det hender likevel at refleksive pronomen i stedet har antesedenten i en overordna (finitt) setning – såkalt langdistansebinding. Det er også kjent at langdistansebinding forekommer i norsk, som i eksempel (1), der det refleksive *seg* bindes av matrisesetningens subjekt *hun*, og ikke av subjektet i *at*-setningen, *de*.

(1) Hun ville at de skulle bli med seg inn.

Den geografiske distribusjonen av slike bindingsrelasjoner i norsk har blitt undersøkt (se for eksempel Strahan 2003), og det samme har visse faktorer som gjør langdistansebinding mulig. Blant disse faktorene er prominensen til den intervenerende potensielle binderen, samt egenskapene hos det øvre og det nedre verbet (se for eksempel Lødrup 2009).

Jeg skal her presentere resultater fra en ny undersøkelse av langdistansebinding i norsk, som viser at den individuelle variasjonen er stor. Noen norsktalende aksepterer ikke binding over finitt setningsgrense i det hele tatt, men de fleste aksepterer det i det minste i visse tilfeller. Nokså mange godtar binding over indefinitte subjekter (som Lødrup 2009 beskriver). En del aksepterer til og med langdistansebinding over prominente potensielle bindere, som definitte substantiv og personlige pronomen. En mer detaljert undersøkelse av de bedømningene som disse talerne gjorde av setninger med langdistansebinding, avslørte noen svært interessante mønstre, der det blant annet viser seg at kompleksiteten i venstreperiferien til den underordna setningen påvirker akseptabiliteten av langdistansebinding. En underordna setning med V2-leddstilling, som på visse betingelser kan opptre i norsk, har en mer kompleks venstreperiferi enn setninger uten V2. Kompleksiteten øker ytterligere når setningen har et dublert topikalisert element, og hvis det topikaliserte elementet er et objekt, oppstår i tillegg en operatorrelasjon som krysser bindingsrelasjonen. En tilsvarende situasjon får vi når den underordna setningen er spørrende eller negert. Interessant nok ser vi at alle disse faktorene reduserer akseptabiliteten av langdistansebinding. Tendensen er altså at dess mer syntaktisk struktur og dess flere dependensrelasjoner en bindingsrelasjon må krysse over, dess mindre akseptabel blir den.

Det er også slående at det er mye individuell variasjon i vektinga av de faktorene som påvirker akseptabiliteten av langdistansebinding. Dessuten er det for enkelte talere slik at hver enkelt faktor for seg ikke gjør langdistansebinding ugrammatisk – ugrammatisk blir det først når to eller flere negative faktorer opptrer sammen. Dette betyr at langdistansebinding i norsk er et mer komplekst fenomen enn en hittil har vært klar over.

Lødrup, Helge. 2009. Animacy and long distance binding in Norwegian. *Nordic Journal of Linguistics* 32, 111–136.

Strahan, Tania E. 2003. *Long-distance reflexives in Norwegian: a quantitative study*. Lincom Europa, München.

Jorid Hjulstad Junttila, UiT Norges arktiske universitet

Språkval gjennom livet hos fire unge kvinner i Tromsø med finsk mor, kvensk far og oppvekst i ei bygd i Nord-Troms.

Det empiriske grunnlaget for dette foredraget er feltarbeid eg gjorde i ei bygd i Nord-Troms på 1980-talet, og data frå ei oppfølging om lag 20 år seinare, i 2005. Datagrunnlaget gir innsyn i korleis dei tre familiane gjennom tre generasjonar har forvalta den opphavleg finske og/eller kvenske kompetansen sin i eit språksamfunn der samisk, finsk/kvensk og norsk har vore i levande bruk gjennom hundreåra. Finsk er frå 80-talet fram til i dag undervist på skolen i bygda med relativt stort frammøte av elevar. Eit par månader før gjenbesøka mine i 2005 fekk kvensk status som eige språk i Noreg. Ingen av lærarane kjente seg kompetent til å undervise i kvensk språk da eg besøkte skolen. Norsk er klart majoritetsspråket og har særleg i siste del av det 20. og vidare inn i det 21. hundreåret styrkt posisjonen sin på kostnad av dei andre to språka.

På 1980-talet samtalte eg om språkbruk og språkval med tre finske kvinner som hadde busett seg i bygda, og familiane deira (Junttila 1988). Felles for ektemennene er at dei er oppvaksne på staden og har delvis kvensk familiebakgrunn. Da eg møtte dei tre finske kvinnene igjen i 2005, budde dei framleis i bygda. Dei fire døtrene hadde til liks med mange unge frå Nord-Troms flytta til Tromsø, der dei arbeider etter endt utdanning. I foredraget mitt vil eg fokusere på døtrenes val av språk frå barndommen til vaksen alder. Stikkord vil vere språkbruk i barndomsheimen, erfaringar med undervisning i finsk, haldningar til kvensk, finsk, norsk etnisitet og identitet.

Kjersti Wictorsen Kola, Universitetet i Oslo

Bokmålsbruk – hvorledes/hvordan/åssen og hvorfor?

De offisielt vedtatte rettskrivingsnormene for bokmål tillater flere skrive- og bøyingsmåter av mange ord. Vi kan for eksempel velge mellom *hvorledes, hvordan* og *åssen*, *utdanninga* og *utdanningen*, *utvikla* og *utviklet*, *utafor* og *utenfor*. Valga er ikke tilfeldige, og variantene er langt fra jevnt fordelt i faktisk bruk.

Flere studier fra de siste 20 åra har vist at det er de såkalt *moderate* variantene som dominerer i aviser, romaner og lærebøker. I masteroppgaven min brukte jeg Leksikografisk bokmålskorpus for å undersøke bruken av det jeg kaller radikale og konservative varianter, i moderne bokmålstekster generelt og i tekster i ulike sjangre eller av ulike typer. Tekstene er utgitt/skrevet i perioden 1985–2013, og faller inn under sjangre som romaner, aviser, vitenskapelige artikler og avhandlinger, blogginnlegg, rapporter, juridiske tekster og såkalt TV-tekst, det vil si teksting av sendinger på NRK. Materialet er altså mer variert enn i tidligere undersøkelser, og derfor egna som grunnlag for en beskrivelse av den generelle bokmålsbruken i dagens samfunn.

Målet med undersøkelsen var å beskrive og forsøke å forklare den faktiske bruken av utvalgte morfologiske og ortografiske varianter i bokmålsnormalen. Jeg så nærmere på varianter av substantiver i bestemt form entall (*døra/døren*), substantiver i bestemt form flertall (*fjella/fjellene, skoa/skoene*), fortidsformer av verb (*henta/hentet*) og diverse ortografiske variabler som *sjøl/selv* og *bru/bro*. Resultatene av undersøkelsen bekrefter og nyanserer tidligere funn og antakelser. Det er ingen tvil om at det er de konservative variantene som brukes mest. Særlig tydelig er dette for verba, men radikale varianter som *kua, beina* og *barna* skiller seg ut med svært høy bruksfrekvens. Det viste seg at internspråklige faktorer som hvilken ordklasse variantene tilhører, og om orda har konkret eller abstrakt betydning, virker inn på valget av variant. Når det gjelder sjangerens betydning for valg av varianter, tyder resultatene på at sjangerens grad av formalitet er avgjørende. Det er likevel ikke store forskjeller mellom sjangrene; de konservative variantene er i klart flertall i alle typer tekster som er representert i korpuset.

I foredraget presenterer jeg undersøkelsen og noen av resultatene, og forsøker å besvare forskningsspørsmålet «Hvordan kan variasjonen i bruken av variantene forklares?» I den forbindelse kommer jeg særlig inn på sammenhengen mellom normer, holdninger, bruk og språkbruker. Bourdieus teorier og Helge Sandøys framstilling av normdanningsprosessen er sentralt her.

Gjert Kristoffersen, Universitetet i Bergen

Spredning av tonelag til strilelandet

I områdene rundt Bergen, det såkalte strilelandet, har dialektene tradisjonelt vært uten tonelag. Ett av resultatene av de påvirkningen bergensmålet har hatt på nabodialektene de siste tiårene, er at de som vokser opp her nå, har tonelag som en del av sitt fonologiske system.

I innlegget mitt skal jeg med utgangspunkt i innspillinger fra Ytre Arna utenfor Bergen forsøke å spore dette skiftet. De eldste innspillingene er fra 1970-tallet, de nyeste fra 2011. Den eldste informanten er født i 1907, de yngste i 1996.

Tradisjonelt har tonelagsforskning i stor grad vært basert på eksperimentelle metoder, det være seg diskriminasjonstester eller akustisk analyse av spesielt tilrettelagt materiale. Naturlig tale har i liten grad vært brukt. Det er flere gode grunner til dette, varierende kvalitet på innspillingene, vansker med å skille tonelag fra intonasjon og andre kontekstuelle faktorer en ikke har kontroll over, og inntil nylig tekniske begrensninger som gjorde det tidkrevende og kostbart å analysere store mengder data som i kraft av mengde kanskje kan kansellere effekten av de kontekstuelle faktorene en ellers ikke har kontroll over. Metoden jeg har utviklet, er et forsøk på å eliminere effekten av disse faktorene ved hjelp av kvantitativ analyse.

Sentrale forskningsspørsmål vil være i hvilken generasjon skiftet viser seg, om det skjer gradvis eller kategorisk, og om det første er tilfellet, om det lar seg påvise strukturelle eller leksikalske føringer. Kjønnsforskjeller i forhold til alder vil også bli berørt.

Perlaug Marie Kveen, NTNU

Prosodiske særdrag i måla i Nord-Gudbrandsdalen

Norske talemål kan grovt sett delast inn i to tonale hovudsystem: låg- og høgtonedialektar. Denne inndelinga er tufta på at norsk har såkalla distinktive ordtonar, òg kjent som tonelag. Vidare finn vi tonale og andre prosodiske særdrag innan båe systema. Desse gjer det mogleg å skilje geografisk definerte variantar frå kvarandre, både mellom dei to hovudsystema og innanfor kvart av dei (sjå Nilsen 2000; 2001).

I doktorgradsarbeidet undersøkjer eg tonale og andre prosodiske drag ved målføra i Nord-Gudbrandsdalen. Måla her har prosodiske drag som på den eine sida tydeleg heimfestar dei i det lågtonedialektale området, mellom anna i realiseringa av tonelag 1 og 2 (Kveen 2011). Samstundes har måla her visse prosodiske særdrag som tydeleg skil dei frå andre lågtonedialektar, slik som trøndersk og søraustnorsk. I intonasjonsanalysane i arbeidet nyttar eg Trondheimsmodellen, som er ein modell for analyse av forma og funksjonen til norsk intonasjon (sjå Nilsen 1992).

I presentasjonen fokuserer eg på fenomenet etterleddstrykk i samansette ord. I dei fleste norske målføre er hovudregelen at samansette ord får primærtrykket, og dermed tonelaget, realisert på fyrste stavinga i det fyrste leddet. Måla i Nord-Gudbrandsdalen vil ikkje nødvendigvis fylgje dette «normalmønsteret». I einskilde samansetjingar her finn ein at primærtrykket kan bli realisert på fyrste stavinga i det *andre* leddet i samansetjinga, betre kjent som etterleddstrykk. Fenomenet kan vere til stades i samansetjingar som *fuggel*$_{1}$ *brett* og *steikje*$_{1}$ *panne*. I analysane legg eg til grunn at realiseringa av etterleddstrykk er avhengig av visse morfo-fonologiske vilkår i føreleddet i samansetjinga.

Gjennom analysar og uttaledøme, dels ved hjelp av komparative analysar frå trøndersk og søraustnorsk, vil eg hevde at det prosodiske draget etterleddstrykk set sitt preg på den overordna intonasjonsrealiseringa i målføra i Nord-Gudbrandsdalen. Datagrunnlaget stammar frå ei empirisk undersøking i 2014, da eg gjennomførte intervju med 12 personar frå området.

UTVALDE

REFERANSAR

Nilsen, R.A. (1992). *Intonasjon i interaksjon – sentrale spørsmål i norsk intonologi.* Dr.art.-avhandling, Lingvistisk institutt, Universitetet i Trondheim.

Nilsen, R.A. (2000). Tonale særtrekk i norske lavtonedialekter. I Ivars, A.M. og Slotte, P. (red.) *Folkmålsstudier 39.* Helsingfors, 219–238.

Nilsen, R.A. (2001). «Borderline Cases». Tonal characteristics of some varieties of spoken South Norwegian. *Nordic Prosody VIII*, 173–186.

Kveen, P.M. (2011). *«Døkk har slikt rart tonefaill». Om tonelag og andre prosodiske drag ved målet i Lom, med eit sideblikk til Skjåk.* Masteravhandling, Institutt for nordistikk og litteraturvitskap, NTNU.

Helge Lødrup, Universitetet i Oslo

Dekanus er i sentrum og sjekker larynks: Inherent definitte 'lærde' substantiver i norsk

Substantiver som er lånt fra andre språk tilpasser seg vanligvis lett norskbøying. Men enkelte 'lærde' substantiver som stammer fra latin eller gresk erspesielle ved at de ikke tar bestemt form - eller de tar det motvillig - eller dekan klare seg uten. Dette er nevnt helt kort i Faarlund et al 1997:298, ogdessuten i Hansen 1967:185 om dansk og Teleman et al. 1999:98 om svensk.
Eksemplene som gis er bl.a.

(1) dekanus, maksimum, praksis, preses, radius, rektor, sentrum, status

Slike substantiver har interessante egenskaper som aldri har vært diskutert.De kan være inherent definitte og brukes i kontekster hvor semantikken ellerpragmatikken krever bestemt form ved andre substantiver.

(2) Vi har jobbet lenge i utkanten av dette problemet, men nå nærmer vi osssentrum / kjernen / *kjerne

Det har aldri vært observert at de aktuelle substantivene gjerne er relasjonelle.Det er to hovedgrupper. Den første gruppen er noen relasjonelle substantiversom betegner personer, som *dekanus*, *preses*, *rektor*, *revisor* (Andre, som f.eks.*direktør* og *diktator* kan ikke brukes slik, men enkelte hjemlige substantiver kan det, som *instituttleder*.)

(3) John har snakket med revisor / kontrolløren / *kontrollør

Bruken som inherent definitt forutsetter at den språklige eller ikke-språklige konteksten gjør det klart hvem denne revisoren er revisor for - vi kan tenkeoss at substantivet har et underforstått pronominalt argument. Hvis *revisor*brukes ikke-relasjonelt, kan det ikke være inherent definitt (*John pratet med en lege og en revisor. Plutselig sa revisoren / *revisor at ...*)

Den andre gruppen er inalienable substantiver. De tradisjonellegrammatikkene nevner enkelte slike, f.eks. *sentrum*. Men litteraturen nevnerikke den eneste gruppen hvor inherent definitthet kan sies å være en regel,nemlig lærde substantiver som betegner kroppsdeler, som f.eks. *aorta*, *prostata*,*larynks* (men f.eks. *hypofyse* er ikke slik).

(4) John har smerter i larynks / halsen / *hals

Spørsmålet er så hvorfor akkurat disse substantivene kan være inherentdefinitte. At noen personbetegnende substantiver har denne muligheten, kan(som antydet i litteraturen) sees i sammenheng med at slektskapssubstantiversom f.eks. *far* kan være inherent definitte.

Det er ikke klart hvorfor lærde kroppsdelssubstantiver kan oppføre segpå denne måten. Et mulig moment er at de knapt brukes ikke-relasjonelt.
Videre gjelder det generelt at bestemthet ikke har sine vanlig bruksbetingelserved kroppsdelssubstantiver. F.eks. kan man si *John har brukket beinet* uten atdet er nevnt noe bein tidligere , og uten at det er klart hvilket bein det gjelder.
Det er mange idiosynkrasier og komplikasjoner med grammatikken tilsubstantiver som kan være inherent definitte. Spesielt interessant er det at de varierer med hensyn til muligheten for bestemthetsbøying – dette understøttes av søk i NoWaC-korpuset. Noen tar bestemt form uten videre(f.eks. *revisor*, *rektor*), noen gjør det mer motvillig (f.eks. *prostata*), og noen må nok regnes for å være ugrammatiske i bestemt form, i alle fall for mangespråkbrukere (f.eks. *dekanus*, *larynks*).

Morten Aase Løver, UiO

Tilegnelsen av relativsetninger hos enspråklige norske barn gjennom spontantale

Presentasjonen vil formidle resultatene og forskningsbidragene jeg skaffet til veie i masteroppgava mi, hvor jeg undersøkte tilegnelsen av relativsetninger hos enspråklige norske barn gjennom spontantale.

Relativsetninger har mange variasjonspunkter. Jeg har satt et hovedskille mellom ekstern syntaks og intern syntaks, hvor det første er relativsetningens syntaktiske egenskaper i relasjon til matrisesetninga, mens intern syntaks beskriver syntaktiske egenskaper innenfor relativsetninga. Det er altså tilegnelsen av variasjonspunktene innenfor disse som utgjør studieobjektet.

Materialet består av 56 timeslange opptak av barn mellom 1;0 og 5;6. Den første relativsetningen dukket opp i aldersspennet 2;0-2;6. Materialet er antatt å være på omtrent 25 000 ytringer, med 356 relativsetninger.

Formålet med studien var å forene anvendt og teoretisk lingvistikk for å beskrive studieobjektet. Det anvendte rammeverket var LARSP, et klinisk verktøy for diagnostisering av barn med Spesifikke språkvansker (SLI). Det teoretiske rammeverket som ble brukt var det bruksbasert teori. Det tilsiktede produktet av oppgaven skulle således være et klinisk verktøy i form av en «mikroprofil» (en detaljert tilegnelsesmodell av en spesifikk egenskap, altså relativsetninger), og et bidrag til den teoretiske diskursen og økt forståelse av syntakstilegnelse.

I presentasjonen vil jeg legge vekt på den teoretiske kunnskapen skaffet til veie.

Resultatene viste at tilegnelse av relativsetninger stemmer med grunnleggende antakelser i bruksbasert lingvistikk: De tilegnes gjennom «chunks» og «verb-island constructions», og fra det pragmatisk nyttige, enkle å prosessere og proposisjonelt enkle til det mer komplekse. Innenfor ekstern syntaks ble presentasjonsrelativer («Der er gutten som hopper») og objektsrelativer («Jeg liker gutten som hopper») tilegnet først, mens i den interne syntaksen ble subjektsrelativer («gutten som hopper») tilegnet først. Dette stemmer overens med tidligere forskning på relativsetninger i tysk og engelsk.

Allikevel er det enkelte betydelige ulikheter mellom tilegnelsen av relativsetninger i norsk, og nevnt tidligere forskning. Disse forskjellene har jeg gjort rede for ved å se på til dels metodologiske forskjeller i undersøkelsene, men aller mest språkinterne forskjeller: De tre språkene har viktige grammatiske forskjeller som jeg argumenterer for at kan forklare de ulike resultatene.

Litteratur

Diessel, Holger. (2004). *The acquisition of complex sentences* (Vol. 105). Cambridge: Cambridge University Press.

Diessel, Holger, & Tomasello, Michael. (2000). The Development of Relative Clauses in Spontaneous Child Speech. *Cognitive Linguistics, 11*(1-2), 131-151. doi: 10.1515/cogl.2001.006

Kidd, Evan, Brandt, Silke, Lieven, Elena, & Tomasello, Michael. (2007). Object relatives made easy: A cross-linguistic comparison of the constraints influencing young children's processing of relative clauses. *Language and Cognitive Processes, 22*(6), 860-897. doi: 10.1080/01690960601155284

Helga Mannsåker, UiB

Metonymisk versus metaforisk bruk av adjektivet *schizofren*

Eg vil diskutera skiljet mellom metonymisk og metaforisk bruk av adjektivet *schizofren*, basert på ei undersøking av bruken av adjektivet i kapittel om schizofreni i skandinaviske psykiatriske lærebøker versus bruken av adjektivet utanfor det psykiatriske fagfeltet.

Døme: «Derfor foretrekker noen i stedet å snakke om det **schizofrene** syndrom, som uttrykk for at schizofreni vel egentlig er flere sykdommer eller tilstander» (Malt, Retterstøl, & Dahl, 2003: 197) versus «Norsk klimapolitikk er **schizofren**» (Lars Haltbrekken i Naturvernforbundet, 2009).

Analysen er basert på eit metonymidefinisjon som er vidare enn det tradisjonelle metonymiomgrepet, der metonymi er sett på som eit utelukkande referensielt fenomen, dvs. at noko står for noko anna, t.d. hand for person i uttrykk som: «Vi treng fleire hender i eldreomsorga» og «All hands on deck!». Metonymi kan definerast som ein kognitiv prosess der ein konseptuell entitet gjev mentalt tilgjenge til ein annan konseptuell entitet i same idealiserte kognitive modell (ICM) (Radden & Kövecses, 1999). Det eg har valt å kalla metonymisk bruk av adjektivet schizofren, inneber ofte ei komprimering av komplekse saksforhald og kan då sjåast på som døme på konseptuell integrasjon (blending) (Fauconnier & Turner, 2002), (Fauconnier, 2008).

Eg har funne i mine analysetekstar at når adjektivet er nytta metonymisk, har det ein klassifiserande karakter, og at metonymisk bruk berre finst i attributive konstruksjonar. Når adjektivet er nytta metaforisk, har det karakteriserande karakter, og det er nytta både attributivt og predikativt. Dette kan tolkast som eit døme på språkleg ikonisitet: Adjektiv som denoterer stabile og uforanderlege eigenskapar, kan berre stå attributivt, medan adjektiv som denoterer eigenskapar med lågare grad av inherens, og som er tillagt på basis av subjektive vurderingar, er lausare knytte til substantivet, og kan dermed stå lenger vekk frå det (Dirven, 1999). Adjektivet *schizofren* har to ulike tydingar: i psykiatrisk fagspråk vert adjektivet nytta om ei rekkje ulike fenomen knytte til den psykiatriske diagnosen schizofreni, i metaforisk bruk tyder adjektivet i all hovudsak 'splitta, ambivalent, inkonsekvent'. Den metaforiske bruken reflekterer dermed etymologien til termen (termane *schizofren* / *schizofreni* vart danna i starten av 1900-talet av gr *skhizein* 'kløyve' og *phren* 'sinn'), medan tydinga til adjektivet når det er nytta metonymisk, er noko slikt som 'som er assosiert med diagnosen/sjukdomskategorien schizofreni'.

Dirven, R. (1999). The cognitive motivation for adjective sequences in attribution. *Journal of English studies, 1*, 57-67.

Fauconnier, G. (2008). How Compression Gives Rise to Metaphor and Metonymy *Video recorded at the Inamori Center for Ethics and Excellence on the Campus of Case Western Reserve University in Cleveland, Ohio.* http://www.neurohumanitiestudies.eu/how-compression-gives-rise-to-metaphor-and-metonymy/.

Fauconnier, G., & Turner, M. (2002). *The way we think: conceptual blending and the mind's hidden complexities*. New York: Basic Books.

Malt, U. F., Retterstøl, N., & Dahl, A. A. (2003). *Lærebok i psykiatri*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Radden, G., & Kövecses, Z. (1999). Towards a Theory of Metonymy. In K.-U. Panther & G. Radden (Eds.), *Metonymy in language and thought* (pp. 17-59). Amsterdam: J. Benjamins.

Ann-Kristin Molde, Universitetet i Bergen

Barns språkvalg etter flytting til Bergen – sosialt motiverte handlinger?

I min nesten fullførte doktoravhandling utforsker jeg kjennetegn ved og forklaringsfaktorer for språkvalgene til utflyttede østlandsbarn i Bergen, forstått som barn som har kommet flyttende til Bergen med østlandsk som innflyttingsdialekt. Prosjektet er retrospektivt ved at det undersøker språkvalgene deres først etter at de har blitt unge voksne.

Hovedmønsteret både i Norge og i andre land har sett ut til å være at innflytterbarn normalt går over til den lokale dialekten på det nye stedet, i hvert fall dersom de kommer flyttende til et relativt homogent språkmiljø. Men både egne og andres observasjoner i forkant av prosjektet mitt (se for eksempel Mæhlum 1992, s. 62) har tydet på at utflyttede østlandsbarn i mindre grad følger dette hovedmønsteret. En spørreundersøkelse som inngikk i prosjektet, støtter opp om at østlandsktalende innflytterbarn skiller seg ut på denne måten. Samtidig viser intervju med sju utflyttede østlandsbarn som unge voksne at også de som tilsynelatende har holdt på østlandsken, reelt har nærmet seg bergensk.

Et viktig spørsmål er hvordan innflytterbarns språkvalg best kan forstås og eventuelt også forklares. Som Siegel (2010) har påpekt, har individers språkvalg i møte med andre dialekter hovedsakelig blitt studert innenfor disiplinene sosiolingvistikk og dialektologi. Dette har sannsynligvis preget tilnærmingen, ved at det har blitt lagt vekt på forklaringsfaktorer knyttet til sosialpsykologiske forhold, som språklig akkomodasjon og bruk av språk som identitetshandlinger. I Norge har Brit Mæhlum vært spesielt viktig, med doktoravhandlingen *Dialektal sosialisering* fra 1992, som har blitt fulgt opp av en rekke undersøkelser. Samtidig kan individers språkvalg i møte med andre dialekter også studeres i et andrespråksperspektiv, med mer vekt på selve læringsperspektivet (jf. Siegel 2010).

I innlegget mitt diskuterer jeg i hvor stor grad og på hvilken måte innflytterbarns språkvalg bør sees som sosialt motiverte handlinger, sett opp mot andre supplerende tilnærminger. Underveis i fremstillingen kommer jeg inn på spørsmålet om hvilke koblinger det kan være mellom utflyttede østlandsbarns språkvalg og østlandskens posisjon i Norge.

Referanser:

Mæhlum, Brit 1992: *Dialektal sosialisering. En studie av barn og ungdoms språklige strategier i Longyearbyen på Svalbard*. Oslo: Novus forlag

Siegel, Jeff 2010: *Second dialect acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press

Inger Martine Mosfjeld, Kvadraturen Skolesenter, Kristiansand

Startalder og andrespråkstilegnelse

Jeg ønsker å presentere funnene fra masteroppgaven min [1] som ser nærmere på startalderens effekt på tilegnelsesprosessen av norsk som andrespråk (S2). Jeg analyserer språkdata fra et søskenpars tilegnelsesprosess av finitthet og V2 i lys av flere teorier om startalderens betydning for andrespråkstilegnelse. Søsknene er en gutt med en startalder på sju år og en jente med en startalder på elleve år. Jeg ser nærmere på språkdataene fra søskenparet i lys av Dimroths (2008) [2] læringsløype for finitthet og V2 for voksne for å undersøke om søskenparets tilegnelsesprosess ligner på eller skiller seg fra voksne S2-innlæreres tilegnelsesprosess. Jeg fokuserer også på Schwartz' (2004) [3] modell om aldersbegrenset domene. Denne forklaringsmodellen antar at startalderens betydning for andrespråkstilegnelsesprosessen hos S2-barn og S2-voksne vil være forskjellig for ulike grammatiske domener (som bøying og ordstilling). Derfor undersøker jeg hvorvidt jeg finner aldersforskjeller i søskenparets tilegnelsesprosess av domenet for syntaks (V2) og domenet for morfologi (finittmorfologi). Et viktig område innenfor generativ andrespråksforskning har lenge vært hvorvidt det finnes én kritisk periode eller eventuelt flere sensitive perioder for andrespråkstilegnelse. Aldersforskjeller i S2-tilegnelsesprosessen kan implisere at det finnes sensitive perioder for andrespråkstilegnelse og eventuelt bidra til å tidfeste disse sensitive periodene.

[1] «Alder og andrespråkstilegnelse: Om barns tilegnelsesprosess av finitthet og V2 i norsk som andrespråk», master i nordisk språkvitenskap, NTNU (2015).

[2] Dimroth, C. (2008). "Age Effects on the Process of L2 Acquisition? Evidence From the Acquisition of Negation and Finiteness in L2 German". Language Learning, 58, 117-150

[3] Schwartz, B. D. (2004a). "On child L2 development of syntax and morphology". Lingue e linguaggio, 3, 97-132.

Gudlaug Nedrelid, UiA

Landsmålsterminologi

Marius Hægstad var den fyrste som skreiv ein nynorsk grammatikk på landsmål, *Norsk Maallæra elder Grammatik i Landsmaalet* i 1879. Boka var tiltenkt folkeskulelærarar og til bruk i folkehøgskulen (Venås 1992: 277). Dermed vart Hægstad den fyrste som forma ein nynorsk grammatisk terminologi, med til dømes namn på ordklassar (tingord, eigenskapsord, byteord, talord, kjenneord, gjerningsord, fylgjeord, høveord, bindeord og utropsord). Termane har til dels vorte brukte opp til denne dag. Han var ogso den fyrste som gav ut ei språkhistorie på landsmål, *Norsk maalsoga for skule og heim* i 1904 (Schulze: 1990: 23). Dermed har han ogso laga språkhistoriske termar på landsmål, ulike dei som no er vanlege, som td. ljodbrigde (omlyd), etterljodbrigde av j (progressiv j-omlyd), ljodbrot (bryting), ljodføring (artikulasjon) og vokalsamhøve (vokalharmoni). Desse brukar han gjennomgåande i det store verket om *Vestnorske Maalføre fyre 1350*. Av og til set han dei internasjonale termane i parentes, t.d. «halvljoden (svarabh.)» (Hægstad 1907: 145). Gustav Indrebø brukte ogso desse termane mykje i den store *Norsk Målsoga*, som kom ut posthumt i 1951 (ny, auka utgåve i 2001).

I dette innlegget er det meininga å gjennomgå dei språkhistoriske termane, sjå på mogelege førebilete for orddanningane (omsetjingslån eller nydanningar?), og i noko mon om dei har vorte brukte av andre granskarar seinare.

Tilvist litteratur:
Hægstad, Marius, 1879: *Maallæra elder Grammatik i Landsmaalet*. Namsos.
Hægstad. Marius, 1904: *Norsk maalsoga for skule og heim*. Oslo.
Hægstad, Marius, 1906 - 1935: *Vestnorske Maalføre fyre 1350*. I-II. Kristiania/Oslo.
Hægstad, Marius, 1907: *Vestnorske Maalføre fyre 1350*. I. *Nordvestlandsk*. Kristiania.
Indrebø, Gustav, 1951: *Norsk Målsoga*. Bergen.
Indrebø, Gustav, 2001: *Norsk Målsoga, 2. utg., auka og umvølt*. Bergen.
Schulze, Johan, 1990. *Skrifter og talar av Marius Hægstad: bibliografisk yversyn*.
Oslo. Venås, Kjell, 1992: *I Aasens fotefar. Marius Hægstad*. Oslo.

Signe Nilssen, UiB

Grammatisk og semantisk om det engelske (-)*ish* brukt i norsk

Gjennom dei siste om lag 20 åra har det engelske ordet/suffikset (-)*ish* gradvis blitt teke i bruk i norske skrivne tekstar. Det har truleg vore i munnleg bruk lenger enn dette. Det finst fleire typar konstruksjonar med (-)*ish* i norsk, her kjem døme på nokre av dei:

1. miljøpartiet de mektige (-ish) bestemte seg for at bevisene for at påbudet ville virke var for uklare
2. Vi lå i senga til ti-ish. En helt nydelig morgen.
3. horn med marsipan/ish inni

Dette innlegget baserer seg på mastergradsoppgåva eg leverte ved UiB mai 2015. Her har siktemålet vore å finne svar på korleis (-)*ish* oppfører seg i norsk, og handsamar spørsmål om mellom anna statusen til (-)*ish* som ord eller suffiks i norsk. Vidare blir det undersøkt kva for typar ord som tillet at (-)*ish* opptrer med dei, og kva for typar ordklasse dei nye orda tilhøyrer. Det blir også sett på tydingar av (-)*ish* og moglege omskrivingar til konvensjonelt norsk.

Historisk sett har (-)*ish* i engelsk vore brukt for å lage nasjonalitets/etnisitetsadjektiv (*dane – danish*). Sidan har ein laga adjektiv av animate substantiv (*fool – foolish*) og vidare av ikkjeanimate substantiv (*book – bookish*). Etter kvart har (-)*ish* også blitt lagt til adjektiv for å lage nye adjektiv. Dei siste om lag 200 åra har bruken i engelsk blitt utvida. Ein finn m.a. konstruksjonar der (-)*ish* står til heile frasar, kvantorar og tidspunkt og personnamn (Morris, 1998: 207–8; Traugott & Trousdale, 2013: 233–35; Kuzmack, 2007: 1).

I norsk har vi teke til oss desse nyare bruksmåtane, i tillegg til at vi lagar adjektiv med (-)*ish* av både adjektiv og substantiv. I norsk har vi også andre bruksmåtar, mellom anna at substantiv + (-)*ish* held fram med å vere ei nominal eining (jf. 3). (-)*ish* opptrer i ei mengd ulike grammatiske konstruksjonar.

Overordna tyder (-)*ish* 'som minner om' og 'noko som minner om', høvesvis adjektivisk og nominal tyding. Vi har ein god del eksisterande konvensjonelle suffiks, ord og uttryksmåtar i norsk vi kan skrive (-)*ish* om til (*-aktig*, *om lag*, *på ein måte*, *liksom* osb.), men ikkje alle bruksmåtane let seg heilt enkelt skrive om.

I norsk blir (-)*ish* i hovudsak oppfatta som eit framandt element, og har ikkje eit eintydig eller ryddig bruksmønster. I engelsk har (-)*ish* gått gjennom grammatikalisering, leksikalisering og avgrammatikalisering.

Referansar

Kuzmack, Stefanie. Ikkje publisert (2007) *Ish*: A new case of antigrammaticalization University of Chicago.

Morris, Lori (1998) A toughish problem: The meaning of *-ish*. *Lacus Forum,* 24.

Nilssen, Signe (2015) *'Ei raudgrøn-ish dame som meg': Grammatisk og semantisk om det engelske (-)*ish *brukt i norsk*. Mastergradsoppgåve, Universitetet i Bergen

Traugott, Elizabeth Closs og Trousdale, Graeme (2013) *Constructionalization and constructional changes,* Oxford, Oxford University Press.

Oda Røste Odden, Universitetet i Oslo

Likheter og forskjeller mellom flere slags typekonstruksjoner i norsk og svensk

Ord med betydninga *kategori/type* oppfører seg idiosynkratisk i flere språk. Idiosynkrasiene har påfallende likheter på tvers av språk. Ph.d.-prosjektet mitt handler om de norske og svenske typeordene *slags, sorts* og *typ(e).* Jeg vil presentere utgangspunktet for prosjektet – blant annet resultater og observasjoner fra arbeidet mitt med masteroppgava om ordet *slags*, tidligere litteratur og stikkprøver fra korpus – og diskutere hva som er interessant å finne ut videre og hvordan.

Ord som svenske og norske *slags, sorts* og *typ(e),* engelske *kind of, sort of* og *type of,* og f.eks. *tipo* i spansk, kan alle betegne konseptet *kategori* eller fungere som en demper (*hedge*). I "På butikken har de én slags poteter -- nemlig kerrs pink," betegner *slags* en kategori, men i "De serverte en slags grønne poteter," kan det markere at taleren tar et forbehold om den språklige kategoriseringa – er det egentlig poteter?

Grammatisk har de nevnte typeordene idiosynkratiske og varierende egenskaper. I binominale konstruksjoner er kongruensmønsteret uklart eller avvikende: *et slags menneske,* men *en slags mennesker,* og både *en sorts spel* og *ett sorts spel* i svensk. Flere av typeordene kan også fungere adverbialt. Slik bruk har blitt analysert som et resultat av en grammatikaliseringsprosess ved svensk *typ,* de engelske typeordene og *tipo* i argentinsk (Rosenkvist og Skärlund 2011, Brems 2011 og Huseby 2010). Også i norsk kan *typ(e)* fungere som adverb og diskursmarkør: "[en jente] som typ bare tenker på hasj," og "Typ, bare loker litt rundt på nett […]" (fra nett).

Jeg skal kartlegge bruken av typeord i norsk gjennom korpusundersøkelser, og se disse i sammenheng med annen forskning på typekonstruksjoner. Det kanskje mest ambisiøse målet for prosjektet er å svare på hvorfor disse typekonstruksjonene har så mange felles idiosynkratiske egenskaper. Arbeidshypotesene er (i) påvirkning mellom konstruksjonene, både innafor ett språk og mellom språk, og (ii) inherente egenskaper ved typeord, både egenskaper ved konseptualiseringa av kategorier og hvilke kontekster typeord ofte blir brukt i.

Brems, Lieselotte. 2011. *Layering of Size and Type Noun Constructions in English.* de Gruyter Mouton: Berlin.

Huseby, Stine. 2010. *Las funciones de tipo como marcador del discurso en el lenguaje juvenil de Buenos Aires: Un estudio descriptivo.* Masteroppgave, Universitetet i Bergen.

Rosenkvist, Henrik og Sanna Skärlund. 2011. "Grammatikalisering i nutid – utvecklingen av *typ* fram til 2009". *Språk & Stil* 21, 5–25.

Anja Zawadzka Persvold, UiB

Subnormvariasjon i bokmål: en analysator

Hvorvidt kan en bokmålstekst kategoriseres som "radikal" eller "moderat" med tanke på subnormer, og er bruken av subnormer konsistent? Kan allerede eksisterende leksikalske ressurser og verktøy brukes for å undersøke en teksts subnorm(er)?
I mitt masterprosjekt ved UiB har jeg utarbeida en analysator for subnormer i bokmål. Analysatoren viser hvor mange ord i en tekst som tilhører de forskjellige subnormene: nøytral (uten alternativ form), moderat, radikal og unormert. Den lister opp de mest frekvente orda i disse subnormene.
Ett av utgangspunktene var ordlisten fra SCARRIE (De Smedt og Rosén 1999) som har subnormtrekk, men hadde behov for oppdatering for å følge dagens rettskrivning. En annen utfordring var at noen ord (f.eks. *kvitt*) er homonymer tilhørende forskellige subnormer i ulike betydninger. Derfor ble en eksisterende morfologisk tagger, Freeling (Marco 2014), brukt til disambiguering, i kombinasjon med Norsk Ordbank,[1] som har samme morfosyntaktiske trekk som taggeren.
Analysatoren benytter to utarbeida ordlister: ei *stilordliste* over alle ord som har subnormtagger, og ei *homonymliste* med ord som skrives likt, men har forskjellig subnorm. Ordlistene brukes for subnormklassifikasjon, og for å finne andelen ord som ikke finnes i ordlistene. Sistnevnte er viktig for å finne ut hvor stor del av teksten som ikke ble subnormklassifisert; dette kan peke på subnormanalysatorens nøyaktighet. Analysatoren ble testet med tekster fra *Norsk aviskorpus* i tidsrommet 2005-2014. Resultatene viser at Aftenposten bruker flere moderate ord enn Klassekampen, og at sistnevnte inneholder flest radikale ord. Aftenposten har f.eks. hyppige forkomster av *tiden*, mens Klassekampen har *tida*. Det er likevel en viss overlapp mellom de mest frekvente moderate og radikale ordene i begge avisene. Blant de mest frekvente moderate ordene i Aftenposten samt Klassekampen er *siden, hvis, ham, vet og årene*. Frekvente radikale ord er bl.a. *etter* og *fram*. I Aftenposten finnes også ord som *tyve, tredve*, samt *chip*, som ikke er med i offisiell retskrivning. Resultatene kan tolkes slik at radikale former brukes lite, men brukes ofte der deres moderate varianter er svært markerte. Ordet *etter* oppfattes ikke særlig radikalt.
Verktøyet og de tilhørende ordlistene som ble utviklet har stort potensiale for å støtte empiriske undersøkelser av faktisk språkbruk i språkpolitikkens tjeneste. Videre forskning som kan bygge på disse resultatene er utarbeiding av ei ordliste for dagens bokmål med informasjon om subnormer, og forbedring av analyseverktøyet slik at det tar høyde for nye sammensetninger og nyord, navn m.m.

De Smedt, K og Rosén, V. (1999). Datamaskinell skrivestøtte. Lindgren, Birgitta (Ed.) *Språk i Norden 1999* (pp. 20-32). Oslo: Novus.

Marco, C. S. (2014). An open source part-of-speech tagger for Norwegian: Building on existing language resources. In *Proceedings of the Ninth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'14)*, Reykjavik, Iceland. ELRA.

1 http://www.nb.no/sprakbanken/show?serial=sbr-5&lang=nb

Margunn Rauset og Torodd Kinn, UiB

På kva måtar kan barnet kastast ut med badevatnet?

I innlegget vårt skal vi sjå på kor mykje ein kan variere og leike med frasen i overskrifta før han ikkje er til å kjenne att. Historisk er utgangspunktet det tyske *das Kind mit dem Bade ausschütten*. Det eldste belegget ein kjenner, er frå 1512 og den satiriske boka *Narrenbeschwörung* av Thomas Murner, og frasen har sidan blitt teken i bruk i mange europeiske språk. Vi skal undersøkje bruken av *kaste barnet ut med badevatnet* i dag, hovudsakeleg på norsk, men òg med eit sideblikk til svensk og dansk. Vi brukar undersøkingar i korpus og på nettet til å drøfte potensialet for variasjon i faste uttrykk i lys av variasjonen i dette.

For sjølv om mange truleg tenkjer på denne frasen som relativt fiksert, viser korpusundersøkingar at han blir brukt med ein fasinerande leksikalsk og syntaktisk variasjon. Han har tre leksikalske variasjonspunkt: verbet, objektet og utfyllinga til *med*, der vi kanskje kan rekne *kaste*, *barn* og *badevatn* som dei sentrale orda. Ein kan veksle mellom å bruke *kaste*, *slå*, *helle*, *skylje*, *sleppe*, *forsvinne*, *ryke* m.m. som verbal, og verbet kan stå både i aktiv og passiv. Det er mindre variasjon på dei andre punkta, og det kan vere naturleg å sjå på dei som kjerneorda i frasen. Men fleksibiliteten viser seg på dei punkta òg. Ser vi på synonym, kan *barn* erstattast med *unge* og *baby*, og *badevatn* kan skiftast ut med til dømes *vaskevatn* og *skyljevatn*.

Av syntaktisk variasjon kan vi nemne at *barnet* (eller synonym) oftast står som objekt i frasen, men det hindrar ikkje at det stundom er subjekt: «Om barnet skulle forsvinne med badevannet, får heller være». I tillegg kan ein *kaste barnet ut* («Her har man kastet babyen ut med badevannet, sier Harald Hove (V)») eller *kaste ut barnet* («Slike innvendingar […] står i fare for å hive ut barnet med badevatnet »).

Det ser ut til at frasen er særleg veleigna til språkleg leik og kreativitet. Vi finn mange døme på at ein held fast ved eitt av kjerneorda, men kan erstatte det andre relativt fritt, som i «Harald Eia kaster hjernen ut med badevannet». Andre går endå lenger og erstattar begge kjerneorda, men koplinga til *barn og badevatn* framstår likevel som klar: «Snakk om å kaste melkekua ut med møkkalasset». Er dette ein allusjon til *kaste barnet ut med badevatnet,* eller kan vi rekne det som ein variant av frasen? Kor fleksibelt kan eit uttrykk vere, men framleis bli oppfatta som fast? Kva er det som gjer det mogleg å kjenne att variantar og avartar av frasen når ingen leksikalske ord ligg fast og syntaksen òg er variabel?

Brita Ramsevik Riksem, NTNU

Språkblanding i amerikanorske nomenfrasar

Amerikanorsk er språket som vart snakka av nordmenn som immigrerte til Amerika på 1800-talet og byrjinga av 1900 -talet, og nokre av etterkomarane deira, og det utgjer ein norsk varietet der ein også finn mange engelske innslag. På denne måten er amerikanorsk ei rik kjelde til språkblanding, eit fenomen der språkbrukaren nyttar element frå to språk i ei og same ytring. Nokre døme på språkblanding i nomenfrasar er viste i døma under [1].

(1) a) ei **nurse** b) et **walnut** c) en **chainsaw**
(2) a) **field**-a b) **shed**-et c) **road**-en
(3) a) **boss**-er b) **sportsgame**-ne
(4) a) **birthday**-en hennes b) **deck**-en hans

Døma i (1)-(4) viser det typiske mønsteret for språkblanding i amerikanorske nomenfrasar, nemlig engelske nomen som opptrer med norsk artikkel (1), med norsk suffiks (2 og 3) og i ei norsk ordstilling (4). Dette vitnar om eit ulikt styrkeforhold mellom dei involverte språka: Norsk sørgjer for syntaksen og funksjonsmorfema, medan engelsk bidreg med innhaldsord.

I dette innlegget vil eg gi ein analyse av slike blandingstilfelle. Ein grunnhypotese her er at språkblanding er generert av språkkompetansen vår på same måte som ikkje-blanda språkbruk, altså utan spesielle blandingsmekanismar. På denne måten gir språkblanding, og systematikken vi finn der, også viktig innsikt i nettopp språkkompetansen vår. Modellen eg vil legge fram i dette innlegget, handterer språkblanding på same premiss som ikkje-blanda språkbruk.

Meir spesifikt vil eg argumentere for at ei såkalla eksoskeletal tilnærming til grammatikk er godt rusta til å analysere blandingsdata som desse. Grunnsteinen i ei slik tilnærming er tanken om at syntaktiske strukturar er uavhengig genererte og utgjer ei slags ramme som leksikalske element kan setjast inn i. Innsetjinga er vidare forskjellig for funksjonsmorfem og innhaldsord: Funksjonsmorfema er realiseringar av trekkmatriser i strukturen, medan innhaldsorda er stammar som kan setjast inn i eigne, opne plassar i strukturen. Modellen kan derfor forklare blandinga ved at engelske stammar blir sette inn i opne posisjonar i ein elles norsk struktur, medan funksjonsmorfema blir realiserte som norske, då desse må oppfylle krav sett av trekkmatrisene i strukturen.

I tillegg til den typiske blandinga, vil eg ta føre meg nokre tilfelle som viser ei diakron endring i blandingsmønstra i amerikanorske nomenfrasar. Døma i (5) manglar realiseringa av det bestemte suffikset i norsk, medan døma i (6) i tillegg har ein engelsk determinativ – tilfelle som Einar Haugen (1953) skildra som fråverande eller ikkje tillatne i materialet sitt.

(5) a) denne **cheese** b) denne **country**
(6) a) **the** by b) **the** ungdom

I innlegget vil eg vise korleis også desse kan gjerast greie for i ein eksoskeletal modell.

[1] Alle døma, (1)-(6) er henta frå NorAmDiaSyn-korpuset (Johannessen 2015).

Tina Louise Ringstad

Om kvifor me treng ein norsk standard for transkripsjon og tagging av barnespråkskorpus

Eit barnespråkskorpus frå Trøndelag (Ringstad 2015) har nyleg vorte samla inn og transkribert basert på opptak av Tuva, Idun og Ylva. Korpuset er publisert i databasen *CHILDES* (Child-Language Data Exchange System, ei av verdas største samlingar av språktileignings-- og barnespråksmateriale), og følgjeleg er alt materialet handsama og transkribert etter klare standardar utvikla for CHILDES. Dei vala ein tar når ein transkriberer, glossar og taggar eit korpus har konsekvensar for korleis ein seinare kan gjere søk i korpuset. Likevel er ikkje det nye korpuset tagga eller standardisert- til verken bokmål eller nynorsk fordi det ikkje finst nokon norsk standard for CHILDES-- transkripsjon (*CHAT*) eller tagging. I dette innlegget vil det difor verte lagt vekt på kor viktig det er at me får utarbeidd ein norsk standard for både denne transkripsjonen, og for leksikalsk og morfologisk tagging. I tillegg vil det verte kasta lys over kva som potensielt kan la seg standardisere i norsk, og kva som kanskje ikkje kan det.

Sjølv- om CHILDES har godt utarbeidde retningsliner for transkripsjon og tagging, inneber

CHAT--transkripsjon eit par hinder. Somme av desse hindra er universelle, og handlar til dømes om at born ofte pratar utydeleg og at det difor er vanskeleg å oppfatte kva som vert sagt (1), eller at ein kjem opp i vanskelege tolkingssituasjonar der ein ikkje veit om barnet ytrar fleire enkeltord, ei ytring eller ei setning (2). Dette er utfordringar me kanskje ikkje kan gjere noko med.

1) TUVA: her stia [: stige] [?] Tuva 2;1.18
2) YLVA: biola ikke skei. Ylva 2;1.17

Nokre av hindra er likevel meir eller mindre språkspesifikke, og mange av desse- kan me gjere noko med – ved å lage ein norsk standard for transkripsjon og tagging i CHAT--formatet. Ved å lage ein slik standard med ei fast leksikalsk- og morfologisk inndeling av norske ord og morfem, vil det ein kan søke etter i eit CHILDES-- korpus verte omtrent uendeleg utvida. I dette innlegget vil det verte nytta relevante døme frå barnespråkskorpuset frå Trøndelag for å syne kvifor det er så viktig å utarbeide retningsliner for norsk transkripsjon og tagging for CHILDES. Til dømes bør me vite om me skal klassifisere verbet *trenge* (3) i ein sterk verbklasse, som gjeld for mange norske dialektar, eller ein svak verbklasse, som òg gjeld for mange norske dialektar, eller om det skal få ein eigen verbklasse.

3) Å så treng han ei skilpadde (Idun 2;6.9)

Særskilde val for dialekt--- og målformstandardisering, eller glossing, vil òg verte diskuterte. Skal ein markere spesielle dialektord i transkripsjonen, og kva er spesielle dialektord? Dersom ein skal glosse ytringar i ei standard målform, kva for ei skal det vere (4)?

4) MOR: mamma ser nånn som sitt i vogna si og søv .
%glsBM: mamma ser noen som sitter i vogna si og sover .
%glsNN: mamma ser nokon som sitt i vogna si og søv.

Ringstad, T. 2015. Barnespråkskorpus frå Trøndelag. *CHILDES Database.*

http://childes.psy.cmu.edu

Linn Iren Sjånes Rødvand, Universitetet i Oslo

Undersøkelse av 3SG-pronomen i amerikanorsk

Har norskamerikanerne bevart de tre genusene vi har i norsk? Dette spørsmålet hører hjemme innenfor et større forskningsfelt på genustildeling hos andrespråksinnlærere og *heritage speakers* (nedarvingstalere). Generelt viser resultatene at disse gruppene ikke oppnår målspråkskonform kunnskap når det gjelder genus (Blom m.fl.; Foote m.fl.). Johannessen og Larsson (under utgivelse) har også diskutert dette for norskamerikanerne ved (manglende) kongruens i nominalfrasen i amerikanorsk. Derimot er det vanskelig å si om dette skyldes problemer i genustildeling eller i prosesseringen ved kongruens. Én måte å besvare dette spørsmålet på er tema og utgangspunkt for min masteroppgave: å få rede på pronomenformene for 3SG i amerikanorsk.

I germansk bestemmes tredjepersonspronomenets genus i varierende grad av både naturlig og grammatisk kjønn (Howe 1996), og vi finner ulike pronomensystemer innenfor den germanske greina. Et rent semantisk pronomensystem skiller mellom animate vesener som kan betegnes etter sitt biologiske kjønn (f.eks engelsk *he/she*) og inanimate enheter (*it*), mens et rent grammatisk system kun velger pronomenform etter nomenets grammatiske kjønn uavhengig av animathet. I de østnorske dialektene de fleste utvandrerne som kom til Midtvesten-området hadde, finner vi tradisjonelt et grammatisk system for 3SG. Siden norskamerikanerne som nedarvingstalere forventes å slite med genus i norsk, er det interessant å se på hvordan de da velger pronomen for 3SG. Gjennom et feltarbeid i Midtvesten med tre ulike elisiteringstester for pronomen ønsket jeg blant annet å kunne besvare følgende spørsmål:

1. Hvilke personlige pronomenformer finner vi i amerikanorsk for 3SG?
2. Hvilket system følger bruken av disse formene?

I dette foredraget vil jeg presentere dataene fra feltarbeidet. Vi skal se at vi stort sett kun finner pronomenformene *han, ho, det*, men at bruken avviker fra tradisjonell bruk, særlig for inanimate enheter. Valg av pronomen varierer både for en og samme taler og mellom talere, i tillegg til at det varierer i hvor stor grad pronomen i det hele tatt blir brukt. Den store graden av variasjon mellom talere indikerer at nedarvingstalere kan være vanskelig å behandle som en (homogen) gruppe, noe som må tas med i beregningen ved analyse av disse dataene.

Magnhild Selås og Ole-Jacob Vederhus, UiB

Kartlegging av pragmatiske ferdigheiter hos barn

Pragmatiske ferdigheitar er nødvendige for at ein samtale skal fungere godt. Dersom samtalpartnaren ikkje følgjer samtalekonvensjonane, vil samtalen kunne bli oppstykka, einspora eller avbroten. Verktøyet Children's Communication Checklist, 2. nd edition, CCC-2 , utarbeidd av D. Bishop, gir høve til å samle informasjon om kommunikasjon hos barn. Verktøyet ber føresette vurdere sju ulike påstander om ti ulike språk- og kommunikasjonsrelaterte tema, 70 spørsmål i alt, og dei føresette skal svare på kor ofte barna viser den åtferda som er skildra i spørsmåla. Verktøyet er omsett til norsk av Helland og Hollund-Møllerhaug og normert på norske barn, og har vist seg å fungere godt. Dette innlegget vil vise korleis en kan bruke dette verktøyet til å få innsikt i dei kommunikative ferdigheitane til norske barn i alderen 4-16;11. Fordi verktøyet baserer seg på rapportar frå dei føresette, er det lite problematisk for barna å delta, også barn i kliniske grupper.

Denne presentasjonen vil vise resultata frå to kliniske grupper som har blitt testa med CCC-2. Den eine gruppa er barn med Noonan syndrom. Det finst lite forsking på norsk om språkferdigheitane til denne gruppa. Internasjonal litteratur viser ingen spesiell fare for pragmatiske vanskar. I tillegg er ei gruppe barn med med leppe-, kjeve-, ganespalte kartlagt ved hjelp av CCC-2. Resultata viser at av 17 informantar med Noonan syndrom, har 75 % generelle kommunikative ferdigheitar under grenseverdien, mens 94 % skårer under gjennomsnittet for normeringsgruppa for sin alder. Dei 17 barna med leppe-, kjeve-, ganespalte skårer adekvat på generelle kommunikative ferdigheitar, men under gjennomsnittet på pragmatiske ferdigheitar. Vanskelegast ser det ut til å vere å tilpasse seg til konteksten.

Magnhild Selås, Ann-Kristin Helland Gujord, Edit Bugge, Randi Neteland, UiB

Språkleg praksis i ein fleirkulturell barnehage

Innlegget vil presentere eit prosjekt som er i startfasen, med ei undersøking av barns språk og språkmiljø i barnehagar i Bergen. Bakgrunnen for prosjektet er eit kommunalt prøveprosjekt der det blei vedtatt restriksjonar i talet på fleirspråklege barn i barnehagar i Bergen, og diskusjonen som oppstod i tilknyting til dette vedtaket. Ønsket i vårt prosjekt er å sjå i kva grad språklege ferdigheiter, vurdert gjennom foreldrerapportering, kartlegging i barnehagen og forskarstyrte testar og opptak samsvarer med analysar av kommunikative ferdigheiter i samspel mellom barn og barn og mellom barn og vaksne.

Første steg i studien er å beskrive det språklege miljøet og språkbruken hos barna i ein fleirspråkleg barnehage i Bergen, før det kommunale vedtaket om maksgrense for talet på minoritetsspråklege barn på 70% er sett i verk. Vi vil gå tilbake i barnehagen etter vedtaket har virka om lag eit halvt år. I tillegg vil vi bruke same innsamlingsmetode i ein bergensbarnehage som ligg på landsgjennomsnittet i forhold til talet på fleirspråklege barn.

Prosjektet har fleire siktemål: Eit viktig formål er å skaffe ny kunnskap om språktileigning og språkbruk i ulike språkmiljø. I tillegg vil vi også diskutere kva for ulike typar innsikter ein får gjennom ulike metodiske tilnærmingar til språkkartlegging i barnehagen, og kva for omsyn ein må ta når ein vil undersøke språk i moderne barnehagar.

Dette innlegget presenterer resultat frå den første innsamlingsrunden i prosjektet, med ei språkleg kartlegging av ni barn på ei avdeling der over 90% av barna hadde andre morsmål enn norsk.

Bror-Magnus Sviland Strand, UiT Noregs arktiske universitet

Finittheit i norsk barnespråk – ei empirisk undersøking

Born som tileignar seg ei rekke språk har blitt rapporterte å gå gjennom eit stadium der dei nyttar finitte (målspråksnære) setningar og ikkje-finitte setningar – så kalla rot-infinitivar – om kvarandre. Det har òg vore observert at born utelèt subjektet oftare i rot-infinitivar enn i finitte setningar, i språk der subjektet til vanleg ikkje kan utelatast (sjå t.d. Guasti, 2002), at born som regel plasserer det ikkje-finitte verbet (rot-infinitiven) *etter* negeringa og det finitte verbet *før* negeringa i språk der dette er korrekt leddstilling (t.d. skandinavisk, tysk, nederlandsk og fransk, sjå t.d. Westergaard (2009) og at rotinfinitivar sjeldan føerekjem saman med topikaliseringar og *kv-spørsmål* (med unnatak av engelsk, sjå t.d. Westergaard (forthcoming). Det har også vore rapportert at rotinfinitivar ofte blir nytta i ei *modal* tyding (sjå t.d. Josefsson, 2002). Desse punkta peiker i retning av at rot-infinitivar er eit morfosyntaktisk meir enn eit morfofonoligisk fenomen, dvs. det ser ikkje ut til å grunna i eit problem med å uttala bøyingsendingar på verbet (noko dei for øvrig har, og som medfører metodologiske utfordringar), men at det snarare grunnar i eit problem med den syntaktiske funksjonen *finittheit* og den vaksne bruken av denne.

I Strand (2015) ser eg på norske rot-infinitivar, slik som «jeg lese denne», og om ein kan snakka om eit «rot-infinitiv-stadium» også for norsk som alle norskspråklege born går gjennom. Eg ser òg på dei ulike variablane nemnde over, og viser at dei stemmer ganske godt også for norsk. Vidare vurderer eg nokre tidlegare forklaringar av rotinfinitiv-stadiet i lys av mine data, og gjer framlegg om ein forklaringsmodell
som ikkje føreset at barnespråk skil seg grunnleggjande frå vaksenspråket, men at rot - infinitivane er ei overgeneralisering av såkalla preskriptive infinitivar, som «gjømme seg inni der» med tydinga «gjøm deg inni der!». Preskriptive infinitivar er særskild vanleg i barneretta tale, og har vore beskrive av Janne B. Johannessen (submitted).

Datagrunnlaget for studien er 16 filer med spontan tale frå 12 einspråklege to-åringar som lærer seg norsk, som vart samla inn i 2014-2015 i eit prosjekt for å normera ein screening-test for norsk (sjå Kristoffersen, Simonsen, Ribu, Løver, & Strand, forthcoming).

Referansar:

Guasti, M. T. (2002). *Language acquisition: the growth of grammar*. Cambridge, Mass: MIT Press.

Johannessen, J. B. (submitted). *Child directed prescriptive infinitives: Discovering an ancient, yet alive, construction in the North Germanic languages*.

Josefsson, G. (2002). The Use and Function of Nonfinite Root Clauses in Swedish Child Language. *Language Acquisition: A Journal of Developmental Linguistics, 10*(4), 273-320. doi: 10.1207/S15327817LA1004_1

Kristoffersen, K. E., Simonsen, H. G., Ribu, I. B., Løver, M. A., & Strand, B.-M. (forthcoming). N-LARSP: a developmental language profile for Norwegian. In M. J. Ball, D. Crystal & P. Fletcher (Eds.), *More languages of LARSP*. Bristol: Multilingual Matters.

Strand, B.-M. (2015). *"Jeg lese denne" – Root infinitives in Norwegian child language and the functions of finiteness.* (MA), Uinversity of Oslo, Oslo.

Westergaard, M. R. (2009). *The acquisition of word order: micro-cues, information structure, and economy*. Amsterdam: John Benjamins.

Westergaard, M. R. (forthcoming). Word order and finiteness in acquisition: A study of English and Norwegian wh-questions. In K. M. Eide (Ed.), *Finiteness matters. On finiteness-related phenomena in natural language.* Amsterdam: John Benjamins.

Bror-Magnus Sviland Strand, UiT Noregs arktiske universitet
Eirik Tengesdal, Universitetet i Oslo

Variasjon i infinitivsmerket på Sørvestlandet

Forma på infinitivsmerket varierer i norske dialektar mellom *til, til å* og *å* (sjå m.a. Faarlund, 2003; Larsen & Stoltz, 1911-12). I tillegg kan infinitivsmerket etter nokre verb bli utelate (NRG, s. 996), noko som også varierer. Den same variasjonen finst også i svenske dialektar, og har blitt undersøkt av Hagren (2008). Etter det me veit har ikkje ein liknande studie blitt gjennomført for norske dialektar.

Som eit fyrste steg på vegen har me i denne studien sett på variasjon i infinitivsmerket i «sørvestnorsk», i hovudsak i Rogaland. Grunngjevinga for valet av denne regionen, er at me nett her både finn informantar som vekslar mellom variantane, og som konsekvent nyttar ein av dei. Dette kan ikkje seiast om t.d. Hordaland: «der synes ikke at være noget bygdemål, hvor man absolut i alle tilfælde kan anvende **te** like så godt som eller bedre **å**» (Larsen & Stoltz, 1911-12, p. 143).

I studien ser me fyrst og fremst på geografisk variasjon i regionen, og geografisk variasjon i høve til alder og i høve til ulike kontekstar hos dei informantane som vekslar (dvs. etter ulike hjelpeverb, og i ulike konstruksjonar, t.d. *tough*-konstruksjonen – *det var ein ring plass å bu*)

Datagrunnlaget for studien er ein nøye gjennomgang av det tilgjengelege materialet frå området i Nordisk dialektkorpus og ei rad eldre dialektopptak som har blitt transkriberte i samband med LIA-prosjektet.

Korpora

LIA (Language infrastructure made accessible): http://tekstlab.uio.no/LIA/

Nordisk dialektkorpus: https://www .hf.uio.no/iln/tjenester/kunnskap/sprak/korpus/talespraksk orpus/ nordisk-dialekt/

NRG: Faarlund, Lie, and Vannebo (1997)

Referansar

Faarlund, J. T. (2003). Reanalyse og grammatikalisering i norske infinitivskonstruksjonar. In J. T. Faarlund (Ed.), *Språk i endring. Indre norsk språkhistorie* (pp. 57-80). Oslo: Novus.

Faarlund, J. T., Lie, S., & Vannebo, K. I. (1997). *Norsk Referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hagren, K. (2008). *Hur märks infinitiven? : infinitivkonstruktioner i svenska dialekter med fokus på infinitivmärket.* (75), Uppsala universitet, Uppsala.

Larsen, A. B., & Stoltz, G. (1911-12). *Bergens bymål*. Kristiania: i kommisjon hos Aschehoug.

Anne Mette Sunde, NTNU

Grammatisk analyse av ordintern språkblanding i «gamer-norsk»

- Kom igjen 'a, boys. Da go-er vi.
- Hvis de go-er på en av oss må vi bare go-e som faen.
- Han er hit-a!
- Skal vi gå og smok-e nå eller, Olav?
- […]
- Jeg flash-er smokes-a. Flash-er høye smok-en!

Slik lyder det når fem unge voksne sitter sammen og spiller dataspillet Counter-Strike: Global Offensive (CSGO). CSGO er blant de mest populære dataspillene i Norge, og spilles i lag på fem, mot andre over Internett. I CSGO, og i øvrige utbredte dataspill, har engelsk en helt sentral rolle. Både som kontakt- og bruksspråk er engelsk uunnværlig – noe som gjenspeiler dataspillkulturens internasjonale natur.

Spill som CSGO er blitt uhyre populært blant unge nordmenn. Likevel er dataspillkulturen usynlig for de fleste som står utenfor, og fra et lingvistisk perspektiv er feltet fortsatt som upløyd mark å regne. I dette foredraget skal jeg presentere sentrale funn av engelsk-norsk språkblanding i CSGO-miljøet i Norge. Datamaterialet mitt består av lydopptak fra et av Norges fremste CSGO-lag, samt kommentatorspor fra Telenorligaens [1] finale i CSGO fra mai i år, og i tillegg skriftlig materiale fra et CSGO-forum på Internett. I foredraget vil jeg fokusere på ordintern språkblanding av verb og substantiv, og se på i hvor stor grad de engelske elementene innføyes i norsk eller ikke.

[1] Norsk e-sportliga med turneringer i blant annet CSGO

Eirik Tengesdal, Universitetet i Oslo

Preaspirasjon i bjerkreimsbu

Preaspirasjon er eit sjeldan språkljodsfenomen på verdsbasis. I Europa finn me det berre i nordvest – m.a. på Island, Færøyane, og fleire stader i Noreg og Sverige. Det er dimed klårt at me hev å gjera med eit arealfenomen, au sidan me finn preaspirasjon i andre språkfamiliar, inkludert nesten alle samiske språk. Me finn ofte preaspirasjon i fonologiske system med klanglause lenes (/b, d, g/, [p, t, k]), slik at det distinktive skiljet er millom aspirerte og uaspirerte plosivar – og ikkje millom klangføre og klanglause plosivar.

I masteruppgåva mi hev eg skrive um preaspirasjon og klanglause lenes i bjerkreimsbu. Ifylgje tidlegare litteratur um Bjerkreim (og au for Dalane elles) er lenes klanglause (Christiansen 1976:182), og fortes postaspirerte i dei distinktive posisjonane i innljod og utljod, slik at ein fær *kʰattʰa* og *kʰattʰ* i staden for *kʰaʰtta* og *kʰaʰtt* (Oftedal 1947:235, jf. au Helgason 2002).

Eg hev undersøkt preaspirasjon akustisk i fleire ulike kontekstar i masteruppgåva mi, men i innlegget vil eg konsentrera meg um innljod, og syna at det i denne posisjonen er preaspirasjon og ikkje postaspirasjon – som det er hevda i litteraturen, eller berre ein klanglaus, uaspirert plosiv. Eg vil illustrera med høvande døme som underbyggjer analysen min. Preaspirasjonen ovrar seg ulikt, m.a. avhengig av kva for språkljodar der er i konteksten.

Referansar:

Christiansen, Hallfrid. 1976. *Norske dialekter*. Oslo: Tanum-Norli.
Helgason, Pétur. 2002. "Preaspiration in the Nordic Languages: Synchronic and diachronic aspects." PhD-avhandling, Stockholms universitet.
Oftedal, Magne. 1947. "Jærske okklusivar." *Norsk tidsskrift for sprogvidenskap*. Bind XIV.

Martha Thunes, Gunn Inger Lyse, Gyri Smørdal Losnegaard, Petter Haugereid, Helge Dyvik, Paul Meurer, Victoria Rosén, Universitetet i Bergen

Bokmålsinnslag i nynorske tekster

I prosjektet INESS (Infrastructure for the Exploration of Syntax and Semantics) bygger vi NorGramBank, en trebank for bokmål og nynorsk. Trebanken lages ved hjelp av automatisk syntaktisk analyse av tekst med den komputasjonelle grammatikken NorGram. Før analysen må tekstene preprosesseres, som blant annet innebærer registrering av ordformer som er ukjente i de leksikalske databasene. Det sjekkes også automatisk om et ukjent ord i en nynorsk tekst står i bokmålsbasen, og omvendt. Slike ord inkluderes i basene med en markering av hvor de kommer fra. Dette gir et grunnlag for å studere innslaget av bokmålsord i nynorske tekster, og omvendt.

Vi vil presentere en pilotstudie av dette innenfor en begrenset del på knapt 4 mill. ord av den nynorske trebanken, med tekster fra barnebøker og romaner i original og i oversettelse fra andre språk. Innslaget av bokmål i nynorske tekster synes (ikke uventet) å være betydelig større enn innslaget av nynorsk i bokmålstekstene. I presentasjonen vil vi konsentrere oss om bokmålsinnslag i nynorsk og inndele innslagene i undertyper. Hovedtyper med et lite utvalg eksempler er:

(1) innlånte leksemer, der oppslagsformen er fra bokmål, f.eks.:
(a) ord som ikke bare er ortografiske/fonologiske varianter av nynorske ord: *gjestgiveri, handlingsforløp, innadvendt, kjærlighet, medlidenhet, midlertidig*;
(b) ord som er ortografiske/fonologiske varianter av nynorske ord: *borettslag, borteseier, bunn, datter, drittsekk, dyp, fløte, gjøk, gjømsel, hemmelighet, hode håndveske, høglytt, ild, langsom, leilighet, lørdag, motsatt, mulighet;*
(c) ord som bruker affikser som ikke brukes i disse ordene i offisiell nynorsk: *anelse, bebyggelse, begrensa, begynnelse, beherskelse, berusa, betingelse, bevegelig, dagsgammal, dannelse, erkjennelse, misunnelse.*

(2) innlånte bøyningsformer, der oppslagsformen fremdeles er nynorsk, f.eks.: *avlivet, ba, bedre, boller, brant, drept, epler, fedrene, folkene, forsont, forsvant, ga, greide, hardere, innerste, jakken, jog, krøyp, kviskrer, landene, lot, mytene, måter, mørklagte*.

Vi vil vise hvordan eksemplene fordeler seg i tekstmassen, og vurdere årsakene til bokmålsinnslagene – i hvilken grad det kan være tale om talemålsinnflytelse snarere enn innflytelse fra skriftspråket bokmål, videre i hvilken grad det ser ut som bevisste valg, i hvilken grad det kan være manglende beherskelse av normen, og i hvilken grad andre faktorer kan spille en rolle.

Presentasjonen vil også illustrere metodiske problemer knyttet til denne måten å kartlegge slike bokmålsinnslag på. Ett slikt problem er at tilfeldige hull i den ene leksikalske databasen i forhold til den andre kan medføre at mulige nynorskord blir registrert som bokmålsinnslag fordi de bare står i bokmålsbasen. Dette fører til støy i form av mulige nynorskord som f.eks. *festpynta, etterbarberingsvatn, folkevognbuss, gamlelandet, halvskitne, heimekjær, humørlaus, huntonitt, kjempesterk, kjempestor, kunsthistorisk, mjølkeaktig*, som da må skilles fra.

Rikke van Ommeren, NTNU

Språklige kameleoner? Om kodeveksling hos norske bidialektale språkbrukere

Kodeveksling har gjennom flere tiår vært et sentralt studieemne innenfor sosiolingvistikken, også i norsk sammenheng. Her har imidlertid veksling mellom gjensidig forståelige varieteter blitt relativt sett lite belyst, til tross for at referanser til bidialektale språkbrukere og deres veksling mellom koder opptrer hyppig i forskningslitteraturen (jf. f.eks. Blom & Gumperz 1972; Elstad 1982; Mæhlum 1996). I dette innlegget presenterer jeg funn fra en analyse av intrasituasjonell kodeveksling hos norske bidialektale språkbrukere, basert på materiale fra doktorgradsarbeidet mitt.

Innlegget er bygget opp omkring følgende spørsmål: Hvilken funksjon tjener bidialektal kodeveksling? Jeg vil presentere eksempler fra det jeg har identifisert som tre hovedkategorier av bidialektal kodeveksling, definert ut fra hvilken funksjon vekslingen har i interaksjon. Videre peker jeg på fellestrekk ved informantenes oppfatninger om hva som motiverer deres språkvalg, og hva som går fram av å sammenholde deres rapporter med det en kan utlede av vekslingsdata.

Mangelen på dokumentasjon av bidialektal kodeveksling i norsk sammenheng utgjør i seg selv et argument for å ta dette materialet i nærmere øyensyn. En annen og mer vektig grunn er at jeg mener å ha belagt former for bidialektal veksling som ikke har blitt omtalt i norsk sammenheng tidligere, og som er egnet til å nyansere framherskende konseptualiseringer av bidialektale blant både lekfolk og språkvitere. Kameleonen er for eksempel en metafor som går igjen i omtale av bidialektale og hvordan de veksler mellom koder for å gli inn eller skjule seg (jf. Hårstad 2010; Indrehus 2014; Nilsen 2005). Jeg vil argumentere for at norske bidialektale ikke bare bruker kodene sine for å tilpasse eller gjemme seg, men at de også kan utnytte kodene sine aktivt og performativt til å skape retoriske effekter og konstruere identiteter – egen eller andres.

Blom, J.-P., & Gumperz, J. J. (1972). Social meaning in linguistic structure: code-switching in Norway. I J. J. Gumperz & D. Hymes (red.), *Directions in Sociolinguistics* (ss. 407-434). New York: Holt, Rinehart & Winston.

Elstad, K. (1982). Nordnorske dialektar. I T. Bull & K. Jetne (red.), *Nordnorsk. Språkarv og språkforhold i Nord-Noreg* (ss. 9-100). Oslo: Det Norske Samlaget.

Hårstad, S. (2010). *Unge språkbrukere i gammel by: En sosiolingvistisk studie av ungdoms talemål i Trondheim.* Avhandling (ph.d.), NTNU.

Indrehus, K. L. (2014). *«Eg er berre bergensar når eg snakkar med systera mi». Ein kvalitativ studie av samanhengen mellom identitet og talemål hos bidialektale.* Avhandling (master), NTNU, Trondheim.

Mæhlum, B. (1996). Codeswitching in Hemnesberget – Myth or reality? *Journal of Pragmatics, 25* (1996), 749–761.

Nilsen, B. H. (2005). *"Er det virkelig deg?" – om identitetsrealisering hos personer med to internaliserte dialekter.* Avhandling (hovedfag), Høyskolen i Agder.

Øystein A. Vangsnes, UiT Noregs arktiske universitet & Høgskulen i Sogn og Fjordane, Göran Söderlund, Høgskulen i Sogn og Fjordane, Morten Blekesaune, Universitetet i Agder

Nynorskeffekten på nasjonale prøvar

I dette føredraget legg vi fram resultata frå Vangsnes et al. (2015) som er ei undersøking av effekten av nynorsk hovudmål på resultata i nasjonale prøvar i lesing, rekning og engelsk. Studien korrelerer data frå nasjonale prøvar for fire kull av åttandeklassingar med tilgjengeleg statistikk om opplæringsmål og sosioøkonomiske forhold i den vaksne befolkninga. Studien er gjort på kommunenivå.

Dei nasjonale prøveresultata er henta frå årskulla 2009, 2010, 2011 og 2012. Data frå 416 av 429 kommunar er med og omfattar 99,7% av den totale populasjonen av åttandeklassingar i dei fire åra, dvs. om lag 240k individ. Kommunar med eit visst innslag av nynorskelevar i grunnskulen (meir enn 10%) utgjer om lag 14% av utvalet (heretter «nynorskkommunar»).

Samla sett ligg nynorskkommunane ørlite under landsgjennomsnittet på nasjonale prøvar. Avviket er ikkje signifikant. Men straks vi tek høgde for (i) utdanningsnivået i den vaksne befolkninga, (ii) kvinneleg yrkesaktivitet og (iii) skilsmisseraten, endrar biletet seg: Då er resultata i nynorskkommunane betre enn forventa. Effekten er sterkast når ein berre ser på utdanningsnivå, men likevel signifikant også når vi faktorerer inn dei andre to variablane: Høgt utdanningsnivå, høg kvinneleg yrkesdeltaking og låg skilsmisserate gir alle positiv effekt på skuleresultat, og i nynorskkommunane er utdanningsnivået lågare, den kvinnelege yrkesaktiviteten høgare og skilsmisseraten lågare enn landsgjennomsnittet.

Nynorsk som hovudmål forklarar om lag 5% av variansen i resultata på nasjonale prøvar. Korleis kan vi så forstå dette? I lys av internasjonal tospråksforsking er det freistande å sjå funnet som eit utslag av kognitive tospråksfordelar. Det føreset ein tanke om at born som veks opp med nynorsk, også lærer bokmål og dermed utviklar ei form for tospråklegheit. Det føreset vidare at positive effektar på kognitiv utvikling også oppstår når dei to språka ligg svært nær kvarandre og attpåtil primært knyter seg til skrift og ikkje tale.

Men nynorskkommunane utgjer like fullt ein samanhengande region på Vestlandet og tilgrensande strok, og det kan tenkjast at det er noko anna enn språkstimuleringa beinveges som forklarar at borna oppnår betre resultat enn forventa i denne regionen, t.d. bestemte kulturelle eller sosiale føresetnader.

I føredraget vårt vil vi diskutera nærmare i kva grad det er rimeleg å tolka nynorskeffekten på nasjonale prøvar som eit utslag av kognitive tospråksfordelar eller om ein heller må sjå dei i lys av meir allmenne kulturelle forhold. Sjølv om ein skulle landa på det siste, kan nynorsken tenkjast å spela ei viktig indirekte rolle, t.d. som identitetsskapande faktor og/eller som ein viktig motkulturell kraft som støttar opp om lokal forankring og sjølvkjensle. Vi vil også peika på kva slags forsking som trengst for at ein skal nå ei djupare forståing av kva effekten av nynorsk som hovudmål faktisk er.

Referanse

Vangsnes, Øystein A., Göran Söderlund og Morten Blekesaune. 2015. The effect of bidialectal literacy on school achievement. *Int. Journal of Bilingual Education and Bilingualism*.

Urd Vindenes, UiO

Komplekse anaforiske pronomen i nordnorske dialekter

I muntlig norsk blir determinativ med bakgrunnsdeiktisk funksjon (ofte kalt *recognitional use*, se Diessel 1999) ofte forsterka av en variant av *HER* eller *DER*, som i eksempelet under:

(1) *Hva het* ***den derre*** *nye melgeren* [sic] *som hadde så billig kurtasje?* (web) [1]

Komplekse determinativ med bakgrunnsdeiktisk funksjon brukes blant annet for å aktivere referenter som er kjent for mottakeren fra før, men som ikke har vært nevnt så langt i samtalen (se Lie 2010). Informasjonen er som regel privat (ikke generell kulturell), og taleren legger gjerne til informasjon som skal hjelpe mottakeren å identifisere referenten, som f.eks. relativsetninga i (1). Komplekse pronomen brukes ofte diskursdeiktisk eller eksoforisk (direkte påpekende), og typisk med kontrastiv funksjon (*jeg vil ha* ***den her****, ikke* ***den der***).

Data fra Nordisk dialektkorpus (NDK; Johannessen et al. 2009) viser at bruken av komplekse pronomen er langt mer frekvent i nordnorsk enn i andre norske dialekter. Det er også holdepunkter for at de nordnorske komplekse pronomenene brukes med andre pragmatiske funksjoner, nærmere bestemt med anaforisk referanse. Samtaleutdraget i (2) er et eksempel på dette:

(2) […] ***denn store kjellken***$_i$ […] *å ee så bruk- brukkt vi å få lån* ***denn dær***$_i$ (NDK, Myre) [2]

Utviklinga av den anaforiske bruken av komplekse pronomen i nordnorsk har, så vidt jeg veit, ikke blitt studert i noen stor grad tidligere. De semantiske relasjonene mellom komplekse pronomen og determinativ ser også ut til å være uutforska.

I foredraget vil jeg analysere den semantiske endringa av komplekse pronomen i nordnorsk og østnorsk innafor et konstruksjonaliserings-rammeverk (Traugott og Trousdale 2013), ved hjelp av data fra NDK. Har den anaforiske funksjonen til nordnorske komplekse pronomen utvikla seg direkte fra den eksoforiske funksjonen, eller er den nærmere beslekta med den bakgrunnsdeiktiske funksjonen til komplekse determinativ?

Forholdet mellom pronomen og determinativ vil også bli drøfta. Diessels (1999) grammatikaliseringssti for demonstrativ antar at bakgrunnsdeiktiske demonstrativ kun utvikler seg fra eksoforiske demonstrativ, og at også anaforiske demonstrativ kun har eksoforiske demonstrativ som opphav. Dersom en antar at de komplekse determinativene har opphav i komplekse pronomen, er det derfor interessant å se hvilke implikasjoner det har for de nordnorske komplekse determinativene, siden de komplekse pronomenene i disse dialektene oftest har anaforisk, og ikke eksoforisk, funksjon.

Referanser

Diessel, H. (1999). *Demonstratives: Form, Function, and Grammaticalization*. Amsterdam: John Benjamins.

Johannessen, J. B., J. Priestley, K. Hagen, T. A. Åfarli, og Ø. A. Vangsnes (2009).The Nordic Dialect Corpus – an Advanced Research Tool. I Jokinen, K. og E. Bick (red.): *Proceedings of the 17th Nordic Conference of Computational Linguistics NODALIDA 2009*. NEALT Proceedings Series Volume.

Lie, S. (2010). Om demonstrativer. *Maal og Minne*, 2, 59–78.

Traugott, E. C. og G. Trousdale (2013). *Constructionalization and Constructional Changes*. Oxford: Oxford University Press.

[1] http://www.diskusjon.no/index.php?showtopic=695809&page=30

[2] http://tekstlab.uio.no/glossa/html/?corpus=scandiasyn

Tor A. Åfarli og Terje Lohndal, NTNU

Genus vs. bøyingsklasse?

Substantiv i norsk blir delte inn i tre genusklassar (m, f, n). Når det gjeld korleis genus viser seg i nominalfrasen, er det ikkje uvanleg å følgje definisjonen til Hockett (1958: 231): «Genders are classes of nouns reflected in the behavior of associated words», sjå også Corbett (1991). Ut frå denne karakteristikken viser genus seg berre på (frie) artiklar, demonstrativar, possessivar eller adjektiv i nominalfrasen, medan det blir rekna med at bøyingsaffiks på substantivet *ikkje* reflekterer genus. Bøyingsaffikset er derimot uttrykk for bøyingsklassen (deklinasjonsklassen) som substantivet tilhøyrer, sjå t.d. Enger (2004), Lødrup (2011) eller Rodina & Westergaard (2013, 2015). Ut frå dette argumenterer Lødrup (2011) t.d. for at vestkantdialekten i Oslo berre har to genus, utrum (felleskjønn) og nøytrum. Evidens for dette er i følgje Lødrup bl.a. at medan dialekten kan ha *a*-suffiks på visse ord (som i *uka*), har alle «associated words» i nominalfrasar som inneheld eit slikt substantiv, same kongruenstrekk som i tilsvarande substantiv som tar *en*-suffiks (t.d. *bilen*). Det heiter derfor t.d. *en uke – min uke* og *en bil – min bil*, og trass i at *uka* er ok, er ikkje *ei uke* eller *mi uke* ok. Gitt at bøyingsklasse ikkje reflekterer genus, er det derfor ikkje noko grunnlag for å rekne med at vestkantdialekten har ein m/f-distinksjon, og dialekten blir påstått å ha berre ein utrum/nøytrum-distinksjon.

I innlegget vårt vil vi først argumentere mot Hocketts karakteristikk av genus, og for at også substantivets bøyingssuffiks reflekterer genus, jf. t.d. Dahl (2000) eller Faarlund et al. (1997), som også reknar med ein slik inkluderande karakteristikk. Deretter vil vi gi ein analyse av den typen vestkantdialektdata som Lødrup (2011) behandlar. Her vil vi vise at ein eksoskeletal grammatisk analyse (Borer 2005, Åfarli 2007, Lohndal 2014), som reknar med eit prinsipielt skilje mellom abstrakte underliggande strukturar og eksponentar (morfologiske realiseringar) som synleggjer dei underliggande strukturane, vil gi ein enkel analyse av slike data. Meir konkret vil vi bl.a. argumentere – mot Lødrup – for at *a*-suffikset i *uka* reflekterer dette substantivets f-genus, men at artikkelen *en* eller possessiven *min* i vestkantdialekten er eksponentar som er spesifiserte både for m og f. Dei fleste andre norske dialektane har to ulike eksponentar i slike tilfelle (t.d. *en/ei* eller *min/mi*). Når ein seier at vestkantdialekten eller oslodialekten generelt har mista eller er i ferd med å miste m/f/n-distinksjonen, er det i vår analyse altså snakk om at visse frie funksjonelle eksponentar i nominalfrasen er blitt multifunksjonelle, medan det framleis er evidens (via bøyingsaffiksa) for at dialekten har ein m/f/n-distinksjon i den underliggande nominalfrasestrukturen. I innlegget vil vi gi detaljerte formelle av analysar av relevante døme og også diskutere moglege vanskar for analysen.

Leiv Inge Aa, HiSF

Med som samanstillar

Preposisjonen *med* er spesiell fordi han kan ta meir komplekse utfyllingar enn andre preposisjonar: subjekt–predikat-konstruksjonar (1) (Jespersen 1924, Beukema & Hoekstra 1984, Bech 1998, Aa 2006, Anderson 2010) og komplekse verbpartikkelkonstruksjonar (2) (Aa 2015).

(1) a. Mattis sat på land med [tauenden i handa]
b. ei samling med [tusenvis av ulike plater i *R*] (R = relativisert frase)

[(2)$_{PRT}$ Ta [P med] ned boka

Den komplekse utfyllinga i (1b) er ikkje mogleg med andre preposisjonar (berre negasjonen *utan*) (3), og partikkelen i (2) kan ikkje erstattast av andre partiklar (4).

(3) a. ei samling på [tusenvis av ulike plater (*i *R*)]
b. ei samling av [tusenvis av ulike plater (*i *R*)]

(4) a. *Ta [PRT på] opp hatten c.
*Få [PRT i] ned veden

Aa (2006) føreslår at *med* i (1) er subjunksjonsaktig og derfor kan ta setningsutfyllingar. Anderson (2010) og Aa (2013, 2015) føreslår at *med* er ein genuin *samanstillar*. Det vil seie at medan «vanlege» preposisjonar kan vere kjerne i eit predikat og tek ei GRUNN-utfylling (lokaliserande entitet, bakgrunn, 'landmark') (Talmy 1972), stiller *med* alltid saman to FIGURAR (= lokalisert entitet, 'target').

(5) a. [FIGUR Johan [i [GRUNN sjøen]
b. [FIGUR Johan [på [GRUNN sjøen]
c. [FIGUR Johan [med [FIGUR sjøen]

Samanstillingssemantikken er grunnen til at utfyllinga til *med* i neste omgang kan ta sitt eige predikat (1), og at *med*-utfyllinga i prinsippet alltid vil få ei semantisk FIGUR-tolking.

Kjelder:

Anderson, M. (2010). *Med [blikket på* mæ*]. Ein syntaktisk analyse av spatiale preposisjonar og kasus i vestnesdialekten*. MA-avhandling, NTNU.

Bech, E. (1998). *Det-konstruksjoner og løfting med utgangspunkt i psykologiske predikater* Hovudoppgåve, NTNU.

Beukema, F. & T. Hoekstra (1984). «Extractions from *With* Constructions». *Linguistic Inquiry* 15: 689–698.

Jespersen, O. (1924). *The Philosophy of Grammar*. London: George Allen & Unwin.

Talmy, L. (1972). *Semantic Structures in English and Atsugewi*. Doktoravhandling, Univ. of California, Berkeley.

Aa, L.I. (2006). «*Med* som innleiande funksjonsord til småsetningar med og utan relativisering». *Norsk lingvistisk tidsskrift* 2, 2006: 193–228.

Aa, L.I. (2013). «Er ordbøker lingvistiske nok? Om preposisjonssemantikk og ein grammatisk basis for ordboksartiklar». *LexicoNordica* 20, 145–163.

Aa, L.I. (2015). *The Grammar of Verb-Particle Constructions in Spoken Norwegian*. Doktoravhandling, NTNU.

DUGNADER

Dugnadsgruppe 1

Norsk tegnspråk (NTS)

Som på flere tidligere utgaver av MONS har vi også på MONS 16 gleden av å ønske velkommen til en egen dugnadsgruppe om norsk tegnspråk (NTS). Årets program ser slik ut:

Eli Raanes, Høgskolen i Sør-Trøndelag, og Arnfinn Muruvik Vonen, Høgskolen i Oslo og Akershus:
Kort innledning ved dugnadsgruppelederne

1. Rolf Piene Halvorsen, Oslo universitetssykehus og Høgskolen i Sør-Trøndelag:
   Noen responsmarkører i norsk tegnspråk

2. Ellinor Hjelmervik, Statped vest, og Sonja Myhre Holten, Språkrådet:
   Tiltak for styrking av tegnspråk i grunnopplæringen, TEIKNSPRÅKPILOT

3. Patricia Pritchard, Statped vest, og Torill Solbø Zahl, Statped hovedkontor:
   Er det behov for kartlegging av norsk tegnspråkutvikling hos bimodal tospråklige barn og unge, og kartlegging av deres språkmiljø?

4. Vibeke Bø, Høgskolen i Oslo og Akershus:
   Problemstillinger i oppstartfasen av pilot for norsk tegnspråkkorpus

5. Eli Raanes, Høgskolen i Sør-Trøndelag:
   Å undervise i faget norsk tegnspråk (NTS) – en statusbeskrivelse

6. Arnfinn Muruvik Vonen, Høgskolen i Oslo og Akershus:
   Norsk tegnspråk i det norske språkpolitiske landskapet

Dugnadsgruppeledere: Eli Raanes og Arnfinn Muruvik Vonen

Rolf Piene Halvorsen, Nasjonalt senter for hørsel og psykisk helse ved Oslo universitetssykehus og Fakultet for lærer- og tolkeutdanning ved Høgskolen i Sør-Trøndelag

Noen responsmarkører i norsk tegnspråk

Det er lite publisert forskning og eksakt viten om responsmarkører i norsk tegnspråk. Alle som kan tegnspråk merker fort om dialogpartneren er vant eller nybegynner på måten responsmarkørene blir brukt eller mangler. Derfor er dette et viktig og interessant forskningsfelt.

Denne presentasjonen viser noen forskjellige responsmarkører funnet i innledningen av en publisert dialog mellom to voksne, døve menn. Presentasjonen har så langt et pedagogisk tilsnitt.

Datamateriale er utgitt av Møller: *Utrydningstruede fortellinger*, der Toralf Ringsø og Svein Arne Peterson snakker om fremveksten av døves kulturdager på 1960-tallet.

Det teoretiske utgangspunktet er samtaleanalyse:
Lindström (2008): *Tur och ordning*. Stockholm.
Nielsen & Nielsen (2005): *Samtaleanalyse*. København.

Metodisk er videoen annotert i Elan med fokus på fortskjellige typer responsmarkeringer.

Foreløpige funn er: hodebevegelser, oral og manuelle ekko eller gjentakelser samt manuelt markerte initiativ til replikk.

Ellinor Hjelmervik, Statped vest
Sonja Myhre Holten, Språkrådet

Tiltak for styrking av tegnspråk i grunnopplæringen, TEIKNSPRÅKPILOT

Bakgrunn

Tegnspråkpakken, et samarbeidsprosjekt mellom Kunnskapsdepartementet, Norges Døveforbund og Språkrådet har vært et større tiltak for å løfte norsk tegnspråks status. Språkrådet er statens fagorgan i språkspørsmål og er underlagt Kulturdepartementet. Språkrådet arbeider for å styrke norsk tegnspråk, blant annet gjennom å informere om bruk av tegnspråk i ulike sammenhenger, om opplæring i tegnspråk og om tegnspråkbrukernes språklige rettigheter.

Tema

I dette foredraget vil vi presentere et nylig avsluttet pilotprosjekt initiert av Kunnskapsdepartementet, som varte fra 01.01.2014 til 01.07.2015. Målet var å styrke tegnspråkets status i grunnopplæringen ved å øke kjennskap til, kunnskap om og ferdigheter i tegnspråk blant hørende elever og lærere. Prosjektet er spesielt relevant fordi alle de statlige døveskolene med ett unntak ble lagt ned 01.08.2014 og at tegnspråklige elever i stor grad nå får sin grunnskoleopplæring ved hjemmeskolen, der tegnspråklig kompetanse kan være en utfordring. Piloten ble gjennomført i Bergensregionen ved en barnehage, to grunnskoler og en videregående skole der en eller flere elever er døve og tospråklige.

Organisering

Prosjektet har en styringsgruppe fra Statpeds ledelse, en referansegruppe bestående bl.a. av representanter fra Språkrådet og Norges Døveforbund og en arbeidsgruppe. Hver pilot (dvs. institusjon i pilotprosjektet) lagde en plan for hvordan de kunne arbeide med å øke den tegnspråklige kompetansen blant de ansatte, og hvilke ressurser i form av kompetanseheving, læremateriell, teknisk utstyr og veiledning de hadde behov for å nå sine mål. Prosjektet ved Statped vest ga tilbud om intensivt tegnspråkkurs, midler til innkjøp av noe læremateriell og -utstyr, samt månedlig veiledning av en rådgiver med høy tegnspråklig kompetanse.

Teoretisk grunnlag og fokus for prosjektet

Prosjektet bygger på sosiokulturell læringsteori, der deltakelse og språklig interaksjon er ansett som særlig relevant og avgjørende når det gjelder læring. Målet er derfor å øke den tegnspråklige kompetansen hos døve elevers lærere og medelever. Fokus for prosjektet er språkpolitisk, ikke spesialpedagogisk. Språkplanlegging er både en akademisk fagdisiplin og en aktivitet som innebærer utvikling og implementering av språkpolitikk.

Evaluering

«Teiknspråkpilot» er evaluert av professor Patrick Kermit, NTNU. Han betegner prosjektet som vellykket og radikalt. Prosjektet er blitt positivt omtalt i en rekke medier lokalt, nasjonalt og internasjonalt.

Patricia Pritchard, Statped vest
Torill Solbø Zahl, Statped hovedkontor

Er det behov for kartlegging av norsk tegnspråkutvikling hos bimodalt tospråklige barn og unge, og kartlegging av deres språkmiljø?

Introduksjon

De fleste hørselshemmede får sitt skoletilbud i hjemmeskolen. Hvordan går det da med utvikling av norsk tegnspråk (NTS) for hørselshemmede barn som er alene tegnspråkbruker på hjemmeskolen? Hvilke språkmiljø omgir disse barna? Hvor tilgjengelig er informasjon, undervisningen og samtalepartnere? Hvordan er tegnspråkkompetanse til samtalepartnere? Teori: Diagnostiske undervisningsmetoder.

Tiltak

Bekymringer omkring situasjonen til mange hørselshemmede barn var utgangspunkt for to tiltak som vi tok initiativ til: materiell for kartlegging av norsk tegnspråk m.m., og et verktøy for kartlegging av språkmiljø til hørselshemmede barn og unge.

Materiell for kartlegging av norsk tegnspråk m.m.: Systematisk kartlegging er en forutsetning for skolens mulighet til å gi tilpasset opplæring. Materiellet gir en serie av indikatorer som viser om barnet har elementer av NTS i sitt kommunikasjonssystem og hvor langt barnet er kommet i sin utvikling. Denne kartleggingen kan bidra til å forsikre seg om at tegnspråkutvikling er på riktig vei, og til å planlegge undervisningen. Eksempler fra kartleggingsmateriell. Kursvirksomhet og utfordringer.

Verktøy for kartlegging av språkmiljø:
et prosjekt som er underveis med mål om å utvikle et verktøy for å kartlegge språkmiljø til bimodal tospråklige barn og unge. Resultater vil forhåpentlig gi bedre veiledning slik at språkmiljø kan tilpasses optimalt. Spørsmålet er om språkmiljøet er tilpasset det hørselshemmete barnets egentlige behov og om det dermed fremmer språkutviklingen, eller om det er det tilbudet nærmiljøet tilfeldigvis har å tilby. Eksempler fra materialet. Utfordringer.

Oppsummering

Uten å vite hvor skoen trykker, kan ikke undervisning tilpasses og presis veiledning gis.

Vibeke Bø, Institutt for internasjonale studier og tolkeutdanning, Høgskolen i Oslo og Akershus

Problemstillinger i oppstartfasen av pilot for norsk tegnspråkkorpus

Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) fikk i november 2014 tilslag på en søknad om midler til en pilot for et tegnspråkkorpus. I 2015 har vi i tillegg til å øke vår kompetanse rundt korpusinnsamling rekruttert informanter i aldersgruppen 65 og høyere, altså døve seniorer. Disse skal filmes i naturlig gruppesamtale, enkeltintervjuer og elisitering av bildefortellinger på HiOA i slutten av august.

Neste fase av piloten er annotering av materialet som samles inn. Annotering er en type koding av tegnspråkmaterialet, slik at det blir avlesbart maskinelt, og dermed søkbart. Slik vil et korpus være en stor ressurs i forskning og undervisning.

I denne presentasjonen vil jeg legge frem problemstillinger vi har møtt på frem til nå, i tillegg til dem vi kommer til å møte på i annoteringsfasen. Det å annotere materialet er den mest ressurskrevende fasen av et korpusarbeid, man regner med at et minutt tegnspråkmateriale tar omtrent to timer å annotere. I tillegg vil en annotør alltid støte på en rekke avgjørelser som kan dreie seg om helt fundamentale lingvistiske problemstillinger. Annotasjon er dermed en prosess lingvisten alltid vil lære mye av, og jeg er overbevist om at vi vil ha støtt på problemstillinger som er av høy interesse for dugnadsgruppen på MONS.

Som det fremgår av dette sammendraget, er dette et arbeid i startfasen. I november vil vi imidlertid ha noe materiale som er ferdig annotert som er klart til bruk, og til fremvisning i en presentasjon.

Eli Raanes, Fakultet for lærer- og tolkeutdanning, Høgskolen i Sør-Trøndelag

Å undervise i faget norsk tegnspråk (NTS) – en statusbeskrivelse

I Norge ble det første lingvistiske emnet i NTS tilbudt som et universitetsfag i 1990. I dag undervises det i NTS som et språkfag ved ulike program - ved høyere utdanning, i videregående og grunnskoleopplæring, ved ulike etatsopplæringsprogram og på frivillig basis som kveldskurs etc. Ved høgskolene i Trondheim (HiST), Oslo (HiOA) og Bergen (HiB) gis det opplæring i NTS som del av *BA-utdanning i tegnspråk og tolking*.

Når det offisielt arbeides for å fremme og styrke statusen til norsk tegnspråk, da blir didaktikk og kompetanse i språkundervisning viktige utviklingsområder. Dette innlegget vil løfte fram denne problemstillingen: *Hva er bakgrunnen for dem som underviser i norsk tegnspråk, og hva tenker de selv er utfordringene ved sitt arbeid?*

Materialet for å belyse dette er hentet inn ved en samling for tegnspråklærere som møttes til erfaringsutveklingsseminar ved HiST, våren 2014. På seminarprogrammet sto diskusjoner om andrespråksopplæring i NTS for voksne språkstudenter. Det ble også gjennomført individuelle intervju med 13 erfarne tegnspråklærere, deriblant flere av de sentrale lærerne som står i direkte undervisning i NTS innen høyere utdanning. Materialet gir mulighet til å gi en statusbeskrivelse av utdanning, bakgrunn og betraktninger om egen undervisning fra et utvalg tegnspråklærere. For tegnspråklærere innen høyere utdanning - hva er deres bakgrunn, kompetanse og erfaringer med ulike utdanningsprogram?

Lærerne som skal formidle NTS og NTS's kultur, er en viktig gruppe i arbeidet med å styrke NTS i samfunnet. Tegnspråklæreres kompetanse er verdifull og har en viktig rolle i elevers/studenters språkinnlæringsprosess.

Data fra studiets statusbeskrivelse vil bli sett opp mot tidligere arbeid og undersøkelser som beskriver området tegnspråkundervisning. Utover en statusbeskrivelse kan studiet gi noen innspill til hva som kan fremme og styrke undervisning i NTS som andrespråk.

Referanser

Kulbrandstad, Lise Iversen. 2012. «Norsk andrespråksforskning. En status i lys av NOA-konferansene 2004-20012.» *NOA norsk som andrespråk.* 28, 2-2012, s, 49-72

Kunnskapsdepartementet. 2014. *Strategi: Lærerløftet – På lag for kunnskapsskolen.* Oslo:

KD Norges Døveforbund. 1981. *Rapport: Tegnspråkslærerkonferanse. Ål, 4. - 6. desember 1981* Norges Døveforbund. 1985. *Rapport: Konferanse om NDF's tegnspråkpolitikk. Oslo 13. september 1985*

St. meld 35 . 2007-2008. *Mål og meining – ein heilskapleg norsk språkpolitikk.* Oslo: Kunnskapsdepartementet

NOU 2015:8. *Framtidens skole. Fornyelse av fag og kompetanser,* Oslo: Kunnskapsdepartementet

Peterson, Svein Arne. 1997. Utviklingen av tegnspråknorsk i Norge, Særtrykk fra *Døves Tidsskrift* nr 10 og 11

Arnfinn Muruvik Vonen, Institutt for internasjonale studier og tolkeutdanning, Høgskolen i Oslo og Akershus

Tegnspråk «har ein grunnleggjande verdi i seg sjølv»: norsk tegnspråk i og etter språkmeldingen

St.meld. nr. 35 (2007–2008) *Mål og meining. Ein heilskapleg norsk språkpolitikk*, like godt kjent som «språkmeldingen», er fortsatt etter sju år det grunnleggende dokumentet i norsk språkpolitikk. For Norge innebar meldingen at hele språkmangfoldet i landet ble sett i et helhetlig perspektiv. For norsk tegnspråk betydde den et nytt og viktig gjennombrudd på den lange veien fra full ignorering av språket til en framtidig allmenn og selvfølgelig anerkjennelse. Offisiell anerkjennelse som språk hadde norsk tegnspråk fått i en annen stortingsmelding over tjue år før, men den betingelsesløse verdsettingen av språket som en del av vår felles kulturarv, den var ny.

I mitt innlegg tar jeg utgangspunkt i en gjennomgang av hvor norsk tegnspråk står i dag, som jeg er invitert til å gjøre på en fagdag i forbindelse med Døves Kulturdager i september i år. Har de tiltakene som ble bebudet i språkmeldingen, blitt satt i verk? Har den offisielle oppvurderingen av språket som språkmeldingen innebar, båret frukter?

I foredraget på MONS bruker jeg blant annet verktøy fra internasjonal språkplanleggingslitteratur for å nærme meg en dypere forståelse av utviklingen. På hvilke områder og måter blir anerkjennelsen av tegnspråk fortsatt utsatt for barrierer? Er det fortsatt noen gjennombrudd som gjenstår? Hvorfor må vi vente så lenge på dem i så fall?

Dugnadsgruppe 2

Norsk språkhistorie

Da prosjektet som den gang ble kalt *Ny norsk språkhistorie* var i oppstartfasen, ble det arrangert en dugnadsgruppe på Mons 13 i Trondheim der prosjektet ble presentert og diskutert. Nå er vi i den siste fasen: Høsten 2015 vil det første bindet, *Mønster* være utgitt, mens de tre andre, *Praksis, Ideologi* og *Tidslinjer* kommer i 2016. På Mons 16 vil vi gjerne arrangere en ny dugnadsgruppe; denne gangen for å diskutere hva vi har oppnådd. De som har skrevet ett eller flere (del)kapittel i ett (eller flere) av de fire bindene i det som har blitt hetende *Norsk språkhistorie*, inviteres til å melde inn korte foredrag til dugnadsgruppen. Foredragene vil være presentasjoner av nye innsikter forfatterne har oppnådd som følge av arbeidet med sin del. Sammendrag på en halv side kan sendes til Agnete Nesse seinest 20. august.

På vegne av redaksjonsgruppen for Norsk språkhistorie

Agnete Nesse og Helge Sandøy

Agnete Nesse, Høgskolen i Bergen
Helge Sandøy, Universitetet i Bergen

Blir det slik vi hadde trodd?

Firebindsverket *Norsk språkhistorie* begynner å ta form. Avgjørelsene om hvilke tema som skulle inkluderes, og hvem som skulle skrive om dem i hvilke bind, ligger etter hvert noen år tilbake i tiden. Manus er skrevet, diskutert, skrevet om og diskutert på nytt. Vi begynner å ane hvordan verket som helhet blir, og det kan være på tide å reflektere sammen over hvordan ulike teoretiske, empiriske og ideologiske tilnærminger har blitt brutt mot hverandre i prosessen, og hvilke målsetninger det viser seg å være vanskeligst å nå. Noen av spørsmålene som vil bli tatt opp, er

- Ble vi for norske? Selv om forfatterne, særlig når det gjelder å plassere temaene sine teoretisk, drar veksler på fagfolk fra hele verden, så er empirien vår norsk. Vi beskriver forandringer i språk, språkbruk og språkholdninger i Norge. Noen vil mene dette er som det skal være i en norsk språkhistorie, mens andre vil savne et åpnere perspektiv.
- Ble vi for individualistiske? Det at hver forfatter er ansvarlig for sitt kapittel eller delkapittel og har fått prege teksten ut fra sitt ståsted, vil noen mene er en forutsetning for vitenskapelig kvalitet. Andre kan mene at en sterkere strømlinjeforming av kapitlene innenfor hvert bind ville gi en mer helhetlig fremstilling. I vektleggingen av vitenskapelig kvalitet og formidling har det første fått veie tyngst.
- Hva kaller vi språket? For Gustav Indrebø som skrev *Norsk målsoga* var det enkelt. For han visste hva han anså som *norsk,* og hva han anså som *dansk*, og han tvilte ikke på hva som var godt, og hva som var dårlig. I dag er det ikke så enkelt. Når mange forfattere skal bidra til det samme verket, kommer ulike betegnelser for samme varieteter i bruk. Helt fra den første perioden kan en diskutere hvordvidt det for eksempel er korrekt å bruke begrep som *urnordisk*, og i de fleste språkhistoriske periodene vil en komme til slike dilemmaer – dansketiden er allerede nevnt. For 1900-tallet blir det ekstra følsomt, fordi en skal begrepsfeste språkvarieteter som vi selv snakker og skriver. Vi skal balansere mellom skriftvarietetene *landsmål, nynorsk, riksmål, bokmål* – og *samnorsk*, og radikale og konservative retninger av de samme. I det muntlige er balansegangen ikke enklere – vi har *folkelig talemål, gatespråk, høystatusspråk, lokalt riksmål, dialekt* og (*multi*)*etnolekt*. Noen vil mene at slikt mangfold er en nødvendig del av et sammensatt verk, mens andre vil ønske seg en enhetlig begrepsbruk gjennom hele verket.

Brit Mæhlum, NTNU

”Nasjonale og regionale identiteter” Eller: Hvordan vi valgte å besvare en temmelig intrikat stiloppgave…

Jeg vil i foredraget gjøre kort rede for struktur og innhold i det som er kapittel 3 i Bind III, (red.) Tove Bull – *Ideologi*. Samforfatterne av kapitlet er Stian Hårstad og undertegnede.

Som en kan ane ut fra tittelen på kapitlet vårt, omhandler dette forhold der vi med utgangspunkt i tradisjonell språkvitenskapelig innsikt nok ikke ville ha kommet så veldig langt. Ergo har det vært påtrengende nødvendig å trekke *store* veksler på kunnskap fra andre fagdisipliner, ikke minst fra historiefaget. Det har likevel ikke vært mulig å gi noen kronologisk, heldekkende framstilling av denne tematikken – altså hvordan ulike nasjonale og regionale identiteter gjennom tidene har kommet til uttrykk, først og fremst relatert til ulike språklige praksisformer. Det eksisterende kildematerialet åpner kort sagt ikke opp for å trekke slike gjennomgående og systematiske linjer gjennom historien. Strategien vi falt på, var å velge ut et sett temaer som på ulikt vis kan illustrere og utdype relasjonen mellom nasjonal og regional tilhørighet på én side, og ulike språklige uttrykk på den andre. Eksakt hvilke temaer vi til slutt havnet ut med, må en imidlertid møte opp på den språkhistoriske dugnadsgruppa for å høre mer om. Såpass kan likevel avsløres at flere av disse temaene ikke tilhører den klassiske kanon innenfor norsk språkhistorieskriving.

Gjert Kristoffersen, Universitetet i Bergen

Prosodihistorie

Undertegnede har sammen med Arne Torp skrevet kapitlet om fonologi i bind I, der jeg har hatt ansvaret for avsnittene om prosodi. I innlegget mitt skal jeg særlig legge vekt på de analysene som bryter med den tradisjonen som mer eller mindre ureflektert er blitt tradert i lærebøker fram til i dag. Dette gjelder for det første analysen av jamvekt, der jeg avviser hypotesen/aksiomet om at jamvektsord hadde mer eller mindre jevnt fordelt trykk. Tesen om at en analyse av trykkplassering krever at ordforrådet deles i hjemlige ord, der den genuine, norske trykkregelen manifesterer seg i importord, der trykkplasseringen er en del av importen, vil også bli avvist. I stedet hevder jeg at vi på grunn av stor import i århundrene fra senmiddelalderen og fram til i dag, særlig fra romanske språk, har gått fra den venstreorienterte, norrøne regelen med initialtrykk til en høyreorientert, latinlignende trykkregel som krever trykk på en av de tre siste stavelsene i ordet, uavhengig av trykkplassering i eksportørspråket. Til siste vil jeg diskutere tonelagshistorie, som i liten grad er blitt tematisert i norske språkhistorier.

Hans-Olav Enger, Universitetet i Oslo

«Hvordan kan noen skrive *ei venn, ei lærer*? Om «ekstreme hybrider» i bokmål»

Utgangspunktet er en empirisk observasjon, nemlig at en på nettet kan finne eksempler som *ei venn, ei lærer, ei danske*. Slike eksempler er jo et klart normbrudd for mange av oss, og hvis dette blir vanlig språkbruk, er vi vitne til en språkendring. Jeg skal argumentere for at en slik språkendring vil passe godt inn i et bilde av hva som kan skje med genussystemer over tid – og Corbetts kongruenshierarki (for eksempel Grev Corbett 2006, Agreement, Cambridge). Jeg vil også foreslå en grunn til at denne typen eksempler er vanligere i bokmål enn i nynorsk.

Eksempler som dette bør nok også betraktes ut fra sosiolingvistiske perspektiver, men det kan jeg dessverre ikke gi like mye av. (Se også Enger & Corbett i JGL 2012, for eksempel.)

Arne Torp

Om jamning og preferanse for oblik kasusform i svake substantiv

Alle som kjenner litt til norske dialektar, veit at hokjønnsord som *gut(t)u* og *ho(s)o* er austnorske eller trønderske, og tilsvarande gjeld også for hankjønnsord som *hana/hånnå* og *bæ(t)a/båttå*. Det er også velkjent at desse formene svarar til normaliserte gammalnorske oblike former som *gǫtu, hosu* og *hana, beta*, og at slike gamle oblike grunnformer i svake substantiv i norske dialektar må ha samanheng med fenomenet jamvekt, ettersom dei berre finst på det området der me finn spor av jamvektsregelen. Vestnorske former av svake substantiv går derimot alltid attende på gammalnorske nominativsformer når det gjeld endingsvokalane, dvs. at hokjønnsord i *a*-måls-området alltid endar på *–a* og hankjønnsorda endar på *–e*, jf. gno. *gata, hosa* og *hani, biti*. Det ser altså ut som om det kan vere ein eller annan samanheng mellom jamvektsregelen og gammal oblik kasusform av svake jamvektssubstantiv, men korleis ein slik samanheng skal forklarast, har så vidt eg veit ingen prøvd hittil.

I Skandinavia finst det i dag berre éin dialekt som har bevart eit trekasussystem (alle fellesnordiske kasus utanom genitiv), nemleg tradisjonelt mål i Älvdalen i Sverige. Denne dialekten har også jamvektsaksent og jamning. På grunnlag av intern rekonstruksjon basert på moderne former frå ymse ordklasser i ein konservativ austnorsk dialekt som nordgudbrandsdalsk, som berre har kasusbøying i bestemt form dativ, har eg med utgangspunkt m.a. i det me finn i Älvdalen prøvd å rekonstruere den mellomnorske kasusbøyinga av svake substantiv i nordgudbrandsdalsk.

Med utgangspunkt i denne rekonstruksjonen vil eg så prøve å forklare kvifor det i stor grad er dei oblike formene av svake jamvektsord som overlever i austnorske dialektar, mens vestnorsk alltid ser ut til å velje nominativ endingsvokal i slike ord. Dette er det viktigaste resultatet eg vil presentere i innlegget mitt.

Eg lurer vidare på om dette kan ha skapt ein meir allmenn tendens til å velje oblik kasus framfor nominativ også i andre former av både substantiv og andre nominale ord i austnorsk og trøndersk, men dette er nok meir luftig spekulasjon enn vitskapleg resonnement.

Tove Bull, Universitetet i Tromsø

Andre språk enn norsk

Kapitlet "Andre språk enn norsk" kjem i band II ("Praksis") av språkhistoria. Det dreier seg om språk som har påverka norsk og andre språk enn norsk som er i bruk i Norge. Kapitlet har tre forfattarar i tillegg til meg, som er såkalla emneredaktør. Dei andre er Espen Karlsen (latin og gresk), Eli Raanes (norsk teiknspråk) og Rolf Theil (romani og vlachromani [ev. romanes]). Dei språka som ikkje eller i svært liten grad er omtala i eldre språkhistorier, har fått størst plass i denne samanhengen. Det gjeld samiske språk, finsk/kvensk, romani, vlachromani og norsk teiknspråk. Foredraget vil konsentrere seg om desse språka og trekkje fram ny innsikt som framstellingane gjev. Eg prøver altså å svare på spørsmålet: Kva nytt lærer vi her? Når det gjeld samiske språk og finsk/kvensk er hovudbodskapen at desse språka (iallfall samisk) har hatt mykje større innverknad på norsk enn det som går fram av eldre forsking. Som døme vil eg argumentere for at suffigert determinativ i nordisk er samisk substrat. Når det gjeld romani, vlachromani og norsk teiknspråk, dreier det seg ikkje om påverknad på norsk, men om det faktum at dette er språk som har vore brukte i Norge gjennom fleire hundre år. Eit svært kort riss av historia til desse språka i Norge vil bli gjeve til slutt.

Dugnadsgruppe 3

Språklæring og læring om språk. Skolen som lingvistisk arena.

Vil du bli med på dugnadsgruppe om skolen som språkarena?

Utdanningsinstitusjoner har til alle tider spilt en essensiell rolle i forbindelse med språklig og kulturell sosialisering. Et samfunns oppfatninger om språk – som nasjonalt symbol, som differensieringsmarkør og som verktøy for assimilering – blir formidlet og reprodusert, men også utfordret og refortolket, innenfor skolekonteksten. Skolen, og morsmålsfaget i særdeleshet, er derfor en viktig arena for utforskning av ideologier knyttet til språkbruk, språklæring og språkmestring.

Vi ønsker å invitere til en dugnadsgruppe med innlegg fra språkforskere som fra ulike ståsteder studerer skolen som lingvistisk arena. Særlig ser vi for oss å inkludere ulike didaktisk vinklete prosjekter der både ferdigheter *i* og kompetanse *om* språk inngår, men det er også rom for mer antropologisk anlagte studier av språk og språklæring innenfor rammene av norsk skole. Vi ønsker dessuten å tematisere forholdet mellom studiefaget nordisk og skolefaget norsk. Hvilke språklige disipliner, ferdigheter og kunnskaper er det som vektlegges i skolen, og på hvilke måter?

Dersom du kan tenke deg å bidra til denne dugnadsgruppa, ber vi deg sende et sammendrag på maks. 250 ord til Stian Hårstad før 20. august.

Ansvarlige arrangører:

Stian Hårstad, NTNU, Trondheim

Mari Nygård, Høgskolen i Sør-Trøndelag

Hilde Sollid, Universitetet i Tromsø

Leiv Inge Aa, Høgskulen i Sogn og Fjordane

Morsmålsmedvit og -tryggleik

Grammatikkomgrepet har ulike tydingar i språkforskinga og i skulen. Medan forskaren forstår grammatikk som morsmålskompetansen hjå språkbrukaren (heretter: G(rammatikk)1), handlar skulegrammatikken om (å kunne) eksplisitte reglar (særleg) for skriftspråk (heretter: G2). Grammatikkforskinga søkjer etter kunnskap om G1 (jf. Chomsky 1965: 8) og prøver metodologisk å *unngå* informantane sin kunnskap om G2 (Johannessen 2003, Aa 2015). Motsett kan ein i G2-læringa i skulen synast å unngå G1 i for stor grad. For elevar med ein norsk varietet som G1 bør òg norsk vere det viktigaste G2-skulefaget. G2-undervisinga blir tradisjonelt legitimert med m.a. formaldannings-, framandspråks-, språkdugleiks- og språkmedvitsargument (Hertzberg 1995), medan den *kreative* vinsten med G2, t.d. til skriving, blir tona ned (Hertzberg 2008, Fjørtoft 2014: 92). Nettopp språkleg kreativitet er eit kjernepunkt ved G1, og større medvit om G1 (eigen dialektgrammatikk) kunne og burde vere forløysande for G2-kunnskapen og skriving i neste omgang (jf. Sandøy 1996: 21).

Ein kjend G2-myte er at subjunksjonen *å* må ta infinitiv; skriveregelen «Bruk *å* berre framfor infinitiv» lever seinast i Søyland & Fretland (2015: 89). Men om ein torer å stole på G1, vil ein kunne få fram fleire nyansar i skrivinga enn ein avgrensande G2 tillèt, t.d. til å uttrykkje kontrafaktivitet med *å* utan infinitiv: «Det kunne vori freistande å teki fem minuttar no …» (Tarjei Vesaas: *Fuglane*, 164). Eg vil argumentere for at skrivinga blir rikare dersom ein er medviten om og trygg på eigen G1, men eg vil òg diskutere potensielle problem når G1 «kolliderer» med ein etablert G2.

Kjelder:

Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, MA: MIT Press.

Fjørtoft, H. (2014). *Norskdidaktikk*. Bergen: Fagbokforlaget.

Hertzberg, F. (1995). *Norsk grammatikkdebatt i historisk lys*. Oslo: Novus.

Hertzberg, F. (2008). «Grammatikk?». M.E. Nergård & I. Tonne (red.). *Språkdidaktikk for norsklærere. Mangfold av språk og tekster i undervisningen.* Oslo: Universitetsforlaget.

Johannessen, J. B. (2003): «Innsamling av språklige data. Informanter, introspeksjon og korpus.» J.B. Johannessen, S. Erlenkamp, E. Lanza & A. M. Vonen (red.): *På språkjakt – problemer og utfordringer i språkvitenskapelig datainnsamling*. Oslo: Unipub forlag: 133–171.

Sandøy, H. (1996). *Talemål*. Oslo: Novus.

Søyland, A. & J.O. Fretland (2015). *Norske skrivereglar. Reglane du treng for å skrive på papir og skjerm*. Oslo: Samlaget.

Aa, L.I. (2015). «Talemålskorpus og grammatikkforsking», ms., *Norsk lingvistisk tidsskrift* 2/2015.

Toril Opsahl, og Unn Røyneland UiO

Rytmisk reforhandling – om relasjonen mellom hiphop og språkmangfold i norskfaget

Norskfaget – slik det kommer til uttrykk i læremidler, og slik det er nedfelt i planverk – er en viktig kilde til innsikt i hvordan holdninger til språklig mangfold blir etablert og reforhandla. I innlegget vårt tar vi utgangspunkt i lærebøker for norskfaget for vgs. som har kommet ut etter revidert norskplan, og vi viser hvordan framstillinga av moderne språklig mangfold henger tett sammen med hiphopkulturelle uttrykk.

Flere forskningsarbeider om språk og identitet blant ungdommer i urbane, multietniske miljøer i Norge løfter fram hiphopens sentrale rolle for etableringa av nye talestiler (Cutler & Røyneland 2015; Brunstad, Røyneland og Opsahl 2010). Samtidig finner vi vitnesbyrd om at denne språkbruken – gjerne referert til som «kebabnorsk» (Ims 2014) – er til hinder for unges muligheter på arbeidsmarkedet (Svendsen 2014). Flere oslobaserte rap-grupper har tatt et tydelig standpunkt mot en idé om at multietnolektiske talestiler er en trussel mot det norske språket: Med det som synes som både ideologiske og didaktiske intensjoner i tekstene sine, argumenterer de for at vi har å gjøre med en berikelse av norsk. Rapperne deltar aktivt i registergjøringsprosesser (Agha 2007), både ved å navngi, bruke og etablere en *stedstilhørighet* for talestilen. Flere av tekstene er tatt inn i nyere norsklæreverk, og de bidrar til en utvidelse og reforhandling av en klassisk forståelse av norsk talespråksvariasjon. Stedshevdinga i tekstene, og også enkelte redaksjonelle grep i lærebøkene, ser ut til å knytte multietnolektisk stil til en klassisk dialektologisk framstilling av språkmangfold. Vi kan utskille iallfall tre motstridende ideologier koplet til multietnolektiske stiler, som kan vise seg å få didaktiske konsekvenser.

Benthe Kolberg Jansson, Høgskolen i Østfold
Hilde Traavik, Høgskolen i Bergen,

Tidleg start med skriving på både nynorsk og bokmål

Norske skoleelevar skal lære å lese og skrive nynorsk og bokmål og etter 10. trinn ha likeverdig kompetanse i begge (LK06). Tidleg start med begge skriftspråka kan vere ein måte å oppnå slik kompetanse på.

Å lære å skrive bokmål som sidemål er oftast resultat av uformelle læringsprosessar som startar tidleg. Elevar med bokmål som hovudmål utviklar oftast ikkje kompetanse i nynorsk på same måte. Enkelte studiar, og resultata våre, tyder likevel på at bokmålselevar kan utvikle slik kompetanse tidleg, dersom dei får høve til å lese og skrive på nynorsk, til utprøvande skriving og til kontrastivt språkarbeid (Skjevrak 2006, Traavik & Jansson 2014).

Formålet med prosjektet «Tidleg start med skriving på nynorsk og bokmål» er å få kunnskap om konkret skrivekompetanse og prosessar i utviklinga av denne kompetansen. Vi håper å kunne bidra til forskingsbasert undervisningspraksis når det gjeld tidleg start med «den andre målforma».

Det teoretiske rammeverket er knytt til ulike funksjonar skriving kan ha, skriveutvikling og barns utforsking av språket. Materialet er først og fremst elevtekster, og tilnærminga er i all hovudsak kvalitativ.

Funna våre tyder på at viktige faktorar for tidleg å utvikle kompetanse i skriftleg nynorsk, er motivasjon for skriving, metaspråkleg medvit og «overføring av identitet» frå talt dialekt til skriftleg nynorsk (Jansson 2012). I delprosjektet vi skal presentere, samanliknar vi skrivekompetanse på nynorsk og bokmål hos eit utval elevar på 4. og 7. trinn. Som utgangspunkt for samanlikninga brukar vi forventningsnormene utvikla i NORM-prosjektet (Solheim & Matre 2014). Resultata av analysane viser at mange elevar er habile skrivarar på begge målformer allereie på barnesteget.

Litteratur:

Jansson, B. K. (2012). Tidlig start med skriving på begge målformer. I Matre, S. og Skaftun, A. (red.): *Skriv! Les!* Trondheim, Akademika forlag

Jansson, B.K. & Traavik, H. (2014). Skriving og lesing på bokmål og nynorsk. I Jansson, B.K. og Traavik, H. (red.) *Norskboka 2. Norsk for grunnskolelærerutdanning 1-7*. Oslo, Universitetsforlaget

Kunnskapsdepartementet (2006). *Læreplaner for Kunnskapsløftet* (LK06). Læreplaner for gjennomgående fag i grunnskolen og videregående opplæring. Oslo, Utdanningsdirektoratet

Skjevrak, M. (2009). *«Eg skjønnar ikkje, Kvorfor Det?» Sjetteklassingar skriv seg inn i nynorsken*. Masteroppgåve i norskdidaktikk. Trondheim: Høgskolen i Sør-Trøndelag.

Solheim, R. & Matre, S. (2014). «Forventninger om skrivekompetanse. Perspektiver på skriving, skriveopplæring og vurdering i «Normprosjektet» i *Viden om Læsning* (15) s. 76-89.

Jorunn Aske, Høgskolen i Bergen
Sofie Emilie Holmen, Høgskulen i Volda

Staveferdigheter i bokmål på 5., 6., 8. og 9. trinn

I denne presentasjonen vil vi beskrive og diskutere elevers staveferdigheter i bokmål med utgangspunkt i diktater 2368 elever har skrevet tilknyttet Carlstens lese- og rettskrivingsprøve (Carlsten 2012). Undersøkelsen er en del av forskningsprosjektet *The function of special education* ledet av Peder Haug ved Høgskulen i Volda.

Det er to hovedstrategier for staving: fonologisk og ortografisk. Fonologisk stavestrategi innebærer at eleven lytter seg fram til hvilke fonemer det er i et ord og skriver ned de korresponderende bokstavene. Ortografisk stavestrategi innebærer at eleven staver ordene etter gjeldende ortografiske regler. Ortografisk stavestrategi læres senere enn fonologisk, men begge strategiene brukes hele tiden (Bråten 2003).

I skriveforskningen er det vanlig å snakke om utvikling av barns skriveferdigheter i stadier (se bl.a. Bråten 2003; Høien 2003; Høigård 2013; Lyster 2012; Skaathun 2000). Å ha kunnskap om hvordan skriveprosessen vanligvis utvikler seg er viktig for å kunne identifisere eventuelle utfordringer som elever kan ha. Når elevene når 5. trinn, har de fleste nådd det øverste stadiet i skriveutviklingen. Likevel strever mange med rettskrivingen.

I analysen vil vi vise antall og typer stavefeil i diktatene på 5., 6., 8. og 9. trinn (om kategorisering av stavefeil, se bl.a. Skaathun 2007; Finbak 2005; Wiggen 1982). En slik analyse kan antyde hvilke utfordringer elever har med rettskriving og gi læreren informasjon om hva som bør vektlegges i undervisningen på mellomtrinnet og ungdomstrinnet. Vi vil likevel understreke at vi er klar over analysens begrensninger i et mer overordnet perspektiv på skriveopplæring.

Kilder:

Bråten, Ivar (2003): «Staving. Utvikling, strategier og undervisning» I: Austad, I (red.): *Mening i tekst*. Cappelen akademiske forlag: Oslo

Carlsten, Carl Thomas (2012) *Lærerveiledning 5., 6., 8., 9. klasse. Norsk rettskrivings- og leseprøve for grunnskolen.* (8. opplag) Oslo: N.W. Damm & Søn AS

Finbak, Liv (2005): «Analyser av stavefeil». Spesialpedagogikk nr. 9.

Høien, Torleiv (2003): "Avkodingsstrategier og leseutvikling" I: Austad, I (red.): *Mening i tekst. Teorier og metoder i grunnleggende lese- og skriveopplæring*. Cappelen Akademiske forlag.

Høigård, Anne (2013). *Barns språkutvikling- muntlig og skriftlig*. Oslo: Universitetsforlaget Lyster,

Solveig- Alma Halaas (2012*): Elever med lese- og skrivevansker. Hva vet vi? Hva gjør vi?* Cappelen Damm Akademisk.

Skaathun, Astrid (2000) *Den normale staveutviklinga*. Stavanger: Høgskolen i Stavanger. Senter for leseforskning

Skaathun, Astrid (2007): Staveferdigheit. Ei undersøking av stavetileigning i norsk barneskole. Universitetet i Stavanger.

Wiggen, G. (1982) Rettskrivingsstudier 1. Oslo: Novus forlag

Jan Kristian Hognestad, Universitetet i Stavanger

Språkstrukturelle emner: fremdeles et stebarn i skolefaget norsk?

Gjennom en årrekke har den plassen (og legitimiteten) språkstrukturelle emner har hatt i skolens norskfag, vært diskutert (for eksempel Hertzberg 2008). Utviklingen mot et multispråklig Norge og den eksplisitte viljen til å innføre kontrastive perspektiver i faget som de siste læreplanene demonstrerer, aktualiserer nok en gang disse spørsmålene. Legger vi den siste revisjonen av norskplanen for det 13-årige skoleløpet (2013) til grunn, er det belegg for å si at de språkstrukturelle emnene er noe styrket.

Samtidig ser vi tilløp til en diskusjon om kunnskapsinnholdet i norskfaget utløst av Ludvigsen-utvalgets innstilling om framtidas skole (2015). Et fokus her er om literacy-tenkningen som gjeldende læreplaner er fundert på, kan tenkes å disponere for et norskfag med sterkere instrumentelt preg, slik at de tradisjonelle innholdselementene i faget er i faresonen. Når det gjelder språkstrukturelle emner, kan det i så fall være et spørsmål om det vil bli livsbetingelser for noe annet enn den helt tradisjonelle normative skolegrammatikken. Flere stemmer (Hognestad 2013, Lohndal 2014) har nettopp pekt på mulighetene for å inkludere mer deskriptivt orienterte perspektiver i faget.

Et moment som ikke har vært mye framme, er spørsmålet om studieforberedelse. En av norskfagets mange oppgaver er å forberede elever på studiespesialiserende program i videregående skole til videre studier i norsk – og andre språkfag. Hva skal til for å være studieforberedt i lingvistiske emner?

Innlegget vil formidle noen tanker om disse tingene og gjøre tre punktnedslag for å avlese aktuelle fagdidaktiske tendenser: i de sist utkomne lærebøkene for a) ungdomstrinnet, b) videregående skole og c) norsk fagdidaktikk ved lektorprogram og PPU.

Litteratur:

Hertzberg, Frøydis 2008: Grammatikk? I Nergård & Tonne: *Språkdidaktikk for norsklærere*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hognestad, Jan K. 2013: Språkdelen av norskfaget – i læreplan og klasserom. *Norsklæreren* nr. 2/2013, s. 24-29.

Lohndal, Terje 2014: Hva er norsk språk anno 2014? Språkblanding og flerspråklighet: Teoretiske og didaktiske perspektiver. *Norsklæreren* s. 28 - 33.

Ludvigsen-utvalgets rapport: https://blogg.regjeringen.no/fremtidensskole/files/2015/06/NOU201520150008000DDDPDFS.pdf

Læreplan for norskfaget i skolen, revisjonen av 2013: http://www.udir.no/kl06/NOR1-05

Gudrun Kløve Juuhl, Høgskulen i Volda

Eli Bjørhusdal, Høgskulen i Sogn og Fjordane

Nynorsk språkdidaktikk – kvifor og korleis?

Hovudføremålet her er å diskutera om og korleis skriftspråket til barneskuleelevar med nynorsk som fyrsteskriftspråk er påverka av bokmål. Dessutan vil me lansera nokre prinsipp for det didaktiske arbeidet med dette.

Det er ikkje uvanleg at mindretalsspråk er utsette for interferens frå majoritetsspråk (Nettle og Romaine 2000). Observasjonar i fleire undersøkingar av skrivedugleiken til norske elevar har då òg peikt på bokmålsinterferens i rettskriving og formverk hjå elevar med nynorsk som hovudmål (Matre m.fl. 2011; Skjelten 2013; Fiskerstrand 2008; Søyland 2002).

For å kunne vera sikrare på korleis bokmålinterferens i nynorske elevtekstar artar seg, analyserer me no elevtekstar frå korpuset til Normprosjektet (Skrivesenteret, 2015), som prosjektet vårt er satellitt under. Materialet er alle tekstar skrivne av sjetteklassingar med nynorsk som hovudmål i dette korpuset, dvs. ca. 120 tekstar.

Me ser etter om lag 70 morfologiske og fonologiske feiltypar. Det vil seia avvik frå nynorsknorma som er samanfallande med bokmålsnorma, til dømes at a-verb vert bøygde som e-verb i presens (*angrer, venter*) eller at diftong vert til monoftong (*helt for heilt, ble for blei*). Dessutan vil det seia avvik som ein kan argumentera for hentar mønster frå bokmål, til dømes at substantiv i hokjønn får hankjønnsbøying i bunden og ubunden form eintal, altså felleskjønn (*ein bok, hjelpen*).

Formell meistring av norma i fyrsteskriftspråket nynorsk er i liten grad adressert av norsk- og skrivedidaktikken i dag (jf. Nergård og Tonne 2008, Smidt 2009, Traavik og Kolberg Jansson (red.) 2013 og 2014). Me vil gjerne diskutera om meir *eksplisitt* opplæring i nynorsk formverk og rettskriving kan medverka til større språksystematisk meistring hjå nynorskelevar.

Litteratur

Fiskerstrand, Pernille. (2008). *Den internaliserte nynorsknormalen. Om oppfatta nynorsk hos eit utval nynorskelevar.* Upublisert masteroppgåve, Universitetet i Agder.

Matre, Synnøve, m.fl. (2011). *Developing National Standards for the Teaching and Assessment of Writing.* Rapport frå forprosjekt Utdanning 2020.

Nergård, Mette Elisabeth, og Ingebjørg Tonne. (2008). Språkdidaktikk for norsklærere. Mangfold av språk og tekster i undervisningen. Oslo: Universitetsforlaget.

Nettle, Daniel, og Suzanne Romaine. (2000). *Vanishing voices. The extinction of the world's languages.* Oxford: Oxford University Press.

Skjelten, Sidsel Merete. (2013). *Jakta på kvalitetsforskjellar i elevane sine tekstar. Kva skil gode tekstar frå middels gode?* Universitetet i Oslo.

Skrivesenteret. (2015). *Normprosjektet. Developing national standards for the assessment of writing. A tool for teaching and learning* http://norm.skrivesenteret.no/. *Henta* 19.08.2015.

Smidt, Jon. (2009). *Norskdidaktikk. Ei grunnbok.* Oslo: Universitetsforlaget.

Søyland, Aud. (2002). *Typar feil i nynorsk*. Upublisert manuskript. Oslo: Norsk språkråd. Traavik, Hilde og Benthe Kolberg Jansson (red.) (2013). *Norskboka 1*. Oslo: Universitetsforlaget. Traavik, ilde og Benthe Kolberg Jansson (red.) (2014). *Norskboka 2*. Oslo: Universitetsforlaget.

Stian Hårstad, NTNU, Trondheim

Læring om normering – et eksperiment med norsklærerstudenter

Det norske språksamfunnet har i flere sammenhenger blitt omtalt som et sosiolingvistisk laboratorium og eksperiment på grunn av den særegne språkplanleggingshistorien (jf. f.eks. Haugen 1972, Wiggen 1995). Språkhistorien har da også hatt en rimelig sentral plass som undervisningsemne i skolen, noe som trolig har gitt nordmenn flest en grunnleggende forståelse av hva språkplanlegging innebærer.

Dette innlegget skisserer et undervisningsopplegg i lærerutdanninga om språknormering og -planlegging basert på induktive metoder. Foruten å prøve ut hvordan denne tematikken kan didaktiseres mer generelt, gir opplegget innsikt i hvilke normeringsprinsipper unge språkbrukere, i dette tilfellet lærerstudenter, intuitivt velger å legge til grunn for et tenkt språkplanleggingsarbeid. Ikke overraskende er demokratiske prinsipper de mest framtredende, men også pedagogisk funderte normeringsprinsipper blir hyppig løftet fram. Etymologiske prinsipper er derimot nærmest fraværende i materialet.

Haugen, Einar. 1972. *The Ecology of Language*. Stanford, CA: Stanford University Press.

Wiggen, Geirr. 1995. Norway in the 1990s: a sociolinguistic profile. *International Journal of the Sociology of Language 115*(1) 47–84.

Ingrid D. Jølbo, Universitetet i Oslo

Intertekstuelle ressurser og plagiering – en vei mot språkkompetanse i andrespråksskriving

I dette innlegget diskuterer jeg hvordan to andrespråksskrivere bruker intertekstuelle ressurser i varierende grad, og på ulike måter, for å gjøre seg kjent med, og skrive seg inn i, den norskfaglige tekstkulturen. Tekstkultur blir her forstått som et normfellesskap av lesere og skrivere, som blant annet deler forståelse for hva en god tekst er, sjangerforventninger, retningslinjer for kildehenvisninger og hva som blir regnet som felles delt kunnskap. Den dominerende tekstkulturen i norskfaget er dermed også preget av ideologier som er gjeldende i den norske skolen generelt, av hvordan læreplanen er utformet og av de kriterier som til enhver tid ligger til grunn for lærernes vurdering.

I internasjonal forskning har bruk av intertekstualitet og plagiering blant andrespråksinnlærere blitt studert både i relasjon til utvikling av identitet og stemme og til språklæring (for eksempel Abasi, Akbari & Graves 2006; Canagarajah 2004; Ouellette 2008 og Ivanič & Camps 2001). Disse sammenhengene diskuteres også i dette innlegget og med utgangspunkt i to elever i slutten av tenårene som er deltakere ved grunnskoleopplæringen for minoritetsspråklig ungdom. Jeg viser hvordan deres bruk av intertekstuelle ressurser, som i flere av eksemplene kan kalles plagiering, på ulike måter er knyttet til deres identitetskonstruksjoner, utvikling av stemme og språklæring i norskfaget. Basert på blant annet deres personlige preferanser og læringsstrategier bruker de tidligere teksterfaringer på ulike måter i skrivingen og utvikler dermed en individuell stemme på sitt nye språk.

Litteratur:

Abasi, Ali. R., Nahal Akbari & Barbara Graves 2006: Discourse appropriation, construction of identities, and the complex issue of plagiarism: ESL students writing in graduate school. *Journal of Second Language Writing*, 15 (2), 102-117.

Canagarajah, Suresh 2004: Multilingual Writers and the Struggle for Voice in Academic Discourse. I: Pavlenko, Aneta & Adrian Blackledge (ed), *Negotiation of Identities in Multilingual Contexts*. Clevedon: Multilingual Matters. 266-289

Ivanič, Roz & David Camps 2001: I am how I sound: Voice as self-representation in L2 writing. *Journal of Second Language Writing*, 10 (1-2), 3-33

Oullette, Mark A. 2008: Weaving strands of writer identity: Self as author and the NNES "plagiarist". *Journal of Second Language Writing*, 17 (4), 255-273

Mari Nygård (HiST) og Heidi Brøseth (NTNU)

Grammatikk – et unyttig verktøy eller en kilde til undring og kunnskap?

Grammatikken som disiplin har de siste tiårene blitt svekket både i skoleverket og i lærerutdanningene. Flere har uttrykt bekymring for svake grammatikkunnskaper hos elever (Hognestad 2013) og lærerstudenter (Oksfjellelv 2013), og for at læreplanens sterke fokus på tekst fortrenger fokus på språkstruktur (Vikøy 2013). I lys av denne debatten vil vi presentere resultater fra en spørreundersøkelse utført blant lærerstudenter, og videre vil vi diskutere hvilke mål grammatikkundervisning sikter mot i skole og lærerutdanning. Er grammatikk en ren ferdighetsdisiplin, eller er det også et kunnskapsfag?

Det har blitt dokumentert at grammatikk ikke har effekt på skriveferdigheter (Andrews m.fl. 2004). Myhill (2013) setter spørsmålstegn ved dette, og hevder at det som er avgjørende for om grammatikkundervisning har effekt, er lærerens metalingvistiske kunnskapsnivå. Vi vil argumentere for det didaktiske potensialet som ligger i tankegangen bak *generativ grammatikk*. Et hovedsyn er da at grammatikk er noe som elevene allerede kan, og som undervisningen skal hjelpe dem til å sette ord på og bli bevisst (Lohndal 2013). Det legger godt til rette for undring omkring grammatikken i eget morsmål. Dersom man beveger seg fra grammatikkundervisning bestående av regelpugging og drilling av bøyingsmønstre, typisk deduktiv metode, til viten om språk som kilde til undring og språklig bevissthet, gjennom induktiv og kontrastiv undervisning, kan elevene få kunnskap om grammatikk som autonomt system og dermed ha de forutsetninger som trengs for å oppnå høyere språklig bevissthet. Ifølge Hertzberg (2008) er grammatikken som inngang til språklig bevissthet et hovedsyn i LK06.

Andrews, R., C. Torgerson, S. Beverton, T. Locke, G. Low, A. Robinson & D.D. Zhu (2004) The effect of grammar teaching (sentence combining) in English on 5 to 16 year olds' accuracy and quality in written composition. *Research Evidence in Education Library.* London: EPPI Centre, Social Science Research Unit, Inst. Of Education.

Hertzberg, F. (2008) "Grammatikk?" I: M.E. Nergård & I. Tonne (red.): *Språkdidaktikk for norsklærere: Mangfold av språk og tekster i undervisningen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hognestad, J. (2013) Språkdelen av norskfaget – i læreplan og klasserom. *Norsklæreren* 2: 24-29.

Lohndal, T. (2013) Hva er norsk språk anno 2014? Språkblanding og flerspråklighet: Teoretiske og didaktiske perspektiver. *Norsklæreren* 28-33.

Myhill, D., Susan Jones, Annabel Watson og Helen Lines. (2013). Playful explicitness with grammar: a pedagogy for writing. *Literacy* 47 (2): 103-111.

Oksfjellelv, B. (2011) Lærarstudentane kan for lite grammatikk. *Norsklæreren* 3: 13. Vikøy, A. (2013) Grammatikk, takk! Kronikk i *Dag og Tid*, 8. mars 2013.

Ragnhild Andersson, Universitetet i Bergen

Tilrettelegging av talemålsdata til bruk i skulefaget norsk

Talemålet vårt er det primære språket og for mange også eit viktig identitetsuttrykk (jf. Tabouret & Keller 2006). Inngåande arbeid med talemålet på heimstaden kan vera ein arena for å «finne sine egne stemmer, ytre seg, bli hørt og få svar» (jf. læreplanen i norsk 2006), men det kan også vera ein viktig del av den lokale kulturarven både som levande tradisjon og noko som stadig endrar seg (ibid.). Auka kompetanse om eige talemål og korleis det varierer og utviklar seg, kan vekkja ei språkinteresse og vera til hjelp for å nå kompetansemål om å diskutera haldningar til talemål (8. 10. trinn) og reflektera over forhold som kan påverka utviklinga av dei (vg3). Dessutan har dei i båe skuleløpa høve til å skriva ei språkleg fordjupingsoppgåve (ibid.).

Tre kvantitative talemålsprosjekt frå Sogndal, 1996, 2001 og 2016, med til saman rundt 100 opptak vil vera primærmaterialet for å utvikla ei digital samling av talemålsprøvar. Både endringar i tilsynelatande tid og i verkeleg tid med dimensjonar som alder, kjønn, stad, foreldrebakgrunn og yrke, vil bli søkbare. Det vil også vera aktuelt å utarbeida eit framlegg til undervisningsopplegg som kan brukast i ungdomsskulen og i den vidaregåande skulen. Talemålsopptaka i 2016, 15 og 20 år etter det som alt finst, i eit longitudinelt perspektiv, vil gje eit unikt materiale der eit kvalitativt utval talemålsprøvar bør kunna utnyttast og bli gjort tilgjengeleg for elevar og lærarar i ungdomsskule og i den vidaregåande skulen i dette området.

Ulrikke Rindal, Universitetet i Oslo
Hilde Sollid, Universitetet i Tromsø

Språkideologier i norsk og engelsk – sosiolingvistikk inn i lærerutdanningen

Både språklæring og språkforskning er i økende grad preget av to sammenvevde fenomener: globalisering og sosiale aspekter ved språk (Hornberger & McKay, 2010). Globalisering bidrar til at mennesker flytter innenfor og på tvers av landegrenser og at det oppstår stadig nye kanaler og kontekster for kommunikasjon. Økt mobilitet motiverer til tilegning av nye språk og identiteter, noe som resulterer i språksituasjoner preget av mye variasjon, også i klasserommet.

De komplekse språksituasjonene som følger av globalisering og økt språkvariasjon, krever fokus på sosiale aspekter ved språk og språkatferd både i skolen og i lærerutdanningene (Sollid & Rindal, i trykk; Rindal, 2014). Slikt fokus på sosiale aspekter finnes i de nasjonale læreplanene i våre største språkfag norsk og engelsk, men for det meste i form av perspektiver og formål i fagene; de sier ikke noe om *hvordan* sosiolingvistiske perspektiver kan anvendes i undervisningen. Læreplanene krever derfor kunnskap og kompetanse av lærerne som skal tolke planene og anvende perspektivene i klasserommet.

For å møte dette kravet initierte *ProTed – Senter for fremragende lærerutdanning* et eget masteremne om språkholdninger som ble tilbudt lektorstudenter ved Universitetet i Oslo. Dette innlegget presenterer rasjonalet bak et slik emne om språkholdninger som del av lærerutdanningen, og diskuterer språk- og språklæringsprinsippene som lå til grunn i gjennomføringen. I tillegg til å argumentere for at sosiolingvistisk kunnskap om språkideologier kan bidra til den kompetansen som språklærere trenger for å håndtere dagens komplekse språksituasjoner, viser vi også hvordan dette kan gjennomføres i praksis.

Endre Brunstad, LLE, Universitetet i Bergen

Språkskifte som språkdidaktisk spørsmål

Ein reknar med at om lag 1/3 av elevane som har nynorsk som hovudmål, går over til bokmål i løpet av grunnskulen. Dette individuelle språkskiftet har i løpet av dei seinare åra fått auka merksemd, både i offentleg ordskifte, i politiske styringsdokument, og gjennom forsking.

Der er nokre generelle trekk ved dei individuelle språkskifteprosessane som ein kan formulere rimelege hypotesar om. Samtidig er det mykje vi ikkje veit, bl.a. fordi talmaterialet på området er mangelfull. Det er framleis uvisst når i skulegangen språkskiftet er mest prekært, og om språkskiftet hos elevar er livsvarige eller livsfaseprosjekt. Likeins veit vi lite om i kva grad det er tale om individuell språkveksling, eller i kva kontekstar den språkvekslinga eventuelt skjer. Vi veit heller ikkje kor språkkompetente dei aktuelle språkbrukarane er.

Innlegget mitt vil først kort presentere funn og tendensar i forskinga om språkskiftet mellom nynorsk og bokmål, og gjere koplingar mot tospråksforsking.

Dinest vil innlegget ta utgangspunkt i ein konkret førespurnad frå ein kommune i Hordaland om forsking kring språkskiftet i ungdomsskulen, og vise fram aktuelt forskingsdesign på eit aktuelt prosjekt.

Til slutt vil innlegget gå nærmare inn på styrking av nynorsk som eit generelt språkdidaktisk spørsmål. Her vil tilhøvet mellom det deskriptive og det normative i lærarutdanninga og skulen stå sentralt.

Dugnadsgruppe 4

Nynorskforsking – kva og kvifor?

Gruppeleiarar:
Eli Bjørhusdal, Høgskulen i Sogn og Fjordane
Ann-Kristin Helland Gujord, Universitetet i Bergen
Jan Olav Fretland, Høgskulen i Sogn og Fjordane

Forskarar i forskargruppa for nynorsk i UH-nett Vest arrangerer ei dugnadsgruppe om forsking med nynorskperspektiv. Her vil me kaste lys over og diskutere om og korleis nynorskforsking kan vere relevant for fleire fagfelt og forskarar enn dei ofte historisk innretta tradisjonelle nynorskforskingsdisiplinane. Me tenkjer oss innlegg som kan aktualisere nynorskperspektivet ved å relatere det til felt som fleirspråklegheit, internasjonal språkpolitikk, språkdidaktikk, demokratiforsking osb. Dermed inviterer me òg til innlegg som utfordrar omgrepet nynorskforsking – kva er feltet nynorskforsking og kva bør det vere?

Birgitte Fondevik, Høgskulen i Volda
Hilde Osdal, Høgskulen i Volda

Kvifor har så få vaksne innvandrarar vandra inn i den nynorske skriftkulturen?

Få vaksne minoritetsspråklege i nynorskkommunar får opplæringa si på nynorsk. Læremiddelmangel, uklart lovverk og lave løyvingar vert ofte sett på som hovudårsakene til dette. Vår hypotese er at dette først og fremst er konsekvensar av språkhaldningar: mellom innvandrarar, i språksamfunnet generelt, men også mellom nynorskbrukarar.

Når målet er optimal læring (Spolsky, 1989, Gardner and McIntyre, 1992), er det rimeleg å tru at det å møte den målforma som er dominerande i distriktet elles, vil verke motiverande for språkinnlæringa. Kvifor er då nynorskprosenten så lav? I prosjektet vil vi først og fremst sjå på kva rolle haldningar til språk spelar, her dei to målformene nynorsk og bokmål. Vert nynorsk oppfatta som det markerte eller spesielle språket, knytt til det rurale (Mæhlum m.fl. 2007, Bull i Bull og Lindgren, 2009)? Kva konsekvensar har dette for språkbruk og språkval? Og kven gjer vedtaka om målform i opplæringa?

Vi har sendt ut eit spørjeskjema for å sjå på grunnlag for vedtak om målform og dei viktigaste argumenta for det valet som er gjort. Spørsmåla har gått til alle LNK- kommunane. Vi vil også intervjue deltakarar og lærarar i norskopplæringa for vaksne innvandrarar.

Litteratur:

Berggreen, H. og Tenfjord, K. (1999): Andrespråkslæring, Oslo: Ad Notam Gyldendal Bull, T. og Lindgren, A-R. (red.) (2009): De mange språk i Norge. Flerspråklighet på norsk. Oslo: Novus forlag.

Fondevik, B. (2013): Intervju med 7 deltakarar i nynorskgrupper, Volda: Uprenta intervju.

Gardner; RC. & MacIntyre, PD. (1992): A student's contribution to second language learning, Language teaching, The international abstracting journal for language teachers and applied linguistics, Cambridge: Cambridge University Press.

Grepstad, O.(2010): Språkfakta 2010, http://www.aasentunet.no/iaa/no/sprak/sprakfakta/Spr%C3%A5kfakta+2010.d25-SwlrG27.ips

Le Page R. & Andrée Tabouret-Keller, A. (1985): Acts of identity, Cambridge: Cambridge University Press.

Mæhlum, B. (2007): Konfrontasjoner: Når språk møtes, Oslo: Novus forlag.

Mæhlum, B. (m.fl.) (2008): Språkmøte: Innføring i sosiolingvistikk, Oslo: Cappelen Akademiske forlag.

Spolsky, B. (1989): Conditions for Second Language learning, Oxford: Oxford University Press.

Øystein A. Vangsnes, UiT Noregs arktiske universitet & Høgskulen i Sogn og Fjordane

Nynorskhjernen – mellom natur og kultur

Den norske språkstoda aktualiserer forsking på om born som veks opp med nynorsk, utviklar seg annleis enn born som veks opp med bokmål, og om det i så fall skuldast språkstimuleringa direkte eller om det er ein bieffekt av andre forhold. Ein grunnleggjande premiss er tanken at alle nynorskbrukarar også meistrar bokmål frå tidleg alder medan det motsette i liten grad gjeld for dei som alltid har hatt bokmål som hovudmål: Nynorskbrukarar har såleis ei form for tospråkleg kompetanse. Språkstoda byr rett nok på nokre særlege forhold, mellom anna desse:

1) Dei to språka (nynorsk og bokmål) er svært nærskylde og i offisielle samanhengar rekna som variantar av det same språket.

2) Tospråkskompetansen knyter seg i stor grad til skrift: Aktiv veksling mellom munnleg bokmål og nynorsk hjå ein og same person er eit sjeldsyn.

3) Nynorsken står i ein særleg kulturhistorisk tradisjon med tyngdepunkt på Vestlandet og tilgrensande strok.

Dette vil seia at forsking på dei utviklingsmessige sidene ved nynorsk må ta høgde for effektane av (i) lingvistisk avstand, (ii) literasitet og (iii) kultursosiologiske forhold – og gjerne meir til – og i sin tur fordrar det kompetanse frå fleire ulike forskingsdisiplinar. I innlegget mitt vil eg gjera nærmare greie for korleis studiar av den norske språkstoda kan gi vektige bidrag til internasjonal forsking i skjeringspunktet mellom lingvistikk, kognitiv psykologi og kultursosiologi, bidrag som kan omsetjast i politikkutforming til beste for grupper og einskildindivid.

Eli Bjørhusdal, Høgskulen i Sogn og Fjordane

Teoretiske perspektiv på det norske språkpolitiske regimet – kva og kvifor

Dette innlegget skal nyttast til å drøfte tre problemstillingar knytte til det eg i tråd med Sonntag og Cardinal (red, 2015) vil kalle det norske språkpolitiske regimet.

For det fyrste vil eg argumentere for at hovudprinsippet for norsk språkpolitikk er og har vore formell egalitarisme (Schiffman, 1998). Dette har konstituert eit universelt språkpolitisk regime som må sjåast i lys av den norske og nordiske velferdsmodellen med universelle ordningar (Kildal og Kuhnle (red), 2015).

For det andre vil eg gjere greie for debatten rundt den språkpolitiske universalmodellen, ein debatt som har vore knytt til arbeidet med den nye språklova som truleg vert lagt fram våren 2016. Den mest høglydte kritikken mot det norske språkpolitiske regimet kjem no frå den liberalistiske sida. Herfrå vert det teke til orde for sterkare individuelle språkrettar (for til dømes elevar og statstilsette) på kostnad av ordningar som skal styrke språksamfunna som grupper. Ein annan tenkjeleg, men langt mindre synleg kritikk av regimet kjem frå mindretalsspråkposisjonar: Universalisme er ikkje eigna til å gje eit rettvist språkpolitisk resultat, og resultatet er dermed forvitring av mindre brukte språk som nynorsk og samisk.

For det tredje vil eg etterlyse statsvitskaplege og politisk-teoretiske perspektiv i nynorskforskinga. Komparative analysar av statstradisjonar vil kunne gje ei betre forståing av det normative grunnlaget for det norske språkpolitiske regimet, og vil i så måte gje meir presise omgrep for å kritisere og forsvare det. Det kan vere særleg viktig i ordskifta om ei lov som kan vise seg å bli eit vegskilje for nynorsk.

Sentrale referansar:

Bjørhusdal, Eli (2014). *Mellom nøytralitet og språksikring. Norsk offentleg språkpolitikk 1885–2005.* Avhandling (ph.d.). Det utdanningsvitskaplege fakultetet, Universitetet i Oslo.

Cardinal, Linda & Selma K. Sonntag (eds.). (2015). *State Traditions and Language Regimes.* Montreal & Kingston, London, Ithaca: McGill-Queen's University Press.

Kildal, Nanna & Stein Kuhnle (eds.). (2005). *Normative Foundations of the Welfare State*. London: Routledge.

Kymlicka, Will & Patten, Alan (eds.). (2003). *Language rights and political theory*. Oxford: Oxford University Press.

Van Parijs, Philippe. (2011). *Linguistic Justice for Europe and for the World*. Oxford: Oxford University Press.

Schiffman, Harold F. (1998). *Linguistic Culture and Language Policy*. London: Routledge.

Johan Myking, Universitetet i Bergen

Nynorskforsking – kva og kvifor, og kvifor Vestlandet?

I innlegget mitt vil eg prøva å reflektera litt over framtida for nettverket vårt i lys av tittelen på dugndsgruppa og med utgangspunkt i vervet som leiar av Nettverk for nynorskforsking i UH-nett Vest.

I invitasjonen til dugnadsgruppa heiter det at ein m.a. inviterer til "innlegg som utfordrar omgrepet nynorskforsking – kva er feltet nynorskforsking og kva bør det vere?"

Hausten 2015 ser vi i Bergen ein tendens til at samfunnet melder seg på med trong for nynorsk nytteforsking, særleg om overgangen frå nynorsk til bokmål mellom skuleelevar. Slik forsking har ikkje berre lokal interesse, men er nasjonalt relevant fordi ho gjeld statusen og domenetrygginga for nynorsk som offisiell målform i landet.

Nettverk for nynorskforsking i UH-nett Vest er grunnlagt for å fremja forsking i og om nynorsk med utgangspunkt i medlemsinstitusjonane, som ligg i dei fire vestlandsfylka. Nettverket har gjort visse operasjonaliseringar og avgrensingar av feltet, men byggjer ikkje på nokon autorisert definisjon av 'nynorskforsking', og skal kanskje heller ikkje gjera det. Nettverket samlar Vestlandet, men må vera på vakt mot den ikkje heilt uvanlege oppfatninga at Vestlands-blikket er einsidig og ekskluderande.

Kanskje er det ein fordel for fellesskap og rekruttering at dei viktige omgrepa har uskarpe grenser og ingen tydelege definisjonar?

Dugnadsgruppe 5

Ordlaging i norsk: nye grenseoppgangar mellom avleiing og samansetning – teoretiske og praktiske perspektiv

Initiativtakar: Bjørghild Kjelsvik

Dugnadsgruppa tar opp norsk morfologi frå eit samansetningsperspektiv. Det blir 6 innlegg på 20 minutt med 10 minutts diskusjon, og i tillegg ein avsluttande diskusjon.

Bakgrunnen er det store arbeidet som no er blitt gjort i ordbanken for nynorsk og for bokmål, der ein har lagt leddanalyse på heile lemmainventaret i dei to ordbankane, sjå http://www.edd.uio.no/perl/search/search.cgi?appid=72&tabid=3174 for bokmål og http://www.edd.uio.no/perl/search/search.cgi?appid=73&tabid=2562 for nynorsk. Ein annan stor database der ein kan studere samansetningar, er trebanken NorGramBank i INESS-prosjektet.

Desse databasane gir høve til å sjå på mykje interessant materiale som tidlegare har vore lite omtala i norsk morfologi, sjølv om dette stort sett er leksikaliserte samansetningar og avleiingar. Ein har her tilrettelagte data for å finne fram til nye samanhengar og morfologiske eigenskapar ved norsk. Vi har no også fleire korpus, slik som Leksikografisk Bokmålskorpus og Nynorskkorpuset, dei kan stillast opp mot ordmaterialet for å gi innsikt i faktisk språkbruk.

Dugnadsgruppa vekslar mellom meir teoretiske perspektiv og problemstillingar (Grønvik, Johannesen, Ovesen) og meir praktisk retta arbeid med samansetningar og avleiingar i korpus (Kjelsvik, Hovdenak, Dyvik & Meurer).

Rekkjefølgje på innlegga:

1. Oddrun Grønvik: *Avleiing og samansetning i norsk leksikologi frå Ivar Aasen og frametter*
2. Borghild Kjelsvik: *Leddelinga i ordbanken – prinsipp og metode*
3. Siri Sofie Ovesen: *Tankefull, men idétom? Proprietive og privative adjektiv på grensa mellom sammensetning og avledning*
4. Janne Bondi Johannesen: *Parasyntetiske sammensetninger i ordbok og korpus*
5. MaritHovdenak: *Normering av fuger*
6. Helge Dyvik & Paul Meurer: *Sammensetninger i bokmål i NorGramBank*

Oddrun Grønvik, Norsk Ordbok; Universitetet i Oslo

Avleiing og samansetning i norsk leksikologi frå Ivar Aasen og frametter

Dette innlegget skal utforska to perspektiv på analyse av ordformer. Det eine perspektivet gjeld ordlaging, også kalla *leksikogenese*. Det andre perspektivet gjeld funksjonell leddeling i høve til å læra ortografi, og t.d. maskinanalyse av ordtilfang.

Første perspektiv har ei etymologisk tilnærming, både når det gjeld ordlagingstypar og førestillingar om kronologi. Det andre perspektivet ser på status quo. Skilnaden syner seg til dømes i handteringa av ord som «gjennomføring», «utgjord» eller «tospråkleg» - frå ordlagingsperspektiv er dette avleiingar, for den strengt synkrone analysen er det samansetningar (med leddelingsmerke).

Termane (*rot, grunnord, avleiing, samansetning*) som blir brukte i analysen er dels dei same med båe sett briller, dels ikkje. Men dei same termane blir brukt ulikt på ordtilfanget, og definisjonane som finst i litteraturen viser at termane i praksis er polysem.

Innlegget vil romma ein rask historisk gjennomgang frå Aasens *Norsk grammatik* (1864) til *Norsk referansegrammatik*k (1997), og runda av med terminologi og praksis i språksamlingane som er knytte til *Norsk Ordbok* og handordbøkene (*Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka*).

Føremålet med dette innlegget er å opna for ein diskusjon som vonleg kan føra fram til terminologisk og omgrepsmessig avklaring, og vekkja ny interesse for det store og spanande feltet som ordanalyse og ordlaging er.

Aasen, Ivar. 1864. *Norsk grammatik. Omarbeidet Udgave af "Det norske Folkesprogs Grammatik"* Christiania: B.T. Mallings Forlagsboghandel.

Faarlund, Jan Terje, Svein Lie, ogVannebo Kjell Ivar. 1997. *Norsk Referansegrammatikk* Oslo: Universitetsforlaget.

Bjørghild Kjelsvik, Språkrådet

Leddelinga i ordbanken – prinsipp og metode.

Samansetningar utgjer ein stor og uavgrensa del av ordtilfanget i norsk, ettersom ein alltid kan lage nye samansetningar. Etter arbeid i tidsrommet 2012 til 2015 ligg det no føre informasjon om samansetjingsstatus for alle lemma i Ordbanken for Bokmål og Nynorsk. Lemmainventaret på til saman over 120 000 lemma i nynorsk og over 160 000 lemma i bokmål er plassert i to hovudgrupper, simpleksord og toledda samansetningar. Den siste gruppa har fått delepunkt og ei grammatisk tagging av kvart ledd. Berre hovudfuga er markert i lemma som har tre eller fleire ledd, som t.d. *havfiske|flåte*. Størstedelen av samansetningane er leksikalisert materiale, noko er meir tilfeldige samansetningar.

Leddanalysearbeidet behandlar praktisk kvar grensene går i overgangen mellom samansetningar, ordliknande etterledd og forledd, og reine affiks. Dette kan brukast til teoriutvikling innanfor morfologi og semantikk. "Eingongsorda" er også viktige vitne om orddanningsprosessane. Andre problemstillingar gjeld den språkteknologiske sida av leddanalysen: Kan dette brukast i arbeidet med å lage ein (betre) maskinell leddanalysator? Kan det vere nyttig for talesyntese? For å unngå stavekontrollar som gir raud strek på samansette ord?

Eg vil i min presentasjon gå inn på bakgrunnen for leddelingsarbeidet, og vise kva problem vi støytte på og korleis vi løyste dei. Vi hadde nytte av Faarlund, Lie, og Vannebo (1997), Leira (1992), og Beito (1970) i dette arbeidet, men måtte ofte ta avgjerder basert på materialet slik det framstod og den ordboksmessige bruken leddanalysen skulle ha.

Eg fokuserer på to problemområde i analysearbeidet: tagging av førsteleddet og samansette adjektiv.

Aasen, Ivar. 1864. *Norsk grammatik. Omarbeidet Udgave af "Det norske Folkesprogs Grammatik".* Christiania: B.T. Mallings Forlagsboghandel.

Beito, Olav T. 1970. *Nynorsk grammatikk: Lyd og ordlære.* Oslo: Det norske samlaget.

Faarlund, Jan Terje, Svein Lie, og Kjell Ivar Vannebo. 1997. *Norsk Referansegrammatikk.* Oslo: Universitetsforlaget.

Leira, Vigleik. 1992. *Ordlaging og ordelement i norsk.* Oslo: Det Norske Samlaget.

Siri Sofie Ovesen, Universitetet i Bergen

Tankefull, men idétom? Proprietive og privative adjektiv på grensa mellom sammensetning og avledning

Etterleddene *-full, -holdig, -rik, -intensiv, -sterk, -tung, -fattig, -løs, -svak, -fri og -tom* danner alle adjektiv. Kjennetegnende ved denne gruppa adjektiv er hvordan de modifiserer substantivet (i noen tilfeller pronomenet) som sammensetninga står til, ved at de betyr henholdsvis 'N har (mye) X', 'N har (lite) X' og 'N har ikke X', der X bestemmes av forleddet og N er nomenet sammensetningen står til. Dette innlegget er basert på mitt pågående masterprosjekt om disse etterleddene.

Et foreløpig søk i leksikografisk bokmålskorpus slår fast at ikke alle etterleddene blir brukt like mye, og jeg har ved hjelp av korpusbaserte metoder undersøkt hvor produktive de ulike etterleddene er. Dette er særlig relevant ettersom flere etterleddene ved første øyekast har påfallende like betydninger. Et fenomen som ofte blir nevnt i forbindelse med produktivitet er blokkering, der eksistensen til en form kan utelukke eksistensen til en annen form med lik betydning (Bauer 2001). En kan derfor tenke seg at hvis for eksempel etterleddene *-rik, -intensiv* og *-tung* alle er produktive i dag, vil det kunne finnes en forskjell i betydning som muliggjør dette. Jeg vil derfor drøfte etterleddene semantisk ved å legge til grunn betydningene til forleddene de forekommer sammen med og nomenet sammensetningen står til.

Etterledda jeg har undersøkt er i enkelte andre språk blitt betraktet som at de befinner seg i en gråsone mellom etterledd og suffiks, og at orddanningene de lager derfor regnes som en mellomting mellom sammensetningen og avledninger (Künhold et al. 1978). Et tegn på at et etterledd befinner seg i en slik gråsone er at etterleddet og det tilsvarende frie ordet har fått ulik betydning (Bauer 2004).

Ordet *fattig* blir av Bokmålsordboka (2005) definert som blant annet 'med trang økonomi; arm, nødlidende' (definisjon 1), samtidig som ordboka også opererer med definisjonen 'med lite (nyansert) innhold' (definisjon 4), hvor flesteparten av de språklige eksemplene er sammensetninger: *blodfattig, regnfattig, ordfattig.* Her kan man altså se en viss forskjell i mening mellom det frie ordet og etterleddet. Ordet *løs* blir av bokmålsordboka (2005) blant annet definert som 'som ikke er bundet eller festet til noe, fri, som har løsnet eller kan løses lett' (definisjon 1), og verken denne eller noen av de andre definisjonene av ordet stemmer helt med betydningen til det tilsvarende etterleddet *-løs,* 'N har ikke X'. Denne betydningen er altså er enda fjernere fra betydningen til det frie ordet. Til sist er det verdt å nevne *-holdig. -holdig* eksisterer ikke som fritt ord, noe som gjør det problematisk å definere det som et etterledd allerede før videre undersøkelser har blitt gjort. Jeg vil til slutt drøfte om de ulike etterleddene best kan beskrives som etterledd, suffikser eller noe midt imellom.

Bauer, Laurie. 2001. *Morphological productivity.* Cambridge: Cambridge University Press. Bauer, Laurie. 2004. «The borderline between derivation and compounding». I *Morphology and its demarcations, selected papers from the 11th Morphology Meeting, Vienna, February 2004.* Volum 234 av *Current issues in linguistic theory*. Redigert av Wolfgang U. Dressler et. Al. 97-108. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Kühnhold, Ingeburg, Putzer, Oskar og Hans Wellmann. 1978. *Das Adjektiv.* Bind 43 av *Sprache der Gegenwart,* redigert av Ursula Hoberg. Düsseldorf: Pädagogischer Verlag Schwann.

Wangensteen, Boye. «Fattig». *Bokmålsordboka*, 3. utg., Oslo, 2005.

Wangensteen, Boye. «Løs». *Bokmålsordboka*, 3. utg., Oslo, 2005.

Janne Bondi Johannesen, Universitetet i Oslo

Parasyntetiske sammensetninger i ordbok og korpus

I dette foredraget vil jeg se på en bestemt type sammensatte ord med utgangspunkt i Johannessen (2001). Den typen jeg er interessert i, kalles av og til for parasyntetiske sammensetninger (Melloni and Bisetto 2010). Den er spesiell fordi den har en syntaktisk struktur som bare finnes i sammensetninger, hvor etterleddet består av et substantiv pluss et adjektivisk avledningssuffiks -t/-d, for eksempel "enøyd". Slike avledede adjektiv finnes aldri alene, men er avhengige av å være del av en sammensetning. Slike sammensetninger er interessante syntaktisk sett, som jeg kort vil vise, men hovedfokuset i foredraget ligger på i hvilken grad slike sammensetninger kan finnes i ordboksbase og korpus.

Referanser:

Melloni, Chiara and Antonietta Bisetto. 2010. Parasynthetic compounds. Data and theory. I Scalise, Sergio and Irene Vogel (red.): *Cross-Disciplinary Issues in Compounding*. Amsterdam: John Benjamins, 199–218.

Johannessen, Janne Bondi . Sammensatte ord. *Norsk lingvistisk tidsskrift*. 2001(1), 59-92.

Marit Hovdenak, Språkrådet

Normering av fuger

I Norsk språknemnd og Norsk språkråd var normering av fuge-s o.l. eit tema frå tid til anna. Det har vore gjort vedtak både om to- og treledda ord og både om importord og heimlege ord. Spørsmål om samansetjingsmåte høyrde sjeldan til dei omstridde sakene. For å avgjere type binding har ein vanleg metode vore å sjå på korleis andre samansetningar med eit bestemt forledd var samansett. Dersom storparten hadde binde-s, eventuelt binde-e eller nullbinding, skulle gjerne alle ha det, t.d. skal *driftssjef* skal ha binde-s når *driftsavdeling* osb. har det.

I enkelttilfelle har ein brukt binde-s til å skilje mellom ulike tydingar: *sjeflege* kontra *sjefslege*.

Mange kjenner regelen om at samansetningar med samansette forledd ofte skal ha binde-s, t.d. *vinglas*, men *raudvinsglas*. Kor langt denne regelen går, er nokså uvisst. At Norsk språkråd vedtok nullbinding i samansetningar med *bok* som midtledd, førte til former som *ordbokarbeid*, som fleire har reagert på.

Det kan vere interessant å finne ut korleis grunngjevinga har vore for vedtaka som gjeld skrivemåtar med ulike typar binding. Ein del av normeringsvedtaka om samansetjingsfuger kom opp i samband med redigering av Bokmålsordboka og Nynorskordboka. I papirutgåvene av ordbøkene er det ikkje systematisk markering av ledd-deling av samansetningar, men i mange tilfelle er det sett delestrek for å spare plass der det er fleire samansetningar. I nettutgåvene er dette no gjort annleis.

Den fullstendige leddanalysen av ordbankane gjer det mogleg å samanlikne frekvens og bruk av dei ulike fugene

Helge Dyvik, Universitetet i Bergen
Paul Meurer, Uni Research, Bergen

Sammensetninger i bokmål i NorGramBank

Innenfor prosjektet INESS utvikler vi trebanken NorGramBank, et syntaktisk gjennom-analysert tekstkorpus for bokmål og nynorsk, automatisk analysert ved hjelp av den komputasjonelle grammatikken NorGram, med Helge Dyvik som hovedutvikler. Forut for den automatiske analysen gjennomgår tekstene en preprosessering der ord som ikke finnes i de leksikalske databasene, blir registrert. En viktig undergruppe av slike ord er sammensetninger. Presentasjonen vil gjennomgå vår metode for å registrere og analysere sammensetninger, og vise noen resultater av søk etter typer av sammensetninger i trebanken.

Prosjektet benytter en analysator for produktive sammensetninger utviklet av Paul Meurer, blant annet basert på arbeider av Janne Bondi Johannessen. Ved preprosesseringen av tekstene blir ord som ikke finnes i ordbasene, ikke registrert som ukjente ord hvis de kan analyseres av denne analysatoren, som også benyttes under den senere automatiske analysen av tekstene i samvirke med NorGram. Sammensetninger som ikke oppfanges av analysatoren, havner hos de ansvarlige for preprosesseringen for videre kategorisering. Disse tilfellene omfatter (1) sammensetninger der ett av leddene er på to bokstaver eller mindre, medmindre de står på en liste av slike korte ledd fordi de ofte opptrer i sammensetninger, og (2) sammensetninger der sekvensen av ordklasser ikke er dekket av sammensetningsanalysatoren. Grunnen til å utelukke sammensetninger med korte ledd er at svært mange ukjente ord ville la seg analysere feilaktig som sammensetninger hvis slike ledd ble tillatt, med den følge at de ikke ville bli oppdaget og korrekt registrert under preprosesseringen av tekstene (f.eks. myntenheten *tetri*, som da kunne bli feilaktig analysert som *te* + *tri*).

Det vurderes løpende om den automatiske analysen bør utvides til å omfatte flere sammensetningstyper. En grunn til ikke å slippe analysen helt fri og tillate at alt kombineres med alt, er at dette ville skape mye støy i form av feilaktige alternative analyser i mange tilfeller. Eksempler på begrensede muligheter som er innført, er substantiv + verb på betingelse av at verbet står i presens partisipp (*altødeleggende, bestefarsgrunnende, dialektsnakkende, dukkelignende, modenhetsfremmende, nyttemaksimerende, skittpratende, svovelprekende, usikkerhetsskapende*, osv.), og substantiv + adjektiv ved en egen begrenset liste av spesielle substantiver som opptrer som forledd, der det løpende vurderes om listen bør utvides (*dritfornøyd, dødsflaut, grisehekta, kjempehappy, knallrosa, megateit, supersta*). NorGram tilordner de ulike typene syntaktiske analyser i trebankene, der også f.eks. sammensetninger med koordinerte første- eller andreledd blir dekket, som *første- eller andreledd, hundre- eller tusenlapper, eike- og skinninventar, utrops- og spørsmålstegn, lærings- og glemselskurven, butikk- eller bilvindu, rydde- og kosedager, antrekks - og atferdsavvik, renessanseklostre og -katedraler.*

Den ferdige trebanken tillater nyansert søk etter ulike sammensetningstyper sortert etter deres egenskaper, og presentasjonen vil vise noe av dette materialet.

Dugnadsgruppe 6

Semantikk og pragmatikk med utgangspunkt i norsk språk

Når vi tolker en ytring, gjør vi dette delvis ut fra de ordene og strukturene som er brukt, men også basert på pragmatiske prinsipper og kontekst. Forskning på språklig kommunikasjon gjennom de siste tiårene har vist at det å skille mellom semantisk betydning (det som språket koder) og pragmatisk tolkning (det vi slutter oss til i gitte situasjoner), er langt fra trivielt. Sett i lys av dette, mener vi det vil være meningsfullt å samle semantikere og pragmatikere til en felles dugnadsgruppe på MONS16.

I denne dugnadsgruppa ser vi på fenomener som er semantiske eller pragmatiske av natur, eller som befinner seg i skjæringspunktet mellom det semantiske og det pragmatiske.

Ansvarlige for dugnadsgruppa:
Ingrid Lossius Falkum, UiO
Kaja Borthen, NTNU

Rekkefølge på bidragene:

1. Ingrid Lossius Falkum, Universitetet i Oslo:
   Polysemi i skjæringspunktet mellom semantikk og pragmatikk.

2. Madeleine Halmøy, HiSF:
   Spørsmål og vilkår hos språkinnlærere og språkforskere – V1 i norsk

3. Åshild Søfteland, Høgskolen i Østfold, og Kaja Borthen, NTNU:
   'Æ e trønder æ, sjø!' Semantiske og pragmatiske aspekter ved 'sjø'

4. Espen Utne Landgraff,
   NTNU: Setningsintern 'da'

5. Kaja Borthen, NTNU, og Perlaug Marie Kveen, NTNU:
   «Åja, dæ æ MONS au nå, da mata» – semantiske og pragmatiske aspekt ved den pragmatiskemarkøren 'da mata'

***Ingrid Lossius Falkum*, Universitetet i Oslo**

Polysemi i skjæringspunktet mellom semantikk og pragmatikk

I dette foredraget tar jeg for meg en undertype av substantivpolysemi som ofte omtales som ”regelmessig” eller ”systematisk” i litteraturen, der det ser ut til at flertydigheten oppstår som et resultat av alternasjon mellom en telle- og en mengdebetydning (for eksempel ”løpe etter *reinsdyr*/spise *reinsdyr*/ha *reinsdyr* på veggen”). I tidligere arbeider (Falkum, 2011, under revidering) har jeg argumentert for en pragmatisk analyse av slike eksempler, der resultatet av den semantiske avkodingen er et underspesifisert begrep, som deretter justeres gjennom pragmatiske slutninger i samsvar med den aktuelle konteksten. Denne analysen skiller seg fra mer tradisjonelle semantiske, regelbaserte tilnærminger, som typisk hevder at betydningsalternasjonene i denne typen polysemi oppstår på bakgrunn av et sett leksikalske regler. Der tidligere analyser av ”regelmessig” polysemi – både pragmatiske og semantiske – stort sett har basert seg på engelskspråklige data, vil jeg i dette foredraget ta utgangspunkt i data fra norsk. Dette har både et kontrastivt og et overordnet, teoretisk formål: Utnytter språkbrukere det morfosyntaktiske skillet mellom telle- og mengdesubstantiv på tilsvarende vis i de to språkene? Og støtter de norskspråklige dataene opp under en pragmatisk, eller en mer tradisjonell semantisk analyse av ”regelmessig” polysemi?

Madeleine Halmøy, HiSF

Spørsmål og vilkår hos språkinnlærere og språkforskere – V1 i norsk

V1-konstruksjonen brukes i norsk ved ja/nei-spørsmål (spiser du banan hver dag?), som protasis i vilkårskonstruksjoner (spiser du banan hver dag, vil du leve lenge i landet), ved imperativer (spis (du) banan hver dag!) og optativer (spiste han bare banan hver dag!). Dette innlegget presenterer ei enhetlig forståelse av disse tilsynelatende ulike talehandlingene basert på Bouchards (2002, 2015) analyse av ja/nei-spørsmål i engelsk, slik at éi abstrakt underliggende mening "et uetablert saksforhold" ligger til grunn for de ulike kontekstavhengige tolkningene. Teoretisk vil Bouchards meningsbaserte, komposisjonelle analyse hovedsakelig presenteres opp mot Chomskys (1965, 1971) verbflyttingsanalyse, mens det på den empiriske sida vil hentes støtte blant annet i andre germanske V2-språk, Québec-fransk og israelsk tegnspråk.

Bouchard, Denis. 2002. *Adjectives, Number, and Interfaces : Why Languages Vary*: North-Holland linguistic series. Amsterdam: North-Holland

Bouchard, Denis. 2013. *Nature and Origin of Language*. Oxford University Press

Chomsky, Noam. 1965. *Aspects of a Theory of Syntax*, Cambridge, MA: MIT Press

Chomsky, Noam. 1971. *Problems of knowledge and freedom*. New York: Pantheon

Åshild Søfteland, Høgskolen i Østfold
Kaja Borthen, NTNU

‘Æ e trønder æ, sjø!’
Semantiske og pragmatiske aspekter ved ‘sjø’

‘Sjø’ er trolig en av de mest kjente dialektspesifikke pragmatiske markørene i norsk, men ordet har likevel ikke vært forsket på i betydelig grad. Ifølge folkelingvistikken uttrykt på Internett, er ‘sjø’ en sammentrekning av ‘skjønner du’ og brukes nærmest etter hver eneste setning i trøndersk, for å legge ekstra kraft bak et utsagn. Nettutgaven til *Norsk Ordbok* kan imidlertid opplyse om at ordet stammer etymologisk fra ‘ser du’. Betydningen er beskrevet som følger:

> (1) **ser-du** interjeksjon
> tillegg etter setning der ein har forklart noko el lagt fram fakta, (inn)ser du, skjønar du; nemleg (2b), absolutt; må vita; jfr. III sjø (A2)

Vi ønsker å formulere en så presis semantikk som mulig for ‘sjø’, basert på eksisterende viten og ny empiri. Vi ønsker å forklare, ved hjelp av det relevansteoretiske rammeverket (Sperber & Wilson, 1995), hvordan semantikken gir opphav til ulike effekter og funksjoner i ulike kontekster. Det empiriske grunnlaget vårt er 398 forekomster av ‘sjø’ (og ymse uttalevarianter) fra Nordisk Dialektkorpus. Så langt har vi observert at ‘sjø’ brukes i ytringer som forklarer eller støtter opp om noe. Dette ‘noe’ kan enten ha vært nevnt, det kan nevnes i etterkant, eller det kan på andre måter være tilgjengelig for taler og tilhører. Arbeidshypotesen vår er at ‘sjø’ er et ikke-sannhetsfunksjonelt ord som påvirker utledningen av implikaturer: Innholdet i ‘sjø’-ytringen skal tolkes som et saksforhold som støtter opp om et ‘manifest’ saksforhold (se Sperber og Wilson 1995: 39). I foredraget vårt vil vi vise hvordan andre effekter av ‘sjø’ følger av dette.

Referanser

Sperber, Dan & Wilson, Deirdre. 1995. Relevance. Communication and Cogntion. Oxford: Blackwell.
Nordisk Dialektkorpus: http://www.tekstlab.uio.no/nota/scandiasyn/index.html
Norsk Ordbok: http://no2014.uio.no/perl/ordbok/no2014.cgi

Espen Utne Landgraff, NTNU

Setningsintern *da*

Det er overraskende vanskelig å identifisere betydningsbidraget til ord som *da* i setninger som (1):

(1) Dette må **da** være oppfordring til vold?

Denne typen ord bidrar ikke med sannhetsfunksjonelt innhold, men kan allikevel ha sterke effekter, og vi har klare intuisjoner om dem. I dette foredraget tar jeg utgangspunkt i Borthen (2014), som presenterer en semantikk for etterstilt *da* , og forsøker å analysere midtstilt *da* som illustrert i (1) ovenfor. I likhet med Borthen baserer jeg meg på det relevansteoretiske rammeverket. Jeg identifiserer to forskjellige versjoner av midtstilt *da* og foreslår en semantikk for en av dem. Jeg hevder (contra Fretheim (2014)) at midtstilt *da* ikke uttrykker gjensidig manifesthet, men foreslår i stedet at en av de versjonene av midtstilt *da* jeg identifiserer, krever at ytringen den forekommer i, motsier en kontekstuelt tilgjengelig antagelse. Jeg viser hvordan noen av effektene som har blitt brukt som argument for alternative semantikker for midtstilt *da* , lar seg avlede på en naturlig måte fra min foreslåtte semantikk for *da* og dens interaksjon med pragmatiske prinsipper og ulike kontekster. Dette gjør jeg ved å analysere en rekke autentiske eksempler.

Litteratur

Borthen, K. (2014). Hva betyr 'da', da?. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, *32* (2).

Fretheim, T. (2014). Et relevansteoretisk blikk på likheter og forskjeller mellom partiklene da og altså. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* , *32* (2).

Kaja Borthen og Perlaug Marie Kveen, Institutt for språk og litteratur, NTNU

«Åja, dæ æ MONS au nå, da mata» – semantiske og pragmatiske aspekt ved den pragmatiske markøren 'da mata'

Samandrag
Temaet for dette foredraget er den pragmatiske markøren 'da mata', mellom anna nytta i Nord-Gudbrandsdalen. Studien er del av prosjektet 'The meaning and function of Norwegian tags', som undersøkjer pragmatiske markørar i ulike dialektar i Noreg. 'Da mata' opptrer til sist i ytringa, slik dømet nedanfor syner:

(1) A: Dæ æ mæssåm ikkje någå påeng å bli gåmøyl viss øn ikkje fæ væra klår i huggude.
B: Nei, dæ æ ikkje någå ve. Men øn rår ikkje mæ di, **da mata.**

Tidlegare forklaringar av 'da mata' er gjeve i Dagsgard (2006) og i *Norsk Ordbok.* *Norsk Ordbok* har følgjande skildring av 'da mata' som underoppslag til 'må vita':

(2) «(nytta stadfestande etter ei setning) kan ein tenkja; skjønar du; ser du; sjølvsagt.»

Sjølv om denne skildringa ikkje er feil, held ho mellom anna ikkje som forklaring på kvifor 'da mata' ikkje har same effekt som *jo*. Målet vårt er å skildre meir inngåande når 'da mata' kan (eller ikkje kan) nyttast, tufta på ny empiri.

Empirien nytta i studien vår er så langt 46 ytringar frå Nordic Dialect Corpus, og intervju med tre informantar frå Lom. Funna tyder på at 'da mata' kan nyttast i ytringar som viser til noko som er kjent i konteksten for båe partar i samtalen, enten ved at ein kan trekkje slutningar ut frå felles kunnskap, eller frå den føregåande diskursen. Vidare er det ein tendens til at uttrykket blir brukt for å understreke eller konkludere med noko. Uttrykket er uakseptabelt eller markert i interrogativ- og imperativstrukturar.

Utvalde referansar
Dagsgard, A. (2006). *Målet i Lom og Skjåk. Ordliste og grammatikk.* Lom/Skjåk kommune.

Dugnadsgruppe 7

Navnegransking

Vi tar sikte på å arrangere en dugnadsgruppe for navnegransking, først og fremst stedsnavn. Det blir to hovedemner: 1) Arbeidet med en digitalisert og revidert utgave av Norsk stadnamnleksikon, og 2) Kontinuiteten i norsk navnegransking.

1) Fjerde utgave av Norsk stadnamnleksikon kom i 1997, og det er nå satt i gang arbeid med en revidert og elektronisk tilgjengelig femte utgave. Berit Sandnes vil orientere om arbeidet så langt, og vi etterlyser innspill om ønsker og ideer til den nye utgava. Det kan gjelde alt fra retting av trykkfeil til endringsforslag i enkeltartikler, samt forslag til nye opplysninger og navn som bør være med.

2) Kontinuiteten i norsk navnegransking.

Hvordan kan vi organisere undervisningen i faget når det ikke lenger finnes ansatte navneforskere? Samtidig har særlig stedsnavntjenesten og kartverket behov for navnefaglig kompetanse. Framtida for navnesamlingene er også svært usikker. Departementet har bedt Språkrådet om å organisere ny navneinnsamling, og arbeidet er i gang. Men hvem skal drifte samlingene i framtida?

Vi inviterer til idédugnad om hvordan vi kan opprettholde faget, og ønsker bidrag som f.eks. tar opp følgende spørsmål:

- Hvordan sikrer vi rekruttering og kompetanseoverføring?
- Kan undervisningen organiseres på andre måter enn i dag?
- Hvordan sikrer vi dynamiske navnesamlinger – nå og i framtida? – Institusjonalisering, ansvar for utvikling og vekst.

De som vil delta med korte innlegg (inntil 15 minutter), kan sende et sammendrag på en halv side til Tom Schmidt innen 20. august.

Berit Sandnes, Språkrådet

Digitalisering og visning av Norsk Stadnamnleksikon (NSL)

Konkret prosjekt: Revisjon og digitalisering/kartvisning av Norsk stadnamnleksikon med rundt 6000 navnetolkninger. Undertegnede fikk bevilget penger til dette prosjektet (et halvt årsverk)

Revisjonen omfatter:

- oppdatering av kommunetilhørighet, lokalitetstype og skrivemåte i tråd med Kartverkets Sentralt stedsnavnregister
- nyskrevne artikler med nyere tolkninger
- ny del om kvenske navn
- en digital versjon kan lett utvides med nytt stoff

Pr i dag

- Leksikondelen av Norsk stadnamnleksikon 4. utg. er digitalisert og ligger i en database.
- En prototype for åpen visning er utarbeidet og ligger på www.norskstadnamleksikon.no. Denne vil videreutvikles.
- Grunnordsamling utvidet, bidrar til deltolkninger, oftest det siste navneleddet.

Hvor vil vi komme?

- Full digitalisering av Norsk Stadnamnleksikon
- Et tillegg om kvenske stedsnavn
- God søkbarhet, med Kartverkets Norgeskart som kartgrunnlag.
- Fri benyttelse av data for andre

Ingvil Nordland, Språrådet

Tilskuddsordning for innsamling av stedsnavn

I statsbudsjettet for 2015 er det satt av 1 000 000 kroner til ei tilskuddsordning for innsamling og registrering av stedsnavn, jf. statsbudsjettets kap. 326 post 78. Kulturdepartementet har gitt Språkrådet i oppdrag å forvalte denne ordninga.

Stedsnavn er viktige språklige kulturminner. Det språkhistoriske, kulturhistoriske og bosetningshistoriske aspektet ved disse navna kaster lys over tidligere tiders liv og virke. De fleste eldre stedsnavn er overlevert muntlig fra den ene generasjonen til den neste. Endringene i bosetningsstrukturen og overgangen til maskinelle driftsformer innafor primærnæringene gjør at mange gamle stedsnavn går ut av bruk. Kulturarven som disse navna representerer, står i fare for å gå tapt når de siste som kjenner til og bruker navna, etter hvert faller fra.

Formålet med tilskuddsordninga er å bidra til å berge denne kulturarven ved å gi støtte til lokale aktører som vil samle inn stedsnavn. Innsamling og registrering skal samordnes, slik at navna blir tilgjengelige for flest mulig. Det materialet som samles inn, skal derfor legges inn i en nasjonal navnedatabase som er under utvikling. Ved hjelp av denne databasen kan navna legges direkte inn på elektroniske kart. De som registrerer og samler inn stedsnavn, skal kunne legge inn opplysninger knytta til navnet, inkludert lydfiler med uttaleopplysninger og bilder av stedet. Det legges opp til at fagpersoner i ettertid skal kunne kvalitetssikre dataene og legge til opplysninger, f.eks. om den språklige betydninga av navna. Navnedatabasen skal kunne brukes både i vitenskapelig sammenheng og til å øke kunnskapen om stedsnavn som immaterielle kulturminner.

Tom Schmidt, ILN-Navnegransking, UiO

Fortsatt undervisning i stedsnavnforskning?

I løpet av de siste åra er faget navnegransking blitt avviklet eller sterkt nedprioritert ved universiteter og høyskoler, og særlig har det gått ut over undervisning om stedsnavn. Men også i framtida vil det være behov for personer med høyere utdanning i faget, ikke minst i Stedsnavntjenesten.

Jeg vil innlede til en diskusjon om hvordan forskning og undervisning i stedsnavnforskning kan opprettholdes, og vil legge til grunn et innspill fra en av navnekonsulentene, Eli Ellingsve:

> «I en søknad om innsamlingsmidler jeg har skrevet på vegne av Frøya kommune, har jeg nevnt et eventuelt innsamlingsprosjekt som en anledning til å utvikle digitalt materiell for kurs om innsamling og digital kartfesting som kan brukes også i fremtidig kursvirksomhet.»

Dugnadsgruppe 8

Open tilgang til forskingsresultat ("Open Access")

Mellombels program (per 10.9.2015):

Velkommen v/Philipp Conzett (UiT) | 5 min.

Innlegg på 20 min. + 10 min. diskusjon/spørsmål (til saman ca. 2 timar):
- Kort innføring i sentrale begreper/aspekter ved OA v/Arthur N. Olsen (UiA)
- Publiseringssituasjonen i nordiskfaget i Noreg v/Philipp Conzett (UiT)
- Erfaringar frå redaksjonsarbeid med OA-tidsskriftet Early Modern Culture Online v/Roy Tommy Eriksen (UiA)
- Presentasjon av Nordic Open Access Scholarly Publishing (NOASP) v/Camilla Kolstad Danielsen (Cappelen Damm Akademisk)

Pause (15 min.)

Debatt på maks. 1 time?:
- (Panel)debatt og diskusjon om korleis ein kan fremja OA-publisering i nordiskfaget
Deltakarar: Arthur N. Olsen (UiA), Roy Tommy Eriksen (UiA), Camilla Kolstad (Cappelen Damm Akademisk), Philipp Conzett (UiT, moderator), fleire?

Totalt litt over tre timar.

Bakgrunnen for dugnadsgruppa:

I det tradisjonelle publiseringssystemet betalar det offentlege tre gonger for å få utgjeve ei vitskapleg bok eller tidsskrift: fyrst for sjølve forskinga som ligg bak publikasjonen, så for fagfellevurderinga og til slutt i form av abonnementsavgifter eller kjøpsvederlag som bibliotek og privatpersonar betalar til utgjevarar (jf. debattartikkel i Nordlys 4. mars 2015). Inntoget av den digitale tidsalderen har gjeve opphav til ei radikal omlegging av akademisk publiseringsverksemd. Sidan 1990-talet har vi vore vitne til ei utvikling mot å gjera forskingsresultat meir ope tilgjengelege for alle. Men denne rørsla for open tilgang til forskingsresultat (engelsk «Open Access - OA») har ikkje nådd like langt i alle vitskapsdisiplinar, og den siste tida har også forskarar innanfor humanistiske fag etterlyst ein meir offensiv OA-strategi i norsk UH-sektor (jf. t.d. Torkel Brekkes kronikk «Vi som jobber i humaniora og samfunnsvitenskap er sinker» i Dagbladet 18. februar 2015).

I denne dugnadsgruppa ynskjer vi å retta søkjeljoset mot publiseringssituasjonen for nordiskfaget i Noreg. Til fyrste delen av arrangementet inviterer vi ekspertar på open publisering som i korte innlegg skal presentera sentrale omgrep og problemstillingar

på feltet. Til andre delen inviterer vi sentrale aktørar frå forlaga, tidsskriftredaksjonane, Forskingsrådet og forskingsbiblioteka, og ikkje minst forskarar frå dei ulike nordiskmiljøa til å diskutera konkrete strategiar for å korleis vi kan skapa meir opne publiseringskanalar for nordiskfaget. Konkret ynskjer vi å drøfta om og korleis eksisterande tidsskrift kan gjerast ope tilgjengelege, og korleis fleire opne publiseringsløysingar for monografiar kan opprettast. Dei digitale media opnar i begge tilfella for nye måtar å publisera forskingsresultat på, t.d. ved å kopla ljodopptak og transkripsjonar til tilvisingar i tidsskriftartiklar eller monografikapittel. I tillegg ynskjer vi å diskutera korleis vi kan få til ei haldningsendring hjå forskarar som gjer at dei går bort frå sine tradisjonelle publikasjonsvanar til å velja ope tilgjengelege publikasjonskanalar. Målet med dugnadsgruppa er å skapa eit diskusjonsgrunnlag for å jobba vidare med desse spørsmåla etter konferansen.

Har du spørsmål kring dugnadsgruppa? Ta kontakt med Philipp Conzett.

Arrangørane:
Philipp Conzett, UiT Noregs arktiske universitet
Arthur N. Olsen , Universitetet i Agder

Arthur N. Olsen, Universitetet i Agder

Kort innføring i sentrale begreper/aspekter ved Open Access

Introduksjonen min vil gi noe grunnleggende informasjon om sentrale begreper, et kort historisk tilbakeblikk og litt om status når det gjelder Open Access eller åpen tilgang. Fokus vil være på de humanistiske fag.

• Et kort historisk tilbakeblikk og status i dag

• Hvorfor åpen tilgang

• Deponering i åpne arkiver

• Publisering i tidsskrifter med åpen tilgang

• Tvilsomme tidsskrifter

• Dekning av publiseringsavgifter, publiseringsfond

• Open Access monografier

• Noen internasjonale tiltak når det gjelder åpen tilgang innen de humanistiske fag

Philipp Conzett, UiT Noregs arktiske universitet

Publiseringssituasjonen i nordiskfaget i Noreg

Dei siste åra har nordiskfaget i likskap med andre tradisjonelle humanistiske fag vore gjenstand for debatt kring den såkalla humaniorakrisa. Måten eit fag kommuniserer forskingsfunna sine på er eit viktig ledd i fornyingsprosessen av norsk humaniora som no er sett i gang frå fleire hald, både på institusjonsnivå og på eit overordna plan, t.d. gjennom utgreiingsarbeid i regi av Noregs forskingsråd og av Kunnskapsdepartementet.

I dette føredraget skal eg gje eit oversyn over publiseringssituasjonen i nordiskfaget i Noreg. Eg skal sjå nærare på kva preferansar nordistar har når dei skal publisera forskingsresultata sine. Det er ei lang rekkje spørsmål som reiser seg: Kva publiseringskanalar vel nordistar? Kva form brukar dei (t.d. monografi eller artikkel)? I kva grad er publikasjonane ope tilgjengelege? Er nordistar flinke til å eigenarkivera publikasjonane sine? I kva grad når dei ut til fagfellane sine og til eit meir breitt publikum? Er det visse publiseringsformer eller -kanalar som blir siterte oftare enn andre? Finst det geografiske, aldersmessige, emnemessige eller andre typar skilnader i publiseringsmønstera? Korleis har publiseringsmønstera utvikla seg over tid? Inntoget av teljekantsystemet i norsk UH-sektor opnar for nye måtar å nærma seg desse spørsmåla på. I tillegg skal eg kort peika på alternative publiseringsformer og -kanalar, og visa korleis dei kan vera med på å gjera nordiskforskinga i Noreg meir synleg.

Resultata frå denne undersøkinga skal tena som grunnlag for vidare diskusjon av publiseringssituasjonen i nordiskfaget, både i paneldiskusjonen etter dugnadsgruppeinnlegga og i det vidare arbeidet etter konferansen.

Camilla Kolstad Danielsen, Cappelen Damm Akademisk

Presentasjon av Nordic Open Access Scholarly Publishing (NOASP)

Cappelen Damm Akademisk er den akademiske avdelingen i Norges største forlag. Vi gir ut forskningslitteratur, profesjonslitteratur og lærebøker til studenter i høyere utdanning. For omtrent et år siden opprettet vi Nordic Open Access Scholarly Publishing, som er en plattform for forskningspublisering med åpen tilgang, såkalt «gull open access». I januar 2015 gikk det første tidsskriftet på lufta, og siden det har det kommet til flere, både nydannede tidsskrifter og tidsskrifter som har valgt å gå over fra lukket til åpen publisering. Vi har også publisert en vitenskapelig antologi, og flere open access-bøker er underveis. Vi merker en økende interesse for OA-publisering, særlig innen humanistiske og samfunnsvitenskapelige fag.

Jeg vil i presentasjonen vise fram NOASP-plattformen og dele noen erfaringer fra det første året, og jeg vil komme med noen tanker om hva et akademisk forlag kan bidra med i åpen forskningspublisering.

Roy Tommy Eriksen, Universitetet i Agder

Erfaringer fra redaksjonsarbeid med OA-tidsskriftet Early Modern Culture Online

Early Modern Culture Online (*EMCO*) er et tverrfaglig, fagfellevurdert Open Access-tidsskrift, utgitt ved Universitetsbiblioteket i Agder. EMCO som springer ut av forskninggruppen EMMRG (*Early Modern & Modern Research Group*) i samarbeid med BSDN (*The Bergen Shakespeare and Drama Network*), publiserer forskningsresultat innenfor renessanse og tidlig moderne kultur og dekker et vidt spekter av tilnærminger. Tidsskriftet hadde sin første utgave i 2010 og utgir i snitt ett nummer i året.

Jeg skal se nærmere på fire punkter basert på vår erfaring:

1. Forskningsmiljø,

2. Tekniske støttefunskjoner/personell,

3. Finansiering, tekniske støttefunskjoner/personell,

4. Peer review-funksjonen.